

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ 5 เรื่อง

บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

The Role and Connection Region of Phapormmongkon (Tong Sirimangkalo)

ภายใต้แผนงานวิจัย

บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระมหาเถระในล้านนา

The Role and Connection of Most Veneble in Lanna

โดย

พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ดร.

พระครูสิทธิขยาภีรัต,ดร.

นายกริช อินเต็ม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. 2560

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760028

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ 5 เรื่อง

บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

The Role and Connection Region of Phapormmongkon (Tong Sirimangkaloo)

ภายใต้แผนงานวิจัย

บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระมหาเถระในล้านนา

The Role and Connection of Most Veneble in Lanna

โดย

พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ดร.

พระครูสิทธิขยาภิรัต,ดร.

นายกริช อินเต็ม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. 2560

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760028

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Sub - Research Report 5

The Role and Connection Region of Phapormmongkon (Tong Sirimangkalu)

Under Research Program

The Role and Connection of Most Veneble in Lanna

BY

Phrakhrusoontrondhammanitus,Ph.D.

Phrakhru Sitdhichayabhirat,Ph.D..

Krit Intem

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

B.E.2560

Research Project Funded by

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610760028

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)
ผู้วิจัย: พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, ดร. พระครูสิทธิชัยภักดิ์, ดร. นายกริช อินเต็ม
ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
ปีงบประมาณ: 2560
ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) 1) เพื่อศึกษาวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล 2) เพื่อศึกษาการเผยแผ่และความเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล และ 3) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบความสัมพันธ์ที่มีต่อการศึกษาและการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล

วิธีการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในลักษณะเชิงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผลงาน สังคม เพื่อค้นหาแนวคิดวิถีอัตลักษณ์ บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทาง การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล ใช้แบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูล นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลจากการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) พบว่า พระพรหมมงคล มีบทบาทที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศโดยมุ่งเน้นการนำเอาหลักการปฏิบัติ ตามแนวสติปัฏฐาน 4 เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ยึดถือปฏิบัติ

วิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล เป็นพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมทั่วไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นผู้มีบุคลิกภาพปฏิบัติทางจริยาวัตรที่เรียบร้อยงดงาม

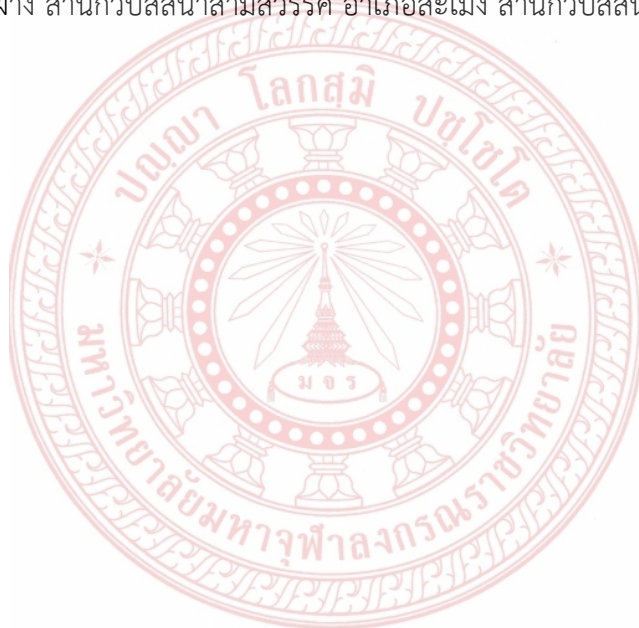
ด้านบทบาทความสัมพันธ์และผลงานที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา ของพระพรหมมงคล

นอกจากท่านจะเห็นความสำคัญและคุณค่าของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้ว งานการศึกษาด้านปริยัติก็เห็นว่าจะต้องพัฒนาควบคู่ไปพร้อม ๆ กัน เพราะปริยัติเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ถ้าขาดปริยัติแล้ว การที่จะปฏิบัติให้เข้าถึงสัจธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ยากยิ่ง อีกประการหนึ่งเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้ที่จะแนะนำการปฏิบัติ จะได้เผยแผ่ความรู้ใน

พระพุทธศาสนาควบคู่กับการสอนวิปัสสนากรรมฐานด้วย จะเห็นว่า ท่านเป็นผู้มุ่งมั่นด้วยอุดมการณ์ที่สูงยิ่ง เรียกว่า ไม่ทิ้งทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญเท่า ๆ กัน

การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล

หลักการและวิธีการการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล เป็นการสร้างเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการศึกษาและการเผยแผ่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยมุ่งเน้นทั้งทางภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ ปัจจุบันมีสำนักปฏิบัติ/สาขาที่ท่านได้ก่อตั้งไว้กว่า 50 สำนัก/สาขา เป็นต้นว่า สำนักวิปัสสนาถ้ำตอง สำนักวิปัสสนาสิริมังคลาจารย์ สำนักวิปัสสนาวัดม่อนฤๅษี สำนักวิปัสสนาดอยพระเกิด เขตอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาปัญญาธาราม สำนักวิปัสสนาแม่ไถ่ สำนักวิปัสสนาดอยเลี่ยม เขตอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาทุ่งเสี้ยว สำนักวิปัสสนาวัดน้ำบ่อหลวง เขตอำเภอป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาสุวรรณคูหา สำนักวิปัสสนาดอยเก็ง อำเภอดอยเต่า สำนักวิปัสสนาถ้ำบวคตอง อำเภอแม่แตง สำนักวิปัสสนาวัดพระบาทอุดม อำเภอฝาง สำนักวิปัสสนาสามสวรรค์ อำเภอสะเมิง สำนักวิปัสสนาวัดสมเด็จจดยน้อย อำเภอแม่ริม เป็นต้น

Research Title: The Role of Regional Connecting of PhraPrommongkol
(Thong Siri Monggalo)

Researcher: Phrakhrusoontrondhammanitus,Ph.D.
Phrakhru Sitdhichayabhirat,Ph.D. and Krit Intem

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Phrae Campus

Fiscal Year: 2017

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) to study a characteristic of PhraPrommongkol, 2) to study the dissemination and regional connecting of PhraPrommongkol and 3) to analysis the relative effect towards make cultural networks on Buddhism of PhraPrommongkol. This study was a qualitative research. The data were collected both using documentary and in-depth interviews The researcher team will gather data on the essence of the interview, and then content analyzed.

The results of the research were found as follows;

1) The results of the research found that 1) on the characteristics of PhraPrommongkol was a Buddhist dissemination by holding the Satipatthana IV for practicing Vipassana Kammattana that that was well known Buddhist monk in Thai Society in present time and he also had a good behavior.

2. On the role of relation and output that has influence role education of PhraPrommongkol found that he realized about the Phrapariyattidhamma because of it was essential part of Buddhism. If it loses Phrapariyattidhamma, it will be not enlightenment. Moreover, It will knokledge essenmination in Buddhism along with

Vipassana Kammatthana teaching. It saw that he had highly good both theory and practicing.

3. On the aspect of make culture network on Buddhism of PhraPrommongkol found that he had brought the principle and method on Buddhism to make cultural network both theory and practicing. In the present time, there were more than 50 branch offices of Vipassana Kammatthana offices namely, Thamtong Vipassana Kammatthana offices, Sirimunggalajarn Vipassana Kammatthana offices, Watmoruesi, Vipassana Kammatthana offices Doisaket , Jomthong District, Chaing Mai, Panyavutharamma Vipassana Kammatthana offices, Maetho Vipassana Kammatthana offices, Doiliam Vipassana Kammatthana offices, Thung Seaw Vipassana Kammatthana offices, Watnombourlourng Vipassana Kammatthana offices, Suwankuha Vipassana Kammatthana offices, Doikerk Vipassana Kammatthana offices, Doitou District, Thombouktong, Maetang District, Watphrabothon Vipassana Kammatthana offices, Phang District, Samsawan , Samerng Vipassana Kammatthana offices, Watsomdejnoi Vipassana Kammatthana offices, Maerim District, Chaing Mai Province etc.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัย เรื่อง บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และได้รับการให้คำปรึกษาจาก พระมหาสุทนต์ธรรมาภิกขุ,ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ พระราชเขมากร,ผศ.ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตแพร่ ผู้เชี่ยวชาญได้แก่ พระอธิการบุญเสริม กิตติวัฒน์,ดร.รักษาการผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรี แนวณรงค์ ผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ และได้รับคำแนะนำตรวจสอบ แก้ไขงานวิจัยให้สมบูรณ์จากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการทำการวิจัย ครั้งนี้เป็นอย่างดี ตั้งแต่ต้นจน เสร็จสมบูรณ์

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณเจ้าคณะพระสังฆาธิการ และประชาชนกลุ่มตัวอย่าง และผู้ที่เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลตอบแบบสัมภาษณ์ ทั้งขอขอบคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สนับสนุนงบประมาณการวิจัยครั้งนี้

พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

30 พฤศจิกายน 2560

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 ปัญหาที่ต้องการทราบ.....	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	3
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	3
1.6 ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
1.7 วิธีดำเนินการวิจัย.....	15
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย.....	16
บทที่ 2 วิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล.....	19
2.1 ประวัติพระพรหมมงคล.....	20
2.1.1 ชาตภูมิ.....	20
2.1.2 ช่วงชีวิตในวัยเยาว์.....	21
2.1.3 การบรรพชา.....	23
2.1.4 การอุปสมบท.....	23
2.1.5 ลำดับการจำพรรษา (ช่วงชีวิตของสามเณร).....	23
2.1.6 ลำดับการจำพรรษา (หลังการอุปสมบท).....	24
2.1.7 การศึกษา.....	24
2.1.8 สมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ได้รับ.....	25
2.1.9 ปฏิปทาจริยาวัตร.....	29
2.1.10 การตั้งอยู่ในความเมตตาธรรม.....	31
2.1.11 ความเป็นผู้ที่มีความสำรวมระวังอยู่เสมอ.....	32
2.1.12 ความเป็นผู้ประสานสัมพันธ์อันยอดเยี่ยม.....	33
2.1.13 ความเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในความกตัญญูกตเวทิตาธรรม.....	34
2.2 แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล.....	36

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.2.1 แนวคิดด้านเผยแผ่วิปัสสนาธุระ.....	37
2.2.2 อัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล พระวิปัสสนาระดับโลก.....	38
2.3 บทสรุป.....	39
บทที่ 3 การเผยแผ่และความเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล.....	42
3.1 งานบริหารกิจการคณะสงฆ์.....	42
3.1.1 งานบริการและจัดการศึกษา.....	42
3.1.2 งานด้านการปกครอง.....	45
3.1.3 งานด้านการเผยแผ่.....	47
3.1.4 งานด้านสาธารณูปการ.....	54
3.1.5 งานด้านการศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์.....	57
3.2 ผลงานด้านเทศนา.....	58
3.3 ผลงานด้านการเขียนหนังสือ.....	62
3.4 บทสรุป.....	67
บทที่ 4 วิเคราะห์ผลกระทบความสัมพันธ์ที่มีต่อการศึกษากการเผยแผ่ และการสร้าง	
เครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล.....	69
4.1 การสนับสนุนด้านการจัดการศึกษา.....	69
4.2 การเผยแผ่วิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4.....	69
4.3 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล.....	72
4.4 การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศ.....	75
4.5 การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศ.....	80
4.6 วิธีการเผยแผ่และเนื้อหาสาระของวิปัสสนากรรมฐาน	
ตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของพระพรหมมงคล.....	84
บทที่ 5 สรุป และข้อเสนอแนะ.....	90
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	90

5.2 ข้อเสนอแนะ 100

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บรรณานุกรม..... 102

ภาคผนวก..... 104

 ผนวก ก บทความวิจัย..... 105

 ผนวก ข ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์..... 106

 ผนวก ค แบบสัมภาษณ์..... 107

 ผนวก ง ภาพกิจกรรมการดำเนินการวิจัย..... 108

 ผนวก จ แบบสรุปโครงการวิจัย..... 109

ประวัติผู้วิจัย..... 110

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ทุกศาสนาในโลกล้วนมีคำสอนให้ศาสนิกชนประพฤติตนเป็นคนดี ทั้งดีต่อสังคมและดีต่อศาสนา วิธีการทำความดีนั้นแต่ละศาสนาก็จะแตกต่างกันไป ตามแต่บทบัญญัติและหลักการของศาสนานั้น ๆ แต่ทุกศาสนาก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือการให้ความสำคัญแก่จิตใจ การเชื่อมั่นในความดี การเสียสละ โดยให้เห็นแก่ตัวน้อยที่สุด จนไม่มีความเห็นแก่ตัวเป็นที่สุด แต่ในปัจจุบันศาสนาสากลของโลกกำลังเผชิญกับปัญหาท้าทายร่วมกัน บางศาสนาเผชิญกับปัญหาท้าทายจากภายนอก บางศาสนาเผชิญกับปัญหาท้าทายจากภายใน และบางศาสนาก็เผชิญกับปัญหาท้าทายทั้งสองประการ

ปัจจุบันคนในสังคมขาดศีลธรรมเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา อีกทั้งปัญหาภายในของคณะสงฆ์ยังเป็นอุปสรรคของการเผยแผ่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นพุทธดำรัสที่ ประทานแก่พระอรหันต์ก่อนออกไปประกาศพระศาสนา ความว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของ มนุษย์ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้เธอทั้งหลายก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่าได้ไปทางเดียวกัน 2 รูป ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง สัตว์ทั้งหลายผู้มีสติในจักขุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อมเสีย ผู้รู้ทั่วถึงซึ่งธรรมยัง จักมี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม”¹

จะเห็นได้ว่า การกิจสำคัญของพระภิกษุสงฆ์นอกจากการ ปฏิบัติธรรมแล้ว ยังจะต้องทำหน้าที่เผยแผ่พระธรรมคำสอนของ พระบรมศาสดาให้แก่ชาวโลก ให้ชาวโลกได้พบ กับความสุขที่แท้จริง หลุดพ้นจากวิภวสังสาร คือการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยการปฏิบัติ ธรรมตามพุทธวิธี ดังนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงขึ้นอยู่กับ พระภิกษุสงฆ์เป็นสำคัญ จึงเป็นเรื่องที่น่ายกย่องและควรให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมมิ่งคล (ทอง สิริมงคล)

¹ วิ.มท. (ไทย) 4/32/39.

คำว่า “ครูบา” เป็นตำแหน่งของพระสงฆ์ในล้านนา ได้ปรากฏหลักฐานอย่างเด่นชัดตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ.1839-2101) ในการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ของล้านนา พ.ศ.2020 ได้กำหนดให้มีตำแหน่ง ครูบาคามวาสี ครูบาธรรม ครูบาอิทธิธรรม และครูบาวิญญู ในแต่ละแขวงให้มีครูบาแขวง ละ 1 รูป²

หลังจากล้านนาไทย แม้จะตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า และตกอยู่ภายใต้การปกครองของกรุงศรีอยุธยา ตำแหน่งของครูบา ก็ยังไม่ได้หมดสิ้น³ ตำแหน่งครูบา ได้สิ้นสุดลงหลังจากมีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ พ.ศ.2445 บังคับใช้ใน 14 มณฑลของประเทศ มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นและได้เปิดการสอบธรรมสนามหลวง ใน พ.ศ.2461⁴ จากเหตุผลดังกล่าวทำให้พระสงฆ์ทางล้านนาได้มีการศึกษาตามแบบพระส่วนกลาง ทำให้คำว่า “ครูบา” จึงกลายเป็นศัพท์เฉพาะที่เรียกขานพระอาวุโสในล้านนา

ถึงแม้ว่า ครูบา จะเป็นคำเฉพาะท้องถิ่นในล้านนา แต่ก็มีความหมาย ความเข้มขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ และเอกลักษณ์ อัตลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งการเรียกขานพระมหาเถระในล้านนาว่า “ครูบา” จึงเปรียบเสมือนสมณศักดิ์ที่ชาวบ้าน แต่งตั้งให้กับพระสงฆ์ที่ทรงศีล มีจริยาวัตรตรงตาม

วิถีอัตลักษณ์ของครูบาในล้านนา ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญ ที่จะต้องศึกษาเพื่อให้ทราบถึงแนวคิด และอัตลักษณ์ ของครูบาในอดีตและในปัจจุบัน โดยเฉพาะ พระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมงคล) หรือที่ชาวบ้านและชาวล้านนา เรียกท่านว่าพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) หรือหลวงปู่ทอง วัดพระธาตุดุสิตจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการจะศึกษาอัตลักษณ์ของ พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) และการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) และเพื่อศึกษาผลกระทบความสัมพันธ์ที่มีต่อการศึกษา เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี เพื่อเป็นแบบอย่างในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

² ยุพิน เข็มมุกต์, สถาบันสงฆ์กับการเมืองและสังคมล้านนา พ.ศ.1954-2101, หน้า 46.

³ คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่, หน้า 105.

⁴ พระมหาเสถียรพงษ์ คมกัปปโล, เถระประวัติ พระสุพรหมยานเถระ, หน้า6.

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคโล)
2. เพื่อศึกษาการเผยแผ่และความเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคโล)
3. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบความสัมพันธ์ที่มีต่อการศึกษาและการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคโล)

1.3 ปัญหาที่ต้องการทราบ

1. ศึกษาวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคโล)
2. ศึกษาการเผยแผ่และความเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคโล)
3. วิเคราะห์ผลกระทบความสัมพันธ์ที่มีต่อการศึกษาและการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคโล)

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษารวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการ ดังนี้ คือ

1.4.1 ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด จำนวน 5 รูป ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าคณะจังหวัดลำปาง เจ้าคณะจังหวัดลำพูน เจ้าคณะจังหวัดน่านและเจ้าคณะจังหวัดแพร่, พระสังฆาธิการ 5 รูป รวมผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 10 รูป

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาอัตลักษณ์ของ พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคโล) และการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคโล) และเพื่อศึกษาผลกระทบความสัมพันธ์ที่มีต่อการศึกษา โดยทำการศึกษาเอกสารและออกแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1.5.1 การเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม หมายถึง การดำเนินการเชื่อมโยงในการสร้างความสัมพันธ์ภาพ ด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคโล) ในล้านนา

1.5.2 เส้นทางวัฒนธรรม หมายถึง จังหวัดหรือพื้นที่ของการเดินทางในล้านนา กรณีศึกษาเฉพาะจังหวัด เชียงใหม่ แพร่ น่าน ลำปาง และลำพูน

1.5.3 การเผยแพร่พระพุทธศาสนา หมายถึง การปฏิบัติศาสนกิจด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) เพื่อนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าสู่ประชาชนทั่วไป

1.5.4 พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) หมายถึง ครูบาทอง เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

1.6 การทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ราชบัณฑิตยสถาน การเผยแผ่ คือ การทำให้ขยายออกไป⁵ การทำให้ขยายวงกว้างออกไป ทำให้แพร่หลายออกไป การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงได้แก่ การดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปในทุกสารทิศ มีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพ ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ

ในสมัยที่พระพุทธองค์ทรงมีพระชนมายุพรรษาอยู่ พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ และได้แสดงพระธรรมเทศนา และถือว่าเป็นวิธีหลักที่พระพุทธเจ้าทรงถือปฏิบัติด้วยพระองค์เองมาโดยตลอด 45 พรรษา ซึ่งพระพุทธองค์ทรงใช้อยู่ 7 ประการด้วยกัน กล่าวคือ

1. อุปนิสินนกา
2. ธรรมীগา
3. โอวาทกา
4. อนุศาสนীগา
5. ธรรมสาส์นกา
6. ปุจฉาวิสัชนากา
7. ธรรมเทศนา⁶

นอกจากนี้ พระพุทธเจ้ายังใช้วิธีการเผยแผ่มากมายหลายวิธีแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ทั้งการพูด วิธีการทำให้เป็นตัวอย่าง วิธีเขียน สรุปแล้วมี 6 ประการ คือ

1. อนุปวาโท ไม่ว่าจะร้าย โจมตีใคร
2. อนุปฆาโต ไม่ทำร้าย ไม่เบียดเบียนใคร

⁵ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2546), หน้า 478.

⁶ พระครูปลัดชโล เตชพล (ปิ่นวิเศษ), บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินนโท), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554).

3. ปาฏิโมกข์ จ สัวโร ความสำรวมในศีล หรือปฏิบัติในกรอบกติกา วินัย

4. มตตณฺญา จ ภตตสมิ รู้จักประมาณในการบริโภคปัจจัยสี่

5. ปจฺจนฺจสยนาสนํ รู้จักอยู่ในที่สงบ ไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะมากเกินไป

6. อธิจิตฺเต จ อาโยโค หมั่นฝึกฝนจิตตนให้มีคุณภาพสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป⁷

ส่วนวิธีการแสดงพระธรรมเทศนานั้น ทรงตรัสองค์แห่งธรรมกถึก 5 ประการ คือ

1. อนุพุพพิถ กล่าวความไปตามลำดับ คือแสดงหลักธรรมหรือเนื้อหาวิชาตามลำดับ ความง่ายยากลุ่มลึก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อกันไปโดยลำดับ

2. ปริยายทสสาวิ ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ คือชี้แจงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่แต่ละประเด็นโดยอธิบายขยายความ ยกอ้างอิงไปต่าง ๆ ตามเหตุผล

3. อนุททย ปฏิจฺจ แสดงธรรมด้วยอาศัยเมตตา คือสอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ เป็นประโยชน์แก่เขา

4. น อามิสฺนฺตโร ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อามิส คือสอนเขามีใจเพราะมุ่งที่ตนจะได้ลาภ หรือผลประโยชน์ตอบแทน

5. อุตฺตานญฺจ ปรณฺจ อนุปฺหจฺจ แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น คือสอนตามหลัก เนื้อหา มุ่งแสดงอรรถ แสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มผู้อื่น⁸

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นภาระหรือหน้าที่หนึ่งที่พระสงฆ์จะต้องทำ แม้โดยความจริง การเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องช่วยกันของพุทธบริษัททั้งสี่ แต่ภาระหนักก็ยังตกเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ทั้งนี้ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า พระสงฆ์มีเวลาศึกษาธรรมวินัยมากกว่าชาวบ้าน ประกอบกับการเผยแผ่ธรรม ได้ถูกมอบหมายจากพระพุทธองค์ ตั้งแต่เริ่มแรกของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประชาชนทั่วไปจึงมองว่า พระสงฆ์เป็นธรรมทายาทของพระพุทธเจ้า บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระไตรปิฎกได้แก่การเป็นผู้ปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อให้บรรลุพ้นทุกข์และสั่งสอนคนทั่วไปให้พ้นทุกข์ตาม หน้าที่การเทศนาสั่งสอนธรรมอันเป็นการเผยแผ่และสืบทอดต่อพระศาสนา เป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์⁹

การเผยแผ่เป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในด้านการเรียนรู้ ซึ่งมีผลต่อการประพฤติปฏิบัติและการตัดสินใจในการดำเนินชีวิต การเผยแผ่อาจกระทำได้ในหลายช่องทาง ได้แก่ การพูดคุย การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การจัดอบรม การแจกเอกสาร การชักชวนเข้าร่วมกิจกรรม การเทศนาทางวิทยุกระจายเสียง การบรรยายธรรมทางโทรทัศน์ เป็นต้น

⁷ ทิ.ม.ท.10/2/54.

⁸ ปญจก.22/581/206.

⁹ ภัทราพร สิริกาญ , “ ความสำคัญของพระสงฆ์ต่อชาวไทย ”, พ.ส.ล. ปีที่ 29 ฉบับที่ 196 (ก.ค.-ส.ค. 2538), หน้า 60-61.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ให้ทรงชนะในมิติแห่งเศรษฐศาสตร์ว่า การที่เราจะเทศน์หรือจะสอนแต่ละครั้ง จะต้องมีการ 4 ขั้นตอนด้วยกัน ถ้าท่านรับประกันกระบวนการใน 4 ขั้นตอนนี้ ดูแลอย่างครบถ้วน การเทศน์การสอนธรรมะของท่านจะมีคุณภาพ เป็นที่น่าเชื่อถือ กล่าวคือ

1. Input ปัจจัยนำเข้า
2. Process ปัจจัยกระบวนการ
3. Output ปัจจัยผลิต
4. Impact ปัจจัยผลกระทบ

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปัจจัยนำเข้าก็คือความรู้ที่เราเตรียมไปเทศน์ไปสอน เราอ่านหนังสือมาก็เล่ม เราอ่านมากฟังมาก ตีความธรรมะ เราเตรียมข้อมูลและวางลำดับการนำเสนอ ปัจจัยกระบวนการ ก็คือ วิธีการนำเสนอ วิธีการเทศน์ วิธีการเผยแผ่ มีสื่ออุปกรณ์ผลผลิตที่ออกมา Output ก็คือ คนฟัง ฟังจนจบรายการและได้อะไรติดใจกลับไป ผลกระทบ Impact ที่ตามมา คือ จากปากต่อปากพูดถึงเราว่าเทศน์ดีเหลือเกิน ก็น่าเทศน์เพิ่ม มีชื่อเสียง ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใสและปฏิบัติตามคำสอนได้ มีการเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดี เหล่านี้ก็จัดเป็นผลกระทบ¹⁰ เพื่อให้เห็นถึงประสิทธิภาพและเป็นการประเมินตนเองด้วยว่า การแสดงธรรมของเราในครั้งนี้ ประสบผลสำเร็จหรือไม่อย่างไร

ไตรเทพ ไกรงู¹¹ ได้อธิบายในบทความ พระธรรมมิ่งคลาจารย์พระวิปัสสนากรรมฐานระดับแนวหน้าของโลก หนังสือพิมพ์คมชัดลึก เกี่ยวกับพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) ไว้ว่า “อัครกามหา กัมมัตตนา คาริยา” (Agga Maha Kammattana Cariya) เป็นสมณศักดิ์ของพระธรรมมิ่งคลาจารย์ หรือหลวงปู่ทอง สิริมงคล เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทอง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ และเจ้าสำนักวิปัสสนากรรมฐานหัวหน้าพระวิปัสสนาจารย์หนเหนือ กองการวิปัสสนาธุระ ซึ่งถือว่าเป็นตำแหน่งสูงสุดที่รัฐบาลพม่าถวายแต่พระภิกษุต่างชาติสายวิปัสสนา

โดยใน พ.ศ.2554 ที่ผ่านมานั้น มีพระภิกษุต่างชาติที่ได้รับการถวายสมณศักดิ์นี้มีทั้งหมด 10 รูป อาทิ ไทย, อินเดีย, ศรีลังกา, เวียดนาม, เนปาล, บังกลาเทศ และสหราชอาณาจักร ทั้งนี้ มีการ

¹⁰ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *การเผยแผ่เชิงรุก*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548), หน้า 52-54.

¹¹ ไตรเทพ ไกรงู, *พระธรรมมิ่งคลาจารย์พระวิปัสสนากรรมฐานระดับแนวหน้าของโลก*. บทความหนังสือพิมพ์คมชัดลึก วันที่ 9 กันยายน 2556.

เข้ารับสมณศักดิ์ในวันที่ 19 มีนาคม 2554 ณ พระเจดีย์อุปตตะสันติ นครเนปิตอร์ โดยพลเอกอาวุโส ตัน ฉ่วย ผู้นำรัฐบาลพม่า จะถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุที่ได้รับการถวายสมณศักดิ์ด้วย

หลวงปู่ทอง ได้เข้าฝึกวิปัสสนากรรมฐานจากสำนักวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กทม. และสำนักมหาสิริยาดอ สาสนนิยสา กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า แล้วได้กลับมาเปิดสำนักวิปัสสนากรรมฐาน ดำเนินการสอนตลอดมา และได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าพระวิปัสสนาจารย์หนเหนือกองการวิปัสสนาธุระ และได้ขยายสำนักสาขาปฏิบัติอีกหลายสำนัก โดยเฉพาะใน จ.เชียงใหม่ เช่น สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดเมืองมาง อ.เมือง สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดวัดไร่เปิง (ตโปทาราม) อ.เมือง จ.เชียงใหม่ สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดถ้ำตอง อ.จอมทอง

สำนักวิปัสสนากรรมฐานสมเด็จพระสังฆราชอริยวิโมกข์ อ.เวียงสา จ.น่าน สำนักวิปัสสนากรรมฐานพระเทพสิทธิศาสตร์ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย-สำนักวิปัสสนากรรมฐานพระธาตุเขาเขียว อ.เชียงของ จ.เชียงราย สำนักวิปัสสนากรรมฐานห้วยน้ำดิบ อ.บ้านโฮ่ง จ.ลำพูน สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดธัมมิกราช อ.แม่ลำน้อย จ.แม่ฮ่องสอน-สำนักวิปัสสนากรรมฐานป่าสักคำ อ.เมือง จ.พะเยา-สำนักวิปัสสนากรรมฐานธรรมจักร อ.เมือง จ.นครนายก สำนักวิปัสสนากรรมฐานสุพรหมยาน อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น

นอกจากนี้ ตั้งแต่ พ.ศ.2525 เป็นต้นมา ท่านยังได้เดินทางไปเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทั้งในภาคพื้นยุโรปและอเมริกา รวมทั้งใน พ.ศ.2536 สร้างวัดพุทธปियวาราม เมืองแฟรงก์เฟิร์ต ประเทศเยอรมนี

หลวงปู่ทอง เป็นผู้เชี่ยวชาญในวิปัสสนากรรมฐานระดับแนวหน้าของโลก ด้วยแนวความคิดและการวางแผนการสอนวิปัสสนากรรมฐานของท่านเพื่อให้เกิดการขยายสู่ความเป็นสากลและเป็นที่ยอมรับนั้น หลวงปู่ทองมิได้มุ่งเน้นในการสร้างวัดในต่างประเทศ แต่ท่านมีวิสัยทัศน์และเล็งเห็นว่าการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานให้ชาวต่างชาตินั้น หากเป็นชาวต่างประเทศด้วยกันแล้วย่อมเข้าถึงกันได้ง่ายกว่าและสื่อสารกันได้ดีกว่า อีกทั้งการสร้างวัดในต่างประเทศต้องใช้งบประมาณจำนวนมากและยังมีค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาอีกด้วย

ดังนั้นท่านจึงได้คิดและวางแผนในการผลิตบุคลากรจากชาวต่างชาติ โดยการอาศัยชาวต่างชาติที่ได้เดินทางมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับท่านให้เป็นบุคลากรกำลังสำคัญในการเผยแผ่เมื่อชาวต่างชาติเหล่านั้นปฏิบัติแล้วได้ผลดีและประสบความสำเร็จในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน บุคลากรชาวต่างชาติเหล่านี้เมื่อกลับไปยังประเทศของตนก็จะได้นำความรู้ด้านวิปัสสนากรรมฐานที่ได้เรียนมาไปเผยแผ่ต่อๆ ไปและขยายวงกว้างขึ้นในประเทศของตน

โดยในบางประเทศที่ชาวต่างชาติได้นำเอาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไปเผยแผ่ได้ผลดี ได้มีการจัดตั้งเป็นสมาคมหรือเป็นสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้น ท่านได้เป็นผู้ให้การสนับสนุน และได้ส่งพระอาจารย์ผู้มีความชำนาญในวิปัสสนากรรมฐานไปเป็นผู้ฝึกอบรม ถือ

เป็นการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานโดยมุ่งเน้นการสร้างบุคลากรในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งบุคลากรต่างชาติเหล่านี้เป็นผู้เข้าใจถึงภาษาและวัฒนธรรมของตนได้มากกว่า ทำให้การเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานของพระเดชพระคุณหลวงปู่เข้าถึงคนหมู่มากได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น สำหรับการเผยแผ่ในต่างแดนนั้นท่านได้มุ่งเน้นในแนวทางนี้มาโดยตลอด

หลวงปู่ทองสอนการเจริญวิปัสสนากรรมฐานในแนว สติปัฏฐาน 4 ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจนถึงระดับสูง สำหรับภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ตลอดจนผู้ที่สนใจทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และมีการจัดให้สอบอารมณ์ทุกวัน (ยกเว้นวันพระ)

ปัจจุบันสำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดพระธาตุศรีจอมทอง สามารถรองรับผู้มาปฏิบัติธรรม โดยมีที่พักทั้งแบบเดี่ยวและแบบหมู่คณะ โดยมีกุฏิสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมกว่า 200 หลัง สำนักจะจัดอาหารให้ผู้ปฏิบัติวันละ 2 มื้อ คือ เช้าเวลา 06.00 น. และเพล เวลา 11.00 น. โดยมีให้เลือกแบบธรรมดาและมังสวิรัต สำหรับช่วงเวลาหลังเที่ยงไปจนถึงเข้านมของวันรุ่งขึ้นนั้น ผู้ปฏิบัติไม่สามารถรับประทานอาหารอีก (สามารถดื่มนม ชา กาแฟ ได้) สำหรับผู้ที่มีความต้องการเรื่องอาหารเพิ่มเติมสามารถปรึกษากับเจ้าหน้าที่ของสำนักได้

พระสมชาย ธมมสาโร (พรมมา) ได้ศึกษาบทบาทพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย ในฐานะนักบุญแห่งล้านนา โดยได้กล่าวไว้ว่า ครูบาศรีวิชัย ท่านมีปฏิปทาบังบดกบนิธานในการอุทิศตน เพื่อพระพุทธศาสนา และถือนมอยู่ในวิถีสแห่งธรรมอย่างแน่วแน่มั่นคง นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2444 ได้สร้าง ศรัทธาจากธรรมะปฏิบัติของท่าน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธบริษัทและพระเณรทั่วไป ด้วยความมั่นคงในการ บำเพ็ญสมณะวิปัสสนากัมมัฏฐาน จนเป็นที่เลื่องลือ สักกาทัวไปในหมู่ชาวล้านนา กอปรกับช่วงเวลา ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2442 เป็นต้นมา ได้มีการยกเลิกหัวเมืองประเทศราชล้านนา เพื่อรวมเป็นส่วนหนึ่งของ ราชอาณาจักรสยาม ย่อมเป็นที่เข้าใจว่าพุทธศาสนาคือเครื่องพันพู่คำจุนจิจิตใจของชาวล้านนากำลังเคว้งคว้าง เสียขวัญกำลังใจ ดูเหมือนว่าในยามนั้นพระครูบาศรีวิชัย จะเป็นศูนย์รวมความเลื่อมใสศรัทธาของล้านนา เอาไว้ได้ ดังปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจนจากจำนวนวัดกว่าหนึ่งร้อยแห่ง ที่ได้รับการบูรณะในช่วงเวลานั้น เรื่อยมาจนถึงปีพุทธศักราช 2477 ความเชื่อที่ว่าวัดเก่าแก่และทรุดโทรมย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความหม่นหมองของพุทธศาสนา พลัง ศรัทธาของชาวล้านนาจึงปรากฏให้เป็นที่ประจักษ์ทั่วไปบนพื้นแผ่นดินล้านนา ครั้งนั้นพระครูบาศรีวิชัย คือ ศูนย์รวมความเลื่อมใสศรัทธาของชาวพุทธผู้กอรด้วยปฏิปทาธรรมบารมีได้เป็นผู้นำในการบูรณะปฏิสังขรณ์ วัดกว่าหนึ่งร้อยแห่ง ในอดีตอันรุ่งโรจน์ของอาณาจักรล้านนาเจ้าผู้ครองนครมักจะเป็นผู้นำในการบูรณะปฏิสังขรณ์ วัดอันสำคัญของบ้านเมืองจนล่วงถึงปีพุทธศักราช 2463 นับเป็นครั้งแรกในแผ่นดินล้านนาที่ผู้นำในการบูรณะ มิใช่ผู้ครองนครหากแต่เป็นพระภิกษุที่ชาวล้านน่านับถือและศรัทธาพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย บทบาทนักบุญแห่งล้านนา ได้ปฏิบัติตนบำเพ็ญเพียรภาวนาสิกขาวิสัย ตามรอยพระบรมศาสดาด้วย ข้อวัตรปฏิบัติเสริมบุคลิกภาพด้วยความน่าเลื่อมใส อันเป็นลักษณะพิเศษที่

เรียกว่า “ตนบุญ” ด้วยจริยาวัตร อันเคร่งครัดที่ปรากฏให้บุคคลที่ได้พบเห็น มีความศรัทธานับถือเป็น ความสันโดษเคร่งในการรักษาศีล จึงเป็นที่ เคารพศรัทธาและยกย่องว่านักบุญแห่งล้านนา ประกอบ กับที่ พระครูบาศรีวิชัย มีบทบาทแห่งตนบุญในการ ปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอต่อสาธารณชน ที่เคารพ ศรัทธาโดยอาศัยหลักปฏิปทาข้อวัตรปฏิบัติวิปัสสนา ก็มีมาตรฐานเจริญจิตภาวนาเป็นบรรทัดฐาน ใน การต่อสู้กับปัญหา อุปสรรคและวางตนไว้ในฐานะที่พอเหมาะ พอควรแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามหลักประเพณี ที่เหมาะสมหลัก คุณธรรม ดังกล่าวมานั้นเป็น ประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่¹² ได้ดำเนินการ โครงการ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งได้จัดพิมพ์ ธาราภิเชก : พิธียกยอสมณศักดิ์พระสงฆ์ ในล้านนา โดยได้กล่าวถึงพระสงฆ์ในล้านนาเมื่อครั้งอดีตว่า พระสงฆ์รูปใด มีศิลาจารวัตรที่งดงาม ประพฤติวัตรปฏิบัติชอบตามหลักพระธรรมวินัยแล้ว ย่อมเป็นที่เคารพศรัทธา และได้รับการยกย่อง ทั้งจากฝ่ายราชการบ้านเมือง และฝ่ายศรัทธาประชาชนทั่วไป โดยการยกยอ (แต่งตั้ง) ให้ดำรง ตำแหน่งสมณศักดิ์ในลำดับต่างๆตามความเหมาะสม ทั้งสมณศักดิ์ที่ได้รับการยกยอจากประชาชน เช่น สวาธุเจ้า สวาธุเจ้าหลวง (เจ้าวัดหรือเจ้าอาวาส) เจ้าธู (ใช้เรียกขานเฉพาะพระภิกษุที่เป็นเชื้อพระ วงศ์เท่านั้น) ครูบา เป็นต้น และสมณศักดิ์ที่ได้รับการ ยกยอจากฝ่ายราชการบ้านเมือง เช่น มหาเถระ สวามี สังฆราชา ราชครูสมเด็จ และสมเด็จจ้อคราชโมลี หรือ สมเด็จเสฏฐอัครราชครู (สมเด็จจราชครู) ซึ่งเป็นลำดับสมณศักดิ์สูงสุด ของพระสงฆ์ล้านนา ในสมัยนั้น

สรุปได้ว่า วิธีการที่พระภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ อดีตจนถึงปัจจุบันมีหลายวิธี เช่น การเทศนา ปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สนทนาธรรม การสอน วิปัสสนากรรมฐานและการใช้สื่อประกอบ การสอนธรรมะจะเลือกใช้วิธีใด ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับ การเทศนาสั่งสอนประชาชน เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่ถือว่าเป็นบทบาทและหน้าที่ของ พระสงฆ์พึงยึดถือและปฏิบัติ เพราะเป็นกิจการที่สำคัญที่สุด ขณะเดียวกันพระสงฆ์จะทำหน้าที่ใน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำเป็นต้องศึกษาเล่าเรียนให้แจ่มแจ้งเสียก่อนเป็นเบื้องต้น เพื่อให้เป็นไป ตามวัตถุประสงค์และเกิดประสิทธิภาพ

พระนคร ปัญญาวิโร ได้อธิบายเกี่ยวกับรูปแบบการเทศน์ของพระสงฆ์ในล้านนา ปรากฏใน งานวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการเทศนาธรรมในล้านนา¹³

¹² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ธาราภิเชก : พิธียกยอสมณศักดิ์พระสงฆ์ ในล้านนา, โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน ,๒๕๕๓.

¹³ พระนคร ปัญญาวิโร, การศึกษารูปแบบการเทศนาธรรมในล้านนา. บัณฑิตวิทยาลัย : ศาสนศาสตร์ บัณฑิต.

พบว่า เดิมรูปแบบการเทศนาธรรมแบบจารีตล้านนา พระสงฆ์ผู้เทศนานั่งบนธรรมาสน์ทรงปราสาทสูง อ่านตามคัมภีร์ใบลานหรือคัมภีร์ธรรมด้วยทำนองขับขานท่องถิ่น ในขณะที่ผู้ฟังนั่งพนมมือสดับฟังด้วยอาการเคารพ เพราะถือว่าคัมภีร์ธรรมเป็นของสูงและศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิ่งบันทึกพระพุทธรูปจนไม่ก้าวล่วงด้วยพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม นอกจากสดับฟังเพื่อประดับสติปัญญา เสริมสร้างความศรัทธาในพระรัตนตรัยแล้ว ยังเชื่อว่าเป็นการสั่งสมบุญบารมีให้แก่ตนและสามารถอุทิศบุญกุศลไปให้แก่บรรพชนผู้ล่วงลับได้ด้วย

ภายหลังเมื่อราชอาณาจักรล้านนาล่มสลายผนวกดินแดนเป็นส่วนหนึ่งในภาคเหนือของประเทศไทย รัฐบาลสยามได้ปฏิรูปการเมืองการปกครองและการศึกษาในล้านนาตั้งแต่ พ.ศ. 2442 เป็นต้นมา โดยมีศูนย์รวมอำนาจที่ส่วนกลางกรุงเทพฯ แต่ส่งข้าราชการผู้ใหญ่หรือข้าหลวงใหญ่มาปฏิรูป ผลการปฏิรูปทำให้ชาวล้านนาสามารถฟังพูดอ่านเขียนภาษาไทยกลางได้เป็นอย่างดี ในขณะที่อักษรล้านนาลดความสำคัญลงจนไม่ได้รับการส่งเสริมให้ศึกษา ชาวล้านนารุ่นหลังโดยเฉพาะพระสงฆ์ไม่สามารถอ่านเขียนอักษรล้านนาได้ ส่งผลให้รูปลักษณ์คัมภีร์ธรรมจากเดิมทำด้วยใบลานจารด้วยอักษรล้านนาเปลี่ยนแปลงเป็นกระดาษแข็งสีน้ำตาลพับทบเป็นชั้นๆ พิมพ์ด้วยอักษรไทยกลางสำนวนล้านนาเพื่อให้สะดวกต่อการอ่าน นอกจากนั้นรูปแบบการแสดงพระธรรมเทศนาแบบปฏิภาณโวหารของพระสงฆ์ไทยภาคกลางยังได้เผยแพร่เข้าสู่ล้านนา

ลักษณะสำคัญของการแสดงพระธรรมเทศนาแบบปฏิภาณโวหารคือ นั่งบนธรรมาสน์ต่ำที่เปิดโล่งแล้วถือคัมภีร์ธรรมพนมมือประคองไว้ระหว่งอก พูดด้วยปากเปล่า ไม่อ่านตามคัมภีร์ธรรม เรียกอีกอย่างว่า การเทศนาแบบปฏิภาณโวหาร หรือเทศนาแบบปากเปล่า

พระนพิตพิศาลคุณ (มหาคำปิง คนธสาโร) พระสงฆ์ชาวล้านนารูปแรกที่บวชเป็นธรรมยุติกนิกาย ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ได้รับมอบหมายภารกิจการปฏิรูปคณะสงฆ์ล้านนาจากสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส สมเด็จพระสังฆราชเจ้า นำการเทศนาธรรมแบบปฏิภาณโวหารมาเผยแพร่เป็นครั้งแรก ต่อมา พ.ศ. 2491 พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) และพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้เข้ามาเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ด้วยการยื่นปาฐกถา เป็นผลให้พระสงฆ์ล้านนารูปแบบการเทศนาแบบจารีตกับรูปแบบใหม่มาผสมผสานกัน 3 รูปแบบ ประกอบด้วย

1. การเทศนาธรรมแบบปฏิภาณโวหารที่พัฒนาการมาจากการแสดงพระธรรมเทศนาของพระสงฆ์ไทยภาคกลาง ถ้าหากเทศนารูปเดียวเรียกว่า เทศน์ธรรมาสน์เดียว ถ้าหากเทศนา 2 รูปถามต่อกันไปมา เรียกว่า เทศน์ 2 ธรรมาสน์ หรือ เทศน์ธรรมาสน์คู่ แต่ถ้าเทศนา 3 รูป เรียกว่า เทศน์ 3 ธรรมาสน์ แต่นำเสนอด้วยสำนวนภาษาและเรื่องเล่าในบริบทล้านนา

2. การเทศนาธรรมแบบปฏิภาณโวหารที่พัฒนาการมาจากการเทศนาธรรมแบบจารีตล้านนา

3. การเผยแพร่ธรรมะที่พัฒนาการมาจากปาฐกถา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการรูปแบบการเทศนาธรรมในล้านนาได้แก่

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
2. การเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาและทัศนคติของพระสงฆ์ล้านนา
3. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและความต้องการของผู้ฟังชาวล้านนา

การพัฒนาการรูปแบบการเทศนาธรรมในล้านนา ได้ส่งผลให้การเผยแพร่ธรรมมีความทันสมัย เป็นปัจจุบัน ชาวล้านนามีความรู้ ความเข้าใจ และให้ความสนใจฟังการเทศนาธรรมมากขึ้น ในขณะที่ การเทศนาธรรมแบบจารีตยังคงมีบทบาทเป็นส่วนประกอบหนึ่งของพิธีกรรมเท่านั้น

เนื่ออ่อน ขว้ทองเขียว, ได้อธิบายเกี่ยวกับล้านนาในงานวิจัยเรื่อง รัฐสยามกับล้านนา พ.ศ. 2417 – 2476¹⁴ พบว่า การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสยามกับล้านนาจากรัฐ ประเทศราชมาเป็นส่วนหนึ่งในพระราชอาณาเขตเป็นกระบวนการหนึ่งของการสร้างรัฐชาติโดยมี ปัจจัยสำคัญคือการล้าทธิอาณานิคมของชาติตะวันตก แต่จากการปรับตัวของชนชั้นนำ สยามในการ เรียนรู้วิธีการจัดการปกครองของเจ้าอาณานิคม ทำให้รัฐสยามใช้วิธีการที่คล้ายคลึงกันนี้ผนวกล้านนา เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ วิธีการดังกล่าว ได้แก่ การออกกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย การส่ง ข้าหลวงขึ้นไปกำ กับราชการการเปลี่ยนแปลงการจัดเก็บภาษีอากรเพื่อนำ มาใช้สร้างระบบราชการ สยาม การทำ แผนที่และสำ มะโนคร้วพัฒนาการสื่อสารและการคมนาคมแบบสมัยใหม่ การ วางรากฐานการศึกษาและควบคุมสถาบันสงฆ์ ส่งเสริมการเผยแพร่ศาสนาของมิชชันนารี โดยสยามได้ นำ วิธีการแบบรัฐจารีตมาใช้ควบคู่กันไป ได้แก่การสร้างสายสัมพันธ์ทางเครือญาติกับเจ้าเมือง เชียงใหม่

ผลจากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทำให้ เกิดปฏิกริยาต่อต้านจากกลุ่มอำนาจท้องถิ่นทั้งการจับอาวุธขึ้นสู้ในลักษณะของกบฏและการใช้ ความเชื่อดั้งเดิมเป็นพลังทางสังคมเพื่อต่อต้านอำนาจของสยาม นอกจากนี้ความรู้สึกแบ่งแยกระหว่าง ไทยเหนือและไทยใต้ และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ทำให้ล้านนายังคงขาดความจงรักภักดีต่อ สยามพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงปรับเปลี่ยนนโยบายการปกครองล้านนาใหม่ให้ แตกต่างไปจากสมัยก่อนหน้าอย่างชัดเจนโดยใช้ลัทธิชาตินิยมของตะวันตกผ่านสิ่งพิมพ์ การจัดการ ศึกษา และกิจกรรมเสือป่า เพื่อปลูกฝังให้คนล้านนารู้สึกถึงความเป็นไทยร่วมกันกับส่วนกลาง รวมทั้ง มีนโยบายดูแลทุกข์สุขและการทำ มาหากินของราษฎร และเพิ่มความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่าง กรุงเทพฯ และล้านนา อีกทั้งการเสด็จประพาสสมณทลพายัพของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า เจ้าอยู่หัวเป็นการย้ำ ให้คนล้านนาเห็นว่าอำนาจสูงสุด

¹⁴ เนื่ออ่อน ขว้ทองเขียว, รัฐสยามกับล้านนา พ.ศ. 2417 – 2476. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2553.

ในการปกครองอยู่ที่กษัตริย์สยามมิใช่บรรดาเจ้านายอีกต่อไปท้องถิ่นงานหัตถกรรมสาขาจักสานของจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในอำเภอสารภีและอำเภอดอยสะเก็ด วัตถุประสงค์และวัตถุประสงค์หามาจากแหล่งผลิตภายนอกชุมชน เช่น ไม้ไผ่ หวาย และวัตถุประสงค์ที่มาจากในท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่และพ่อค้าคนกลาง ได้แก่ ทางมะพร้าว ไม้ไผ่ หวาย การบริหารงานเป็นการบริหารงานร่วมกับสมาชิกครอบครัว มีทั้งผลิตเพียงผู้เดียวและกลุ่ม สถานที่ผลิตจะผลิตที่บ้าน วิธีจักสานส่วนใหญ่จะออกแบบเอง และเป็นผลิตภัณฑ์แบบดั้งเดิม หรือผู้ว่าจ้างสำหรับช่องทางในจัดจำหน่าย ได้แก่ ร้านค้าของตนเอง ตัวแทนจำหน่าย เป็นต้น

พระมหามนตรี ศรีบุญสูง, ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า” ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านบุคคลภาพภูมิรัฐภูมิธรรมแนวคิดอุดมการณ์ในการทำงานของพระธรรมทูต จะต้องเป็นผู้มีศิลาจารวัตร เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ มีความอดทน และควรมีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันและกัน เมื่อไปอยู่ที่ไหนก็สามารถอยู่ร่วมกับหมู่คณะด้วยความสงบสุขพร้อมที่จะเสียสละเพื่องานพระพุทธศาสนา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศได้ ความรู้ทางโลกจะต้องไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี มีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก เชื่อมั่นในพระรัตนตรัย เข้าใจในจิตภาวนามีอุดมการณ์ที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ชาวต่างชาติ เพื่อเป็นความมั่นคงของศาสนาในอนาคตผู้ที่จะเป็นพระธรรมทูตควรจะต้องผ่านหลักสูตร การอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศมาโดยตรง

2. ด้านยุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องเผยแผ่ทาง web site ใช้ภาษาให้ร่วมสมัย อาจทำเป็นสิ่งพิมพ์เป็นเล่มเล็กๆ ที่สะดวกในการหยิบอ่าน, ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อกำรสร้างเครือข่าย กระจายการเผยแผ่ไปยังจุดต่างๆ โดยยึดหลักอุดมการณ์ตามที่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้สอนว่าพวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขของมหาชน

3. ด้านวิธีการพัฒนาพระธรรมทูต ควรมีระบบคัดเลือกการอบรมมีการประเมินและการติดตามดูผลงาน ในอนาคตควรมีวิทยาลัยพระธรรมทูตหรือเปิดเป็นหลักสูตรปริญญาโท ด้านพระธรรมทูตจัดหลักสูตรให้เอื้อต่อการปลูกฝังอุดมการณ์การเผยแผ่ สร้างจิตวิญญาณแห่งความเป็นพระธรรมทูตให้อยู่ในใจ ให้เป็นผู้มีความรู้และความประพฤติดี มีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านนี้

พระมหาเป้า เตชปญโญ (คำสบาย), ได้ทำการวิจัยเรื่อง “นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า หลักการกำหนดนโยบาย แนวคิดทฤษฎีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทรงกำหนดหลักธรรมวินัยเป็นพื้นฐาน เช่น โภธิปักขิยธรรม ไตรสิกขา ไตรลักษณ์ โอวาทปาติโมกข์ อริยสัจจ วิสุทธิธรรม คุณธรรมของผู้นำ คุณธรรมของครูอาจารย์ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับผู้บริหารราชการ ผู้บริหารองค์กร เพราะนโยบายจะเป็นแนวทางเป็นเข็มทิศในการบริหารงานดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตรงต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงประกาศไว้แก่พระสาวกทั้งหลายในการส่งสาวกไปประกาศพระ

ศาสนาครั้งแรก เป็นนโยบายที่มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพมาก เพราะมีพร้อมทั้งหลักการวิธีการ อุดมการณ์ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ในปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์มีแนวนโยบาย การเผยแผ่ตามหลักพระธรรมวินัย แนวนโยบายแห่งรัฐ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และ เทคโนโลยีกระแสโลกาภิวัตน์

ปัญหาและอุปสรรคของนโยบายในการเผยแผ่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีอุปสรรคกีดขวาง มากมายทั้งภายในภายนอก จากบุคคล จากธรรมชาติ จากความผิดพลาดโดยเฉพาะในยุคปัจจุบันยังมี ปัญหาด้านการปกครองของอาณาจักร ศาสนจักร จากศาสนาต่างๆ จากเจ้าลัทธิต่างๆ มีปัญหาความ ขัดแย้งทางความคิด ปัญหาการแปลกแยก ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านกฎหมาย เศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมประเพณี สื่อ ภาษา เพศ และวัย

พระปลัดสามารถ ธมมธโร (ชีวะพุกฤษ์), ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทการ เผยแผ่ พระพุทธศาสนา ของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินทปญโญ)”, ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการ ประชาสัมพันธ์มี 4 ขั้นตอนหลัก คือ การวิจัยหรือการหาข้อมูล การวางแผน การติดต่อสื่อสาร และ การประเมินผล ขั้นตอนการติดต่อสื่อสารแบ่งเป็น 4 องค์ประกอบย่อยคือ ผู้ส่งสาร ตัวสาร ช่องทาง และผู้รับสาร สิ่งสำคัญในการประชาสัมพันธ์เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ได้ผล คือ การมีคุณสมบัติของ นักประชาสัมพันธ์เผยแผ่ที่ดี เช่น มีพรหมวิหารธรรม มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติดี และมี มนุษย์สัมพันธ์ดี เป็นต้น คุณสมบัตส่วนตัวของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีความ เป็นอยู่อย่างสมถะเรียบง่าย เป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เป็นพระ นักพัฒนาที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นพระนักเสียสละผู้ไม่เมตตาธรรมสูง เป็นพระนักการศึกษาที่ มองการณ์ไกล ตลอดถึงเป็นพระนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่รักและตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติอย่าง ลึกซึ้ง พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ใช้หลักการประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามมติมหาเถรสมาคมครบถ้วนทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์นอกเหนือจากนั้น ที่เด่น คือ ด้านการ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อม

พระมหาบุญเลิศ ธมมทสสี (โธฐสุ), ได้วิจัยเรื่อง "ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระ ราชวิทยาคม (หลวงพ่อคุณ ปริสุทฺโธ)" พบว่า ท่านมีวิธีการด้านการเผยแผ่หรือ สื่อสาร พระธรรม คำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาให้แก่ผู้รับสาร หรือผู้ฟังได้อย่างยอดเยี่ยมเป็นการสอนแบบใหม่โดยใช้ สื่อสัญลักษณ์เป็นส่วนใหญ่ เช่นการ เคาะหัว เพื่อสื่อในการสอนว่า "จงมีสติ อย่าประมาทในชีวิต เพราะคนที่ประมาทแล้วเหมือนคนที่ตายแล้ว แต่คนที่ไม่ประมาทมีสติรู้ตัวอยู่เสมอ เชื่อว่าย่อมไม่ตาย" และสื่อการสอนแบบใหม่ที่ใช้เด่นชัดที่สุดคือ การรับบริจาคเงินจากผู้ศรัทธาถวาย ท่านจะคืนเงินให้ ครั้งหนึ่งแก่ผู้ถวาย เพื่อสอนว่า ให้รู้จักหาบุญ รู้จักประมาณตนเอง ไม่ทำตนและคนอื่นให้เดือดร้อน ให้รู้จักสันโดษ ให้รู้จักเพียงพอ ไม่ใช่จะกอบโกยเอาอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น

และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก และท่านสามารถเผยแพร่คำสอนทางพระพุทธศาสนาใช้หลักนิเทศศาสตร์มาประยุกต์ ใช้ผสมผสานกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่เข้ากับหลักธรรมได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน

พระปลัดสุชาติ สุวฑฒโก (ซีหมิ่นแปง), ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่าการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ผ่านมา มีรูปแบบ วิธีการที่หลายหลากสิ่งที่ค้นพบใหม่จากการไปศึกษาวิจัย คือชาวบ้านมีความรักและห่วงใยในหน้าที่ในการพิทักษ์พระพุทธศาสนามากขึ้นจากเดิมงานวิจัยที่ผ่านมาชาวบ้านชุมชนบนพื้นที่สูงถือว่าหน้าที่ของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและการดูแลศาสนสถานเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ชาวบ้านเพียงแต่ให้ความร่วมมือในการร่วมกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้น จากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกที่มีกระบวนการรูปแบบที่หลากหลายดังกล่าว ได้สร้างความสนใจให้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่จัดขึ้นของแต่ละอาศรม ข้อบ่งชี้ถึงผลฤทธิ์ของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่เห็นเด่นชัดหลายประการ เช่น ชุมชน ร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ มีความรู้ความเข้าใจถึงหลักธรรม และพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม มีความรักและความรู้สึกเป็นเจ้าของในศาสนสถาน และมีแกนนำชาวพุทธที่เป็นตัวแทนจากแต่ละชุมชนเข้ามามีบทบาท ในการสนับสนุนการทำงานเผยแพร่พระพุทธศาสนา รวมทั้งรู้จักปกป้องพระพุทธศาสนาด้วย โดยในพื้นที่เป้าหมายทั้ง 7 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 616 ครอบครัว จำนวน 426 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 71 เข้าพิธีกรรมแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ยึดมั่นในพระรัตนตรัยพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ตลอดชีวิต

สรุปได้ว่า วิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีหลากหลายวิธี เช่น การเทศน์ การปาฐกถา การอภิปรายธรรม การสนทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐาน การใช้สื่อประกอบ หรือแต่งเป็นวรรณกรรมโดยนำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาช่วยอธิบาย เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาเรียนรู้ได้ ตามจริตของผู้รับฟัง เพราะการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นบทบาทและหน้าที่ที่พระสงฆ์ได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมา เป็นกิจที่สำคัญและพระภิกษุผู้ทำหน้าที่ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องมีความรู้ความความสามารถพร้อมมีเทคนิควิธีการนอกเหนือจากความรู้ด้านหลักพุทธธรรม ประยุกต์ใช้ความรู้อื่นๆ เพื่อนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชน การเผยแพร่พระพุทธศาสนาก็จะได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย

1.7.1 รูปแบบการวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ผสมผสานวิธี (Mixed Method Research : MMR) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเชิงเอกสาร (Documentary Research) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

1.7.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant)

ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด จำนวน 5 รูป ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด จำนวน 5 รูป ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าคณะจังหวัดลำปาง เจ้าคณะจังหวัดลำพูน เจ้าคณะจังหวัดน่านและเจ้าคณะจังหวัดแพร่, พระสังฆาธิการ 5 รูป รวมผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 10 รูป

1.7.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยเน้นการศึกษาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย และแบบสัมภาษณ์ สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อแสวงหาความรู้ตามแนวทางการเชื่อมโยงเส้นทางบุญสู่เส้นทางธรรมของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) โดยใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

1) แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยเนื้อหา 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไป ได้แก่ ชื่อ ฉายา นามสกุล อายุ ตำแหน่ง อาชีพ และประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาประวัติและผลงานของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ สำหรับพระสังฆาธิการ นักวิชาการ ที่มีข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับประวัติและผลงาน ทาง การเชื่อมโยงเส้นทางบุญสู่เส้นทางธรรมของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

1.7.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัย ได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาภาคเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อทำการสัมภาษณ์ เจ้าคณะจังหวัด จำนวน 5 รูป

ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าคณะจังหวัดลำปาง เจ้าคณะจังหวัดลำพูน เจ้าคณะจังหวัดน่าน และเจ้าคณะจังหวัดแพร่, พระสังฆาธิการ 5 รูป รวมผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 10 รูป

1.7.5 วิธีวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงเอกสาร (Document Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ เป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ผสมผสานวิธี (Mixed Method Research : MMR) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเชิงเอกสาร (Documentary Research) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ ดังนี้

(1) ความหมาย แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาค ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษา การเชื่อมโยงทางสังคมวัฒนธรรม และแนวความคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ของพระมหาเถระในประเทศไทยและในล้านนา

(2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นที่อยู่ในเนื้อหากลุ่มเดียวกันในบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษา การเชื่อมโยงทางสังคมวัฒนธรรม ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคลโล)

2) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารและผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาทำการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคลโล)

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ก. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ได้ศึกษาวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคลโล)
- 2) ได้ศึกษาความเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคลโล)
- 3) ได้ทราบผลกระทบความสัมพันธ์ที่มีต่อการศึกษาและการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคลโล)

ข. หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1) สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2) สถาบันอุดมศึกษา
- 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 4) องค์กรภาครัฐ
- 5) บุคคลทั่วไป

บทที่ 2

วิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล

การศึกษาชีวิตผลงานของบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาภูมิหลังของเจ้าของประวัติที่จะทำการศึกษานั้น อันประกอบด้วยวงศ์ตระกูล หรือวงศาคณาญาติ การศึกษา บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย รวมทั้งจริยวัตรต่าง ๆ ทั้งนี้ เพราะถือว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะมีส่วนผลักดันให้ชีวิตประสบความสำเร็จได้ในระดับหนึ่ง

การศึกษาชีวิตของพระพรหมมงคลนั้น สิ่งที่ควรพิจารณาเป็นอันดับแรก คือชีวิตความเป็นมาของท่านว่า ท่านมีสถานะครอบครัวเป็นอย่างไร สำเร็จการศึกษาทั้งคดีโลกและคดีธรรมในระดับไหน บุคลิกลักษณะ ท่าทาง นิสัยเป็นอย่างไร และได้รับเกียรติประวัติอย่างไร ส่วนผลงานในด้านต่าง ๆ ของท่านนั้น จะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดต่าง ๆ ในบทต่อไป

ในบทนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับชีวิตก่อนและหลังการบรรพชา และการอุปสมบท ตลอดถึงบุคลิกภาพ ปฏิปทาจริยาวัตรของพระพรหมมงคล และรางวัลเกียรติคุณต่าง ๆ ที่ท่านได้รับ ซึ่งได้กล่าวเป็นลำดับไป ดังนี้

2.1 ประวัติของพระพรหมมงคล

- 2.1.1 ชาตินาม
- 2.1.2 ช่วงชีวิตในวัยเยาว์
- 2.1.3 บรรพชา
- 2.1.4 อุปสมบท
- 2.1.5 ลำดับการจำพรรษา (ช่วงชีวิตของสามเณร)
- 2.1.6 ลำดับการจำพรรษา (หลังการอุปสมบท)
- 2.1.7 การศึกษา
- 2.1.8 สมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ได้รับ
- 2.1.9 ปฏิปทาจริยาวัตร
- 2.1.10 การตั้งอยู่ในความเมตตาธรรม
- 2.1.11 ความเป็นผู้ที่มีความสำรวมระวังอยู่เสมอ
- 2.1.12 ความเป็นผู้ประสานสัมพันธ์อันยอดเยี่ยม
- 2.1.13 ความเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในความกตัญญูกตเวทิตาธรรม

2.2 แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล

2.2.1 แนวคิดด้านเผยแผ่วิปัสสนาธุระ

2.2.2 อัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล พระวิปัสสนาระดับโลก

2.3 บทสรุป

2.1 ประวัติของพระพรหมมงคล

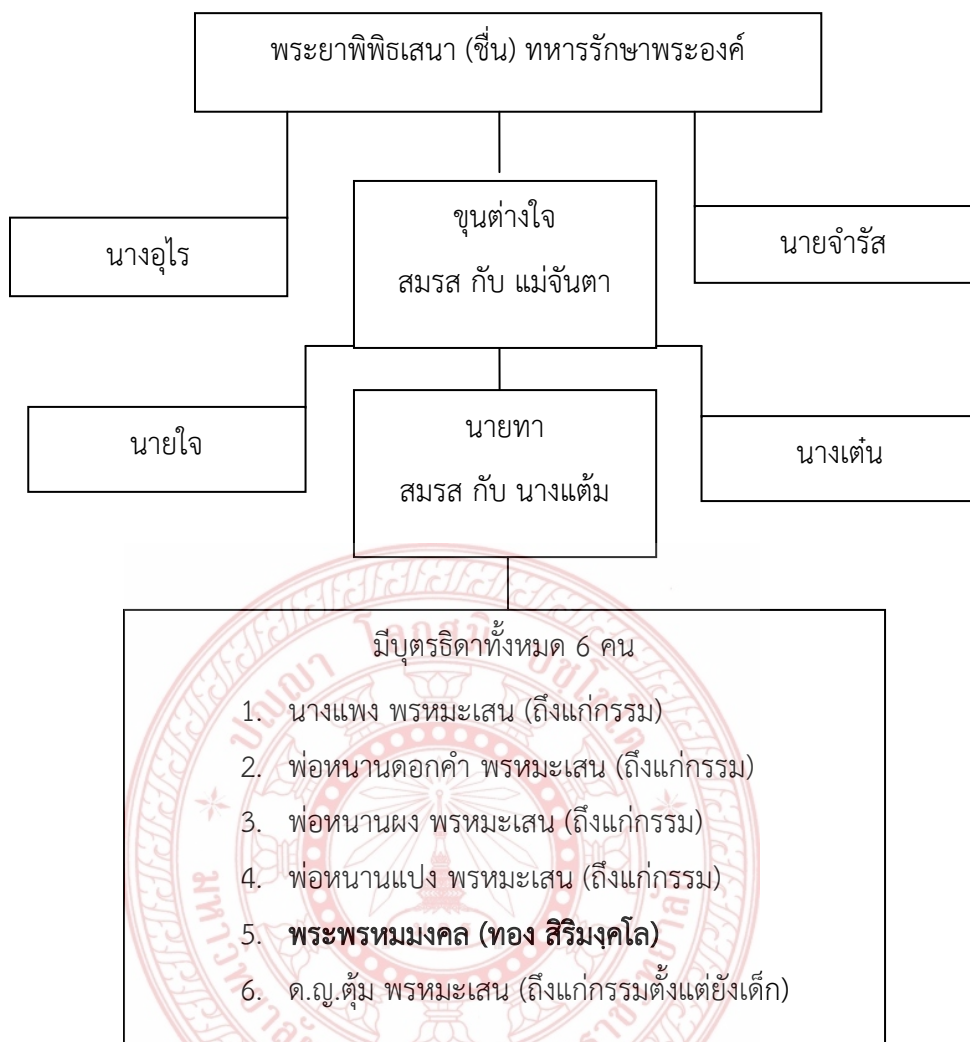
2.1.1 ชาตภูมิ

พระพรหมมงคล มีนามเดิมว่า ทอง นามสกุล พรหมเสน เป็นบุตรชายของคุณพ่อทา คุณแม่แต้ม พรหมเสน เกิดเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2466 ตรงกับวันศุกร์ ขึ้น 12 ค่ำ เดือน 10 ปีกุน ตำบลบ้านแอน อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันทั้งหมด 6 คน เรียงลำดับดังนี้

1. นางแพง พรหมเสน (ถึงแก่กรรม)
2. พ่อหนานดอกคำ พรหมเสน (ถึงแก่กรรม)
3. พ่อหนานผง พรหมเสน (ถึงแก่กรรม)
4. พ่อหนานแปง พรหมเสน (ถึงแก่กรรม)
5. พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)
6. ด.ญ.ตุ้ม พรหมเสน (ถึงแก่กรรมตั้งแต่วัยเด็ก)¹

พระพรหมมงคล สืบเชื้อสายมาจากตระกูลขุนนางในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 บ้านเดิมของคุณปู่อยู่อำเภอโคกปีบ จังหวัดปราจีนบุรี ชื่อขุนต่างใจ เป็นนายท้ายเรือพระที่นั่งของพระเจ้าอยู่หัว ได้ล่องเรือมาทางลำน้ำปิง จอดเรือที่บ้านนาแก ตำบลบ้านแอน อำเภอฮอด ได้สมรสกับนางจันทา มีบุตรด้วยกัน 3 คน ดังแผนภูมิดังต่อไปนี้

¹ ดิสรณี ช่วยสงคราม,รศ., ประวัติและผลงานของพระราชพรหมจารย์, (เอกสารอัดสำเนา, มปป.), หน้า 7.

2.1.2 ช่วงชีวิตในวัยเยาว์

พระพรหมมงคล ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวอย่างอบอุ่น ท่านสนิทสนมใกล้ชิดกับคุณแม่มาก เป็นเด็กขยันทำงานทุกอย่าง ไม่เคยรังเกียจแม้แต่การเหลาไม้ชำระให้คุณแม่ จนได้รับคำชมจากคุณแม่อยู่เสมอ ท่านเคยพบกับเหตุการณ์ที่เป็นอันตรายต่อชีวิตแทบจะเอาชีวิตไม่รอดมาหลายครั้ง กล่าวคือ เมื่ออายุได้ประมาณ 3 ขวบ คุณแม่พาไปอาบน้ำที่ท่าน้ำ พลัดตกน้ำแต่คุณแม่ก็ช่วยเอาไว้ได้ ต่อมาอายุประมาณ 4 ขวบ คุณพ่อพาลงเรือไปกับพี่ ๆ เพื่อไปซื้อเรือที่บ้านหางดง ในขณะที่คุณพ่อขึ้นไปติดต่อซื้อเรืออยู่นั้น ได้ปล่อยให้ลูก ๆ อยู่ในเรือตามลำพัง พวกพี่ ๆ จึงพา

กันลงเล่นน้ำ พี่คนหนึ่งได้บอกให้ท่านกระโดดลงไปในน้ำ ด้วยความเป็นเด็ก ท่านก็กระโดดลงไปตาม คำบอกของพี่ทั้ง ๆ ที่ว่ายน้ำไม่เป็น จึงจมน้ำ แต่พวกพี่ก็ช่วยเอาไว้ได้ทัน เมื่อคุณพ่อทราบเหตุการณ์ นั้นเข้า ก็ดุว่าพวกพี่ ๆ ที่ปล่อยให้จมน้ำ ไม่ดูแลน้องให้ดี ท่านสงสัยพวกพี่ ๆ จึงบอกคุณพ่อว่า ท่านไม่ได้ตักน้ำ

เหตุการณ์เช่นเดียวกันนี้ได้เกิดขึ้นกับท่านอีกครั้ง ณ สถานที่แม่น้ำแจ่มมาบรรจบกับแม่น้ำปิง (ตรงวัดสันกู่ปัจจุบัน) ท่านได้นั่งเรือไปกับคุณพ่อ เห็นน้ำมีสีคล้ำนี้กว่าน้ำตื้นจึงกระโดดลงไปตรงหัว เรือเพื่อจะไปขึ้นทางท้ายเรือ ปรากฏว่าน้ำลึกจึงทำให้จมน้ำ โชคดีที่คนถ่อเรือกระโดดลงไปช่วยขึ้นมา ได้ นับว่าเป็นบุญของพวกเราเหล่าพุทธศาสนิกชนทั้งหลายที่เด็กชายทอง พรหมเสน รอดชีวิตมาได้ ทั้ง ๆ ที่ประสบกับเหตุการณ์ที่เสี่ยงชีวิตหลายครั้งทำให้มีพระราชพรหมจารย์

ท่านเป็นผู้มีจิตใจฝักใฝ่อยู่กับการบวชเป็นพระมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก เมื่ออายุประมาณ 6 – 7 ขวบ ท่านได้ฝันเห็นพระพุทธรูปยี่มให้ขณะที่ตัวเองกำลังนอนอยู่ก็รู้สึกตัวลอยขึ้นลงได้อย่าง น่าอัศจรรย์ จากนั้นก็มีใจผูกพันกับพระมาโดยตลอด แม้แต่การเล่นก็ชอบเล่นกับพระ โดยนำเอาผ้านุ่ง ของคุณแม่มาผูกห่มในลักษณะของพระอยู่เสมอ ผิดกับการเล่นของเด็กคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นสัญญาณแสดงให้เห็นว่าท่านจะต้องอยู่ในสมณเพศอย่างแน่นอน²

เมื่ออายุ 9 ขวบ มารดาของท่านได้เสียชีวิตลง ทำให้ชีวิตในช่วงนี้ต้องเปลี่ยนแปลงไป ทำต้องอาศัยอยู่กับน้าสาว แล้วต้องช่วยทำงานบ้านทุกอย่าง ไม่มีโอกาสได้วิ่งเล่นเหมือนเด็กคนอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน อยู่กับน้าสาวได้ประมาณ 1 ปี พี่ชายจึงไปรับกลับมาอยู่ด้วย ช่วงนี้จึงพอมีเวลาว่างได้ไป เที่ยวเล่นบ้างตาประสาเด็ก ด้วยอุปนิสัยที่มีแต่ความเมตตาตั้งแต่ยังเล็ก จึงไม่ชอบเห็นใครถูกรังแก แม้แต่สัตว์ อีกทั้งสถานที่ที่ชอบไปเที่ยวก็คือวัด โดยเฉพาะวัดนาแกง ซึ่งอยู่ใกล้บ้าน เมื่อได้ไปเที่ยวเล่น ที่วัดนาแกงอยู่บ่อย ๆ ทำให้รู้จักคุ้นเคยกับเจ้าอาวาสเป็นอย่างดี ในสมัยนั้นคือ ครูบาชัยวงค์ (ครูบา ชัยวงศาพัฒนา อดีตเจ้าอาวาสวัดพุทธบาทห้วยต้ม อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน) ท่านเห็นว่าเด็กชายทอง สามารถสวด อิติปิ โส ได้ และมีวิสัยที่จะเข้ามาอยู่ในบวรพระพุทธศาสนา จึงชวนให้มาอยู่ที่วัดนับเป็น จุดเริ่มต้นในการเข้ามาอยู่ในพระพุทธศาสนาของท่าน

² ดิศรณี ขาวยสงคราม,รศ., ประวัติและผลงานของพระราชพรหมจารย์, หน้า 7-9.

2.1.3 การบรรพชา

พระพรหมมงคล บรรพชา เมื่อวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 2 วันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2477 (อายุ 11 ปี) ณ วัดนาแก่ง ตำบลบ้านแ่อน อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ โดยมี พระชัยวงศ์ เป็นพระอุปัชฌาย์ ครั้งในสมัยเป็นสามเณรได้ติดตามอุปัชฌาย์ ครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย อย่างใกล้ชิด และได้ติดตามไปในการสร้างวัดบูรณปฏิสังขรณ์เจดีย์สถานในที่ต่างๆ และทั้งร่วมสร้างถนนขึ้นวัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่

2.1.4 การอุปสมบท

พระพรหมมงคล ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดบ้านแ่อน อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2487 โดยมีพระครูคัมภีร์ธรรม พรหมปัญญา เจ้าอาวาสวัดชัยพระเกียรติ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอธิการญาณรัฐ วัดห้วยทราย เป็นพระกรรมวาจา พระมหาจันทร์ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เป็นพระอนุสาสนาจารย์ ได้รับฉายาว่า “สิริมงคล”

2.1.5 ลำดับการจำพรรษา (ช่วงชีวิตของสามเณร)

ชีวิตหลังการบรรพชา

เมื่อบวชเป็นสามเณรใหม่ ๆ ก็ได้ไปเรียนนันทกรรมที่วัดวังลู่ อำเภอสอด ท่านต้องเดินบ้าง วิ่งบ้าง เป็นระยะทางถึง 9 กิโลเมตร ในการไปเรียนที่อำเภอสอด ซึ่งในสมัยนั้นถนนหนทางยังไม่ได้มีการพัฒนาเหมือนในปัจจุบัน แต่ด้วยความมานะอดุสาหะ ท่านจึงพยายามแสวงหาวิชาความรู้อยู่เสมอด้วยความอดทน มิได้ย่อท้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ แต่อย่างใด³

ท่านเป็นผู้มีความกตัญญูต่อครูบาร่างอาจารย์มาตั้งแต่เด็กในระหว่างที่บวชเป็นสามเณรนั้น ท่านได้มีโอกาสมีส่วนร่วมสร้างทางขึ้นดอยสุเทพกับท่านครูบาศรีวิชัย เมื่อเสร็จจากการสร้างทางแล้ว ท่านพระครูบาศรีวิชัยได้นำพระและสามเณรทั้งหลายมาพักที่วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ท่านได้มีโอกาสรับใช้ครูบาศรีวิชัยอย่างใกล้ชิด จึงได้รับความเมตตาจากท่านอยู่เสมอ บางครั้งก็ได้รับแจกสิ่งของต่าง ๆ เช่น ผ้าสบง เงิน มะพร้าว เป็นต้น เมื่อท่านพระครูบาศรีวิชัยป่วยอยู่ที่วัดบ้านปาง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ท่านก็เป็นผู้ที่ได้รับปรณนิบัติรับใช้อย่างใกล้ชิดด้วยความห่วงใยและเคารพรักเป็นอย่างยิ่ง แสดงถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณอันเป็นคุณลักษณะที่ประเสริฐยิ่งของท่าน สมควรที่บรรดา

³ ดิสรณี ช่วยสงคราม,รศ., ประวัติและผลงานของพระราชพรหมอาจารย์, หน้า 1-2.

ศิษยานุศิษย์ทั้งหลายจะได้น้อมนำมาเป็นแบบอย่างเพื่อความเป็นสิริมงคลต่อชีวิตของตนเองและวงศ์ตระกูลสืบต่อไป

2.1.6 ลำดับการจำพรรษา (หลังการอุปสมบท)

ชีวิตหลังการอุปสมบท

หลังจากบวชเป็นพระภิกษุแล้ว ท่านได้มาจำพรรษาอยู่ที่วัดชัยพระเกียรติชั่วคราว ระยะเวลาหนึ่ง ในระหว่างนั้นท่านได้รับความไว้วางใจจากพระครูคัมภีร์ธรรม เจ้าอาวาสวัดชัยพระเกียรติ ให้ดำรงตำแหน่งเป็นพระปลัดฐานานุกรม เมื่อปี พ.ศ. 2490 ท่านได้รับมอบหมายให้ช่วยงานสำคัญ ๆ ในพระพุทธศาสนาโดยตลอด จนกระทั่งต่อมาครุฑจากวัดเมืองมางได้มาอาราธนา นิมนต์ท่านให้มาเป็นเจ้าอาวาสที่วัดเมืองมาง เนื่องจากเจ้าอาวาสวัดเมืองมางได้ถึงแก่กรรมภาพไป ท่านจึงได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดเมืองมาง ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2491 ขณะเดียวกันก็ดำรงตำแหน่งเป็นเลขานุการเจ้าคณะอำเภอฮอดด้วย⁴

2.1.7 การศึกษา⁵

พระพรหมมงคล ได้รับการศึกษาทั้งคติโลกและคติธรรม ท่านได้ศึกษาคติโลกที่เรียกว่าการศึกษาฝ่ายสามัญ และคติธรรมที่เรียกว่าการศึกษาฝ่ายปริยัติธรรม กล่าวได้ว่าท่านได้รับการศึกษาที่เรียกว่าโลกไม่ให้เข้า ธรรมไม่ให้เสีย หมายความว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ทั้งฝ่ายปริยัติศึกษาและสามัญศึกษา ดังปรากฏในประวัติการศึกษาต่อไปนี้

1. ฝ่ายสามัญศึกษา

พ.ศ. 2475 จบระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแอน ตำบลบ้านแอน อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

2. ฝ่ายปริยัติศึกษา

พ.ศ.2477 สอบได้นักธรรมชั้นตรี ณ สำนักศาสนศึกษา วัดวังลู่ สำนักเรียนคณะจังหวัดเชียงใหม่

⁴ ตีสรณี ช่วยสงคราม,รศ., **ประวัติและผลงานของพระราชพรหมจารย์**, หน้า 9.

⁵ ที่ระลึกงานฉลองสมณศักดิ์-พัตยศ พระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระสุพรหมยานเถร ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (พรอจารย์ทอง สิริมงคล) 5 ธันวาคม 2533, (กรุงเทพฯ ซ โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร), หน้า 1.

พ.ศ. 2486 สอบได้นักธรรมชั้นโท สำนักเรียนวัดชัยพระเกียรติ อำเภอมือง
จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2487 สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดพันอ้น อำเภอมือง
จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2495 จบการศึกษาด้านวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 ณ วัด
มหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2496 จบการศึกษาภาคปฏิบัติด้านวิปัสสนากรรมฐานที่ประเทศพม่า
เป็นเวลา 2 ปี ได้ไปปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับท่านมหาสีสะยาตอ ภัททันตะโสภณมหาเถระที่
วัดตาปะนยะยิตา

พ.ศ. 2532 จบหลักสูตรอบรมเจริญวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสูตรของ
สถาบันวิปัสสนาจารย์ ในพระสังฆราชูปถัมภ์ สำนักงานใหญ่ กองการวิปัสสนาธุระแห่งประเทศไทย
รุ่นที่ 3 ปีที่ 1

2.1.8 สมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ได้รับ⁶

สมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ได้รับ ตามที่ปรากฏในเอกสารอัตสำเนาเรื่องประวัติและ
ผลงานของพระพรหมมงคลนั้น ปรากฏว่า ไม่ได้จัดเรียงข้อมูลแยกประเภทคือรวมงานด้านการศึกษา
การปกครอง สมณศักดิ์และเกียรติคุณต่าง ๆ ดังนั้น เพื่อความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยจึงได้
เรียบเรียงข้อมูลใหม่ โดยจัดแยกประเภทให้ถูกต้อง ซึ่งสรุปได้เป็นข้อ ๆ อย่างชัดเจน ดังต่อไปนี้

1. สมณศักดิ์

พ.ศ. 2490 ได้รับแต่งตั้งเป็นพระปลัด บานานุกรมของพระครูคัมภีรธรรม เจ้า
คณะอำเภอสอด วัดชัยพระเกียรติ อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2511 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะ
อำเภอลำปาง ในราชทินนามที่ พระครูพิพัฒนคุณาภิบาล

⁶ พระราชพรหมจารีย์ (ทอง สิริมงคลโล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4,
(เชียงใหม่: ครองช่างการพิมพ์, 2547), หน้า 13-15

พ.ศ. 2518 ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตร
เจ้าคณะอำเภอชั้นเอก ในราชทินนามเดิม

พ.ศ. 2526 ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตร
เจ้าคณะอำเภอชั้นพิเศษ ในราชทินนามเดิม

พ.ศ. 2533 ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ
ฝ่ายวิปัสสนาธุระ ในราชทินนามที่ พระสุพรหมยานเถร

พ.ศ. 2542 ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช
ฝ่ายวิปัสสนาธุระ ในราชทินนามที่ พระราชพรหมอาจารย์ ไพศาลภาวนานุสิฐ มหาคณิสสร บวรสังฆา
ราม ความวาสี

พ.ศ. 2549 ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ
ฝ่ายวิปัสสนาธุระ ในราชทินนามที่ พระเทพสิทธิอาจารย์ ภาวนาวิธานประยุต วิสุทธิมงคลชัยสิทธิ์
มหาคณิสสร บวรสังฆาราม ความวาสี

พ.ศ. 2552 ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม
ฝ่ายวิปัสสนาธุระ ในราชทินนามที่ พระธรรมมังคลาจารย์ ภาวนาวิธานประยุต วิสุทธิธรรมโสภณ วิมล
ศาสนกิจ มหาคณิสสร บวรสังฆาราม ความวาสี

พ.ศ. 2559 ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะเจ้าคณะรอง
ฝ่ายวิปัสสนาธุระ ในราชทินนามที่ พระพรหมมงคล ภาวนาโกศลสุพพิธาน วิปัสสนาบริหารพิสุทธิ
ปาวจนุตตมานุศาสน์ คัมภีร์ญาณพิลาสธำรง มหาคณิสสร บวรสังฆาราม ความวาสี เป็นพระราชาคณะ
เจ้าคณะรองรูปแรก ที่ได้รับพระราชทานพัดยศพิเศษ ที่พระราชทานแก่พระราชาคณะฝ่ายวิปัสสนา
ธุระ

สมณศักดิ์ในต่างประเทศ

พ.ศ. 2533 ได้รับแต่งตั้งสมณศักดิ์ จากสังฆสภาธรรมมัญญานิกายประเทศศรีลังกาให้
เป็น “พระศาสนโสภณสิริบวรวิปัสสนากัมมัญญานาจารย์”

พ.ศ. 2554 ได้รับแต่งตั้งสมณศักดิ์ จากประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ให้
เป็น “อัคคมหากัมมัญญานาจารย์”

2. เกียรติคุณที่ได้รับ

พ.ศ. 2527 ได้รับการแต่งตั้งสมณศักดิ์จากสังฆสภาสามัญมหานิกาย ประเทศศรีลังกาเป็น “พระศาสนโสภณบวรวิปัสสนากรรมฐานาจารย์”

พ.ศ. 2530 ได้รับการยกย่องจากสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ว่าเป็นผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาประเภทส่งเสริมผู้ปฏิบัติธรรมในงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาในเทศกาลวันวิสาขบูชา ประจำปี พ.ศ. 2530

พ.ศ. 2531 ได้รับโล่เกียรติคุณ ผู้มีผลงานดีเด่นด้าน “วัฒนธรรมท้องถิ่น” สาขามนุษยศาสตร์ ประจำปี พ.ศ. 2531 จากศูนย์วัฒนธรรม วิทยาลัยครูเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2532 ได้รับการแต่งตั้งสมณศักดิ์จากสังฆสภาสยามนิกาย ประเทศศรีลังกาให้เป็น “พระศาสนโสภณบวรวิปัสสนากรรมฐานาจารย์”

พ.ศ. 2533 ได้รับรางวัลครูบาศรีวิชัย ในงานล่ำลึงถึงครูบาศรีวิชัย ครบรอบ 112 ปี ได้รับเลือกให้เป็นผู้มีคุณสมบัติเป็นทั้งนักบุญและนักพัฒนาแห่งล้านนาไทย ประจำปี พ.ศ. 2533

พ.ศ. 2535 ได้รับเกียรติบัตรจากคณะสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านการปกครองเนื่องในวันวิสาขบูชา ประจำปี พ.ศ. 2535

พ.ศ. 2536 ได้รับถวายปริญญา “พุทธศาสตราดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์” จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขาวิชาเอกพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ ในวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2536 ณ หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

พ.ศ. 2536 ได้รับเกียรติบัตรจากคณะสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นด้านสาธารณูปการ เนื่องในวันมาฆบูชา ประจำปี พ.ศ. 2536

พ.ศ. 2536 ได้รับถวายเกียรติบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นในการดำเนินงานให้วัดเป็นอุทยานการศึกษา เพื่อเฉลิมฉลอง 700 ปี เมืองเชียงใหม่

พ.ศ. 2537 ได้รับพระราชทานโล่ เข็มเกียรติคุณ และเสมาธรรมจักร จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในด้านอนุรักษ์มรดกไทยดีเด่น ด้านภาษา และวรรณกรรมไทย

พ.ศ. 2538 ได้รับพัตยศพัฒนาดีเด่น พร้อมด้วยใบประกาศเกียรติคุณ และเงินรางวัลจำนวน 1 แสนบาท จากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ประจำปี พ.ศ. 2538 ณ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

พ.ศ. 2539 ได้รับถวายตาลปัตรและยามของสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลปยาดิวัฒนากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ และคณะได้นำถวาย ซึ่งเป็นพระราชอาคันตุกะที่เข้าร่วมปีประสูติในวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2539 เวลา 14.00 น. ณ วิหารหลวง วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2541 ได้รับอาราธนานิมนต์จากกลุ่มไฟโคลาเร่ โดยมีคุณเคียร่า ลูบิค เป็นประธานให้ไปบรรยายและสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่สมาชิกไฟโคลาเร่ ที่ประเทศอิตาลี ในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2541 พร้อมทั้งได้เข้าเฝ้าแลกเปลี่ยนทัศนคติกับสมเด็จพระสันตะปาปา ยอห์นพอล ที่ 2 ที่โบสถ์เซนต์ปีเตอร์ ประเทศอิตาลี เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2541

พ.ศ. 2541 ได้รับโล่เกียรติคุณจากยุวพุทธสามคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านการศึกษาเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานเนื่องในโอกาสครบรอบ 48 ปี ของ ยุวพุทธสามคม เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2541

พ.ศ. 2542 ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณจากชมรมผู้สูงอายุอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ให้เป็นองค์ประธานอุปถัมภ์การก่อสร้างอาคารชมรมผู้สูงอายุอำเภอจอมทอง จนประสบความสำเร็จ เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542

พ.ศ. 2550 ได้รับโล่เกียรติคุณจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ โดย พระครูพิพิธสุตารธรรม รองอธิการบดี มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ในฐานะเป็นผู้กระทำคุณประโยชน์แก่มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2550 ได้รับโล่เกียรติคุณจากมหาธาตุวิทยาลัยโดยพระธรรมสุธี อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ให้เป็นศิษย์เก่าผู้ประสบความสำเร็จอย่างสูงทั้งทางโลก และทางธรรม

พ.ศ. 2551 ได้รับรางวัลประกาศเกียรติคุณรางวัลการส่งเสริมการศึกษาเพื่อสันติภาพ ประจำปีพุทธศักราช 2551 จากมูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)

พ.ศ. 2553 ได้รับรางวัลพุทธคุณูปการ ประเภทวีรเกียรติคุณ จากสภาผู้แทนราษฎรไทย

พ.ศ. 2554 ได้รับถวายปริญญา "ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์" สาขา
บริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

พ.ศ. 2555 ได้รับถวายปริญญา "ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์" มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเชียงใหม่

พ.ศ. 2556 ได้รับถวายปริญญา "ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์" สาขาวิชา
พุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

จากการศึกษาข้อมูลด้านสมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ท่านได้รับ แสดงให้เห็นว่า ท่าน
เป็นผู้มีคุณธรรม เปี่ยมด้วยความเมตตาเป็นที่ตั้ง กอปรด้วยความรู้ความสามารถด้านพระพุทธศาสนา
โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยวิปัสสนากรรมฐาน เป็นที่ยอมรับทั้งในวงการคณะสงฆ์และองค์กรทั้งภาครัฐ
และเอกชน ตลอดถึงศรัทธาประชาชนทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงได้รับยก
ย่องเชิดชูเกียรติประวัติมากมาย ดังที่ พระธรรมสิทธิธาดาจารย์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่กล่าวว่า

ท่านเจ้าคุณ พระพรหมมงคล เป็นพระเถระที่มีผลงานด้านกิจการพระพุทธศาสนา
มากมาย ทั้งงานในหน้าที่ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ และงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและ
ต่างประเทศ นับว่า ท่านเจ้าคุณ เป็นพระเถระผู้มีอุดมการณ์สูงส่งในการจรโลงพระพุทธศาสนา กอปร
กับท่านเจ้าคุณเป็นพระเถระนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่มีอหยาศัยไมตรีที่ดี อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จัก
สัมมาคารวะ สมควรที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุสามเณร อีกทั้งยังดำรงตนอยู่ในสมณเพศ
อย่างเคร่งครัด ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างมั่นคง มีปฏิปทาจริยาวัตรที่งดงาม เสมอต้นเสมอ
ปลาย ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้จึงทำให้ท่านเจ้าคุณ ได้รับสมณศักดิ์และได้รับการยกย่องเชิดชูจากสถาบัน
ทั้งภาครัฐและเอกชน ดังปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนแล้ว

2.1.9 ปฏิปทาจริยาวัตร

ปฏิปทาจริยาวัตรถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของพระนักเผยแผ่ นอกเหนือไปจาก
คุณสมบัติด้านคุณธรรม เพราะบุคลิกภาพที่สง่างาม ย่อมสร้างความศรัทธาให้เกิดแก่ผู้พบเห็นเป็นครั้ง
แรก พระพุทธเจ้าในพระองค์ทรงมีพระวรกายที่สง่างาม ประกอบด้วยมหาบุริสลักษณะ 32 ประการ
และอนุพยัญชนะ 80⁷ ประการ ดังมีผู้ชมว่า “พระสมณโคดมทรงมีพระรูปร่าง น่าดู น่าเลื่อมใส มีพระ

⁷ ที.ปา. ไทย) 11 / 200 / 159-163.

ฉวีวรรณผ่องยิ่งนัก มีวรรณะและสรีระดุจดั่งพรหมนำขมยิ่งนัก”⁸ มีพระสุรเสียงไพเราะดุจเสียงแห่งพรหม ตรัสมีสำเนียงไพเราะดุจนกการเวก⁹ ตรัสถ้อยคำงดงาม มีพระวาจาสุภาพสละสลวย ไม่มีโทษยังผู้ฟังให้เข้าใจเนื้อความแจ่มแจ้ง ยิ่งก่อให้เกิดความเพลิดเพลินสุขใจชวนอยากให้ผู้ฟัง¹⁰

ขณะเดียวกันพระอากัปกิริยาทุกอย่างมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้เห็นเกิดความเลื่อมใสเริ่มแต่สมบัติผู้ดีและมารยาทอันเป็นที่ยอมรับของสังคม ตลอดจนพระบุคลิกลักษณะที่เป็นเสน่ห์ทุกประการ รวมไปถึงความองอาจความสง่างาม ความสงบเยือกเย็น การแสดงธรรมของพระองค์นอกจากแจ่มแจ้งด้วยสัจธรรมแล้ว ยิ่งก่อให้เกิดความรู้สึกเพลิดเพลินสุขใจชวนให้ผู้ฟังอยากใกล้ชิดพระองค์อยู่ไม่วาย¹¹

การเผยแผ่พุทธธรรมนอกจากมีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่แล้ว คุณสมบัติของนักเผยแผ่ก็เป็นหนึ่งที่สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นได้ เพราะนักเผยแผ่ที่ดีนั้นแม้จะไม่ออกปากพูดก็สามารถเผยแผ่ธรรมได้ บุคลิกลักษณะที่ดีสง่างามก็ยิ่งความพอใจแห่งจิตใจให้เกิดศรัทธาได้แก่ผู้ที่พบเห็น

บุคลิกภาพถือว่าเป็นปัจจัยภายนอกที่สร้างเสริมศรัทธาให้เกิดขึ้นในขั้นต้นเท่านั้น การที่พระนักเผยแผ่คำนึงถึงการปรับปรุงบุคลิกภาพของตนย่อมเป็นการเสริมสร้างศรัทธาอย่างมีต้องสงสัย ผู้ที่มีบุคลิกภาพดีจึงควรเป็นผู้ที่ระมัดระวังตนให้มีความสะอาดทั้งร่างกายและจิตใจ มีความแจ่มใส สงบสำรวม สง่าผ่าเผยด้วยความมั่นใจในตนเอง ส่วนความงดงามในรูปโฉมนั้นก็มีความหมายน้อยในบุคลิกภาพที่ดีของผู้ที่เป็นนักเผยแผ่

พระครูญาณมงคล กล่าวถึงบุคลิกลักษณะ ปฏิปทาจริยาวัตรของพระพรหมมงคลว่า “พระเดชพระคุณหลวงพ่อก็คือพระมหาเถระที่มีเมตตาธรรมสูงยิ่ง ชอบช่วยเหลือทุกคนที่มีความเดือดร้อน โดยไม่เลือกชนชั้นวรรณะใด ๆ ทั้งสิ้น หลวงพ่อก็คือพระที่พูดน้อย ปฏิบัติมาก สุขุม ลุ่มลึก เยือกเย็น ใครเข้าใกล้ อยู่ใกล้ จะรู้สึกเย็นใจ และอบอุ่นตลอดเวลา ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เมื่อได้สนทนาธรรมกับหลวงพ่อก็คือต่างก็เกิดความศรัทธาเลื่อมใสในอุปนิสัยใจคอของหลวงพ่อก็คือเลื่อมใส

⁸ ม.ม. (ไทย) 13 / 386 / 474.

⁹ ท.ม. (ไทย) 10 / 33 / 15.

¹⁰ ม.ม. (ไทย) 13 / 387 / 478.

¹¹ พระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต), เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร ช มูลนิธิพุทธธรรม, 2531), หน้า 11.

ในการปฏิบัติของหลวงพ่อด้วย หลวงพ่อเป็นพระมหาเถระที่มีวัตรปฏิบัติเป็นเยี่ยม ทรงศีล ทรงธรรม ปฏิบัติเสมอต้นเสมอปลาย อยู่ในกรอบธรรมวินัยด้วยดีเสมอมา”

ขณะเดียวกัน พระครูภาวนาวีรช ก็ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับบุคลิกภาพและปฏิบัติทางจารีตปฏิบัติของพระพรหมมงคล ว่า

พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณอาจารย์ เป็นพระมหาเถระที่มีบุคลิกภาพโดดเด่น เฉพาะตัว คือ เป็นผู้ที่พูดน้อยแต่มีความหมาย มีสาระแก่นสาร เน้นไปที่การปฏิบัติหมายความว่า พูดให้เห็นถึงการปฏิบัติ ไม่พูดอย่างเดียวให้ลงมือปฏิบัติควบคู่ไปด้วยนั่นเอง ส่วนนิสัยโดยส่วนตัวของท่าน เจ้าคุณอาจารย์นั้น เรียบง่าย อยู่ง่าย ฉันทง่าย โอบอ้อมอารี มีเมตตา กรุณาต่อทุกคน ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ปฏิบัติต่อทุกคนเสมอเท่าเทียมกัน ไม่เห็นแก่ใครทั้งนั้น ที่สุดแล้วท่านจะวางเฉย ปฏิบัติทางจารีตวัตรงดงามตลอดเวลา ตั้งแต่ต้นจนกระทั่งปัจจุบัน ใครได้เข้าใกล้ได้สนทนาด้วยแล้ว เกิดความประทับใจ เลื่อมใส รู้สึกได้เลยว่า อยากรับปฏิบัติธรรม อยากรับเดินตามรอยการปฏิบัติของท่านอย่างยิ่ง

พระพรหมมงคล เป็นพระมหาเถระอีกรูปหนึ่งของล้านนาไทย ที่มีความรู้ความสามารถด้านวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 แบบพองหนอ-ยุบหนอ ซึ่งกล่าวได้ว่า ท่านเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพดี กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีปฏิบัติทางจารีตวัตรเรียบร้อยงดงาม น่าเลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้พบเห็นและผู้สนทนา ที่สำคัญท่านวางอิริยาบถการยืน เดิน นั่ง ด้วยอาการสงบ สง่าผ่าเผยและมีความมั่นใจในตนเองสูง เพื่อให้มองเห็นภาพตามคำที่กล่าวมาได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยขอนำปฏิบัติทางจารีตวัตรบางประการของท่าน ซึ่งได้เรียบเรียงสรุปจากเอกสารประวัติและผลงานของพระพรหมมงคล¹² มาแสดงไว้พอเป็นตัวอย่าง ดังนี้

2.1.10 การตั้งอยู่ในความเมตตาธรรม

พระพรหมมงคล เป็นผู้ที่เปี่ยมล้นไปด้วยความเมตตากรุณาอย่างหาได้ยากยิ่ง มีปณิธานอันแรงกล้าที่จะช่วยสรรพสัตว์ทั้งหลายผู้ตกทุกข์ได้ยากโดยไม่เลือก ชาติ ชั้น วรรณะแต่อย่างใด โดยเฉพาะการช่วยพัฒนาจิตของมวลมนุษย์ทั้งหลายให้พ้นไปจากทุกข์นั้นเป็นความเมตตาธรรมอันสูงส่ง อันมิอาจเปรียบเทียบกับสิ่งใดได้ ท่านได้พยายามแนะนำสั่งสอนบรรดาศาสนิกศิษย์และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ให้มีการประพฤติปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 อยู่เสมอ เพื่อให้ทุกคนเกิดปัญญา ให้มีดวงตาเห็นธรรม เห็นความจริงแห่งชีวิต ไม่ตกเป็นทาสของกิเลสและโลก

¹² ติสระณี ช่วยสงคราม,รศ., ประวัติและผลงานของพระราชพรหมอาจารย์, หน้า 30-37

สมมุติทั้งหลาย งานนี้เป็นงานที่ยากลำบากมาก เพราะการที่จะขจัดกิเลสที่มีอยู่ในจิตใจของมวลมนุษย์ มาเป็นเวลานั้น จะต้องอาศัยความอดทน ความเสียสละอย่างสูงสุดทีเดียว ท่านจึงได้ทุ่มเททั้งชีวิต จิตใจทุกทิศเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ทั้งหลายให้มีปัญญา ดำเนินชีวิตอยู่ในโลกนี้อย่างฉลาด โดยการ น้อมนำเอาพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นหลักชัยในการดำเนินชีวิต

ท่านสอนว่าวิปัสสนากรรมฐานจะช่วยให้มีความเมตตากรุณาต่อกัน มีความเอ็นดู สงสารกัน พลอยยินดีอนุโมทนาสาธุการในเมื่อผู้อื่นได้ดี ความเบียดเบียนกัน การเอาไรต์เอาเปรียบกัน ความอิจฉาริษยาก็จะหมดไป สังคมก็จะมีแต่ความร่มเย็นเป็นสุข ท่านจึงมักสอนให้บรรดาผู้ปฏิบัติ ธรรมทั้งหลายมีความกรุณาต่อปวงสรรพสัตว์ด้วยเช่นเดียวกัน หลังจากนั้นสมาธิแล้ว จะต้องแผ่ผลบุญ กุศล แผ่เมตตาทุกครั้งไป

ด้วยความเป็นผู้มีเมตตาจิตอยู่เสมอ ท่านจะให้ความช่วยเหลือทุก ๆ คนที่มีความ เดือดร้อนด้วยความเมตตาอย่างเท่าเทียมกันหมด มิได้ปรากฏเฉพาะบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด ท่านจะบุก บันแผ่เมตตาไปอย่างทั่วถึง ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือไกลแค่ไหน ไม่ว่าจะคนไทยหรือชาวต่างประเทศ หรือจะเป็นศิษย์เก่าศิษย์ใหม่ ท่านจะให้การอนุเคราะห์เกื้อกูลเสมอเหมือนกันหมดไม่มีเว้นราวกับว่า ท่านเกิดมาเพื่อเป็นพระผู้ให้อย่างแท้จริงตลอดชีวิตของท่าน

2.1.11 ความเป็นผู้ที่มีความสำรวมระวังอยู่เสมอ

อุปนิสัยโดยทั่วไปแล้ว ท่านเป็นผู้ที่มีความสงบเสงี่ยม เรียบร้อยตั้งแต่สมัยยังเป็นเด็ก แล้ว เพราะเหตุว่าท่านได้สืบเชื้อสายมาจากวงศ์ตระกูลที่ได้รับพระราชทานยศถาบรรดาศักดิ์ ในสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 บรรพบุรุษของท่านคือ พระยาพิพิธเสนา และ คุณหญิงพิพิธเสนา ซึ่งได้รับพระราชทานนามสกุลจาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัววราชนกาลที่ 6 ตั้งแต่ยังเป็นนายพันตรีหลวงพิพิธเสนาว่า “พรหมเสน” ลงวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2456 ได้ลงพระ ประมาภิไธย ณ พระที่นั่งพิมานปฐมก่อนท่านเกิด 10 ปี ดังนั้น ลักษณะท่าทางการแสดงออกของท่าน จึงเต็มไปด้วยความสำรวมเรียบร้อยสมเป็นผู้ดีทุกอย่างทุกประการ มีคำพูดที่สุภาพอ่อนน้อมโดยเต็ม ไปด้วยความมีสติเปี่ยมด้วยเนื้อหาสาระอันเป็นสารัตถประโยชน์ ก่อนให้เกิดความขุ่นเคืองแก่ผู้ฟังเป็น อย่างยิ่ง

ยิ่งท่านอยู่เพศของบรรพชิตด้วยแล้ว ท่านก็ยิ่งมีความสำรวมอยู่ด้วยความมี สติสัมปชัญญะ รู้ตัวทั่วพร้อมอยู่ตลอดเวลา ไม่เคยมีอริยาบถใดที่ขาดการสำรวมเลย ไม่ว่าจะเป็นการ

เดิน การยืน การนั่ง การฉันทอาหาร การทำวัตรสวดมนต์ การปฏิบัติสังฆารกับผู้อื่น หรือขณะปฏิบัติศาสนกิจใด ๆ ก็ตาม จะสังเกตเห็นว่าท่านจะอยู่ในลักษณะที่มีสติกำหนดอยู่ตลอดเวลา ด้วยสายตาทิ้งสงบ มีแต่ความเมตตาอย่างจริงใจ

ท่านได้สอนลูกศิษย์ทั้งหลายอยู่เสมอว่า เวลายืนก็อย่าไปยืนเฉย ๆ ให้กำหนดไว้เสมอทุกขณะว่า ยืนหนอ ๆ เวลาเดินก็อย่าไปเดินเฉย ๆ โดยไม่ได้กำหนด จะเสียเวลาไปเปล่า ๆ เราจะได้ประโยชน์อะไรจากอิริยาบถเหล่านี้เลย จึงต้องกำหนดไว้เสมอด้วยสมาธิในขณะที่เดิน หรือจะอยู่ในอิริยาบถใดก็ตามต้องมีสติตามดูอยู่เสมอ

2.1.12 ความเป็นผู้ประสานสัมพันธ์อันยอดเยี่ยม

ท่านไม่เคยถ้อยศศักดิ์ ตามตำแหน่งหน้าที่ที่ท่านได้รับอยู่ในขณะนี้เลย การปฏิบัติตนก็ยังคงเสมอต้นเสมอปลาย มิได้ผิดไปจากแต่ก่อนที่จะได้รับตำแหน่งแต่อย่างใด เคยทำงานหนักอย่างไร ปัจจุบันก็ยังคงเป็นอยู่อย่างนั้น ยิ่งกว่านั้นหลังจากได้รับตำแหน่งแล้ว ภาระหน้าที่ที่เพิ่มเข้ามาจะยิ่งทำให้ต้องเสียสละและมีความอดทนมากขึ้นกว่าเดิมความเป็นผู้ไม่ถือตัวของท่านนั่นเอง จึงทำให้ท่านสามารถปฏิบัติตนให้เข้ากับทุก ๆ คนได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสังคมในระดับชาวบ้านทั่วไปจนถึงระดับโลก ท่านจะเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ให้เกิดความสามัคคีในหมู่ชนทุกระดับ และเป็นศูนย์รวมของความเลื่อมใสศรัทธาของบรรดาศาสนิกษย์และคณะศรัทธาทั้งหลาย ให้ร่วมใจกันประกอบคุณงามความดีน่านับการ ทำให้งานของพระพุทธศาสนามีความเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ตลอดจนงานพัฒนาทางด้านสาธารณูปการต่าง ๆ ก็สำเร็จลุล่วงไปได้อย่างสวยงาม มั่นคงตามวัตถุประสงค์ทุกประการด้วยความสามารถของการเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ของท่าน เช่น ท่านได้เป็นผู้ประสานงานและเป็นผู้ประสานใจให้บรรดาศาสนิกษย์และคณะศรัทธาทั้งหลาย ได้ร่วมใจกันสร้างถนนขึ้นพระธาตุติดอยเก็ง เป็นระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร โดยไม่ต้องใช้งบประมาณจากรายการเลย เป็นต้น

นอกจากนี้ ท่านยังใช้ความสามารถอันยอดเยี่ยมนี้ เป็นผู้ประสานสัมพันธ์ในสังคมระดับโลกอีกด้วย โดยการเป็นผู้แทนของคณะสงฆ์ไทย เดินทางไปร่วมประชุมสมัชชาสันนิบาตศาสนาสากลทั่วโลก ซึ่งเป็นผู้นำจากศาสนาทั่วโลก เช่น ท่านดาไลลามะมาร่วมประชุมเพื่อสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้ทัศนคติ เพื่อความสามัคคีธรรมที่จะสร้างสรรค์สันติภาพของโลก ที่เมืองหลวงของประเทศเม็กซิโกเมื่อปี พ.ศ. 2532

ในปี พ.ศ. 2538 ท่านก็เป็นผู้แทนของคณะสงฆ์ไทยเดินทางไปร่วมประชุมเพื่อศาสนาสัมพันธ์แห่งโลก ซึ่งเป็นผู้แทนทางศาสนาจาก 34 ประเทศ มาร่วมประชุมกันเพื่อแสวงหาแนวทางที่จะสร้างสันติภาพอันถาวรให้เกิดขึ้นในโลก และในการประชุมฯ ครั้งนี้ ท่านก็ได้แลกเปลี่ยนทัศนะกับสมเด็จพระสันตะปาปา ยอห์น ปอล ที่ 2 ประมุขแห่งคริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิก ณ มหาวิทยาลัยยอปปิโน นครวาติกัน กรุงโรม ประเทศอิตาลี

2.1.13 ความเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในความกตัญญูตเวทิตาธรรม

1). ความกตัญญูตเวทิตาต่อบุพการี

ตั้งแต่จนเติบโตใหญ่ ท่านไม่เคยทำความหนักใจให้แก่บิดามารดาเลย ท่านได้ปฏิบัติตนให้อยู่ในโอวาทของบิดามารดาเสมอ พออายุได้ 11 ปี บิดาก็เสียชีวิต หลังจากนั้นท่านก็อุทิศตนเพื่อรับใช้งานของพระพุทธศาสนาโดยตลอด และตั้งใจอุทิศผลบุญกุศลทั้งหลายให้กับบุพการีของท่านอยู่เสมอมิได้เด็ดขาด

เมื่อท่านมีโอกาสเทศน์สั่งสอนลูกศิษย์ และคณะศรัทธาทั้งหลาย ท่านก็จะเน้นในเรื่องความกตัญญูต่อบิดามารดาด้วยเสมอ ท่านสอนว่าเราเติบโตใหญ่มาถึงขนาดนี้ได้เพราะเราได้ตม้น้ำนม ได้กินข้าวกินน้ำของพ่อแม่ ท่านได้เลี้ยงดูให้ความอุปการะเรามาด้วยความเมตตา และยังสั่งสอนให้พวกเราเป็นคนดี อยู่ในศีลธรรม ขออย่าได้ลืมพระคุณของพ่อแม่เป็นอันขาด ต้องระลึกถึงอยู่เสมอและหาทางตอบแทนพระคุณของท่านด้วยความเคารพยิ่ง เมื่อเราปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขณะที่เดินจงกรมทุกก้าวที่เราก้าวไป ก็ขอให้ตั้งใจอุทิศผลบุญกุศลนี้ให้คุณพ่อ ให้ท่านทั้งสองได้มีโอกาสมาปฏิบัติอย่างพวกเราบ้าง และท่านยังสั่งสอนอีกว่า การตอบแทนพระคุณของพ่อแม่ที่สมบูรณ์คือการแนะนำหรือสนับสนุนให้พ่อแม่ของเราได้มาปฏิบัติให้ได้มีปัญญา ได้มองเห็นความจริงของสิ่งทั้งหลายเป็นบุญกุศลสร้างสมไว้แก่ตัวของท่านเอง และจะได้มีสติเมื่อเวลาสติจะดับไป ถ้ามีสติในขณะนั้นแล้ว ย่อมไปสู่สุคติอย่างแน่นอน

2). ความกตัญญูต่อครูอาจารย์

พระพรหมมงคล ได้ให้ความเคารพสักการะครูบาอาจารย์ของท่านด้วยความนอบน้อมและจริงใจตลอดมา สังเกตได้จากปฏิปทาของท่านที่มีต่อครูบาอาจารย์ทุก ๆ ท่านนั้น ล้วนเต็มไปด้วยความอ่อนน้อมและเคารพบูชาอยู่เสมอ เช่น เวลาท่านจะเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจที่ต่างประเทศ

ท่านจะต้องนำดอกไม้ธูปเทียนไปกราบลาครูบาอาจารย์ของท่านก่อนทุกครั้ง และเมื่อกลับจากต่างประเทศ ท่านก็ไปกราบคารวะอีกเป็นอย่างนี้เสมอมา เมื่อถึงวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันคล้ายวันเกิดของครูบาอาจารย์ ท่านก็จะนำดอกไม้ธูปเทียนพร้อมด้วยเครื่องไทยทานไปน้อมสักการบูชาครูบาอาจารย์ของท่านอยู่เสมอมิได้ขาดด้วยความเคารพรักอย่างจริงใจ สำหรับครูบาอาจารย์ที่ได้มรณภาพไปแล้ว เช่น ครูบาศรีวิชัย ครูบาพรหมมา (วัดพระพุทธบาทตากผ้า) เป็นต้น ท่านก็ได้ทำบุญอุทิศผลบุญกุศลถวายให้ครูบาอาจารย์ผู้ล่วงลับไปแล้วด้วยความระลึกถึงในพระคุณของท่านอยู่เสมอ

ท่านได้สอนว่า การระลึกถึงและตอบแทนพระคุณของครูบาอาจารย์นั้นเป็นสิ่งที่ดีสามารถทำให้เราพ้นจากกองทุกข์ได้ การที่เราระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระพุทธองค์ได้ทรงเสียสละความสุขส่วนพระองค์ เสียสละราชสมบัติ ปราสาททั้ง 3 หลัง ออกบวชเพื่อแสวงหาสัจธรรมนำมาจำแนกสั่งสอนพวกเราให้พ้นไปจากสังสารวัฏ ทรงประทานแนวทางการปฏิบัติเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา นี้ให้แก่พวกเราได้ดำเนินรอยตามพระพุทธองค์ เพื่อไปสู่ความพ้นทุกข์ในที่สุดได้นั้น เมื่อเราระลึกถึงพระคุณของพระพุทธองค์ไว้เสมอ เราก็จะตั้งใจปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ก็สามารทำให้เราก้าวไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ด้วยความกตัญญูต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นครูบาอาจารย์ของเรานั้นเอง

นอกจากนี้ ท่านยังได้อบรมทำวัตรแก่พระภิกษุ สามเณร ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหารว่า พวกเราล้วนได้อยู่ดีกินดี เพราะพระพุทธคุณของสมเด็จพระพ่อของเรา ดังนั้น เราจะมาอยู่เฉย ๆ ไม่ทำอะไรเลยเป็นสิ่งที่ไม่สมควร เราควรทำหน้าที่ของสงฆ์อย่างเคร่งครัด ต้องมีการทำวัตรสวดมนต์แผ่เมตตาภาวนา บูชาทั้งอามิสและบูชาทั้งการปฏิบัติ เราต้องอยู่ด้วยความกตัญญู ขอให้ท่านทั้งหลายจงนึกถึงบุญคุณของพระพุทธองค์ เราจะได้ช่วยพระศาสนาของพระองค์ให้มีความมั่นคง และเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป

3). ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณทางพระพุทธศาสนา

พระพรหมมงคล ได้สอนบรรดาลูกศิษย์ทั้งหลายว่า “เราทำบุญคุณไว้กับใครก็ตาม ไม่ต้องไปนึกถึง แต่ถ้าใครทำบุญคุณไว้กับเรานั้น แม้นิดหน่อยเพียงน้ำหนึ่งแก้ว ก็ขอให้จดจำไว้ เพื่อหาทางชดใช้ตอบแทนพระคุณเขาตามโอกาสอันควร” ดังนี้เป็นคำสอนง่าย ๆ สั้น ๆ แต่มีความหมายกว้างลึกซึ้ง เป็นสิ่งที่ประทับใจบรรดาลูกศิษย์ทั้งใกล้และไกลที่นั่งประชุมกันในวันธรรมสวนะในครั้ง

นั้นเป็นอย่างมาก สำหรับผู้ปฏิบัติตามได้ ก็จะสามารถก่อให้เกิดความอ่อนน้อมถ่อมตนน่าคบหาสมาคมต่อผู้ที่ได้พบเห็นเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้น การที่ท่านมีกณินมต์มากมาย แทบจะไม่ได้พักผ่อนเลย ก็เนื่องมาจากการที่ท่านมีความกตัญญูต่อผู้ที่มีคุณต่อพระศาสนาและด้วยความเมตตาที่มีอยู่ในดวงจิตของท่านนั่นเอง ใครที่ตั้งใจมานิมต์ท่านแล้ว มักจะได้รับการตอบสนองทุกรายไป โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชังแต่อย่างใด ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือไกลแค่ไหน ท่านก็จะไปโปรดสงเคราะห์ให้ด้วยความเต็มใจ

จากการศึกษาข้อมูลด้านปฏิปทาจริยาวัตรของพระพรหมมงคล พบว่า ท่านเป็นพระมหาเถระที่เปี่ยมล้นด้วยเมตตาธรรม มีสัมมาคารวะต่อครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณ มีความอ่อนน้อมถ่อมตนไม่ถือยศศักดิ์ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย มีความสำรวมอินทรีย์ด้วยดี ประสานความสัมพันธ์ในหมู่คณะได้เป็นอย่างดี ยึดมั่นอยู่ในหลักกตัญญูกตเวทิตาธรรมอย่างสม่ำเสมอ

กล่าวได้ว่า พระพรหมมงคล เป็นพระมหาเถระผู้มีบุคลิกภาพหรือปฏิปทาจริยาวัตรอยู่ในขั้นที่ดี กล่าวคือ ท่านเป็นผู้มีบุคลิกภาพทางกาย สะอาดสงบบำรวม เป็นผู้มีสุขภาพจิตดีชี้แนะประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยเมตตาธรรม และเป็นผู้มีความมั่นใจในตนเองสูง เนื่องจากท่านเป็นผู้รู้จริงและปฏิบัติจริง นอกจากนี้ ท่านยังเป็นพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพท่านหนึ่งที่สังคมให้การยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ พึงดูรางวัลและเกียรติคุณที่ปรากฏแล้ว

2.2 แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาจากประวัติของพระพรหมมงคล ทำให้พบว่า แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของท่านที่อุทิศชีวิตเพื่อพระพุทธศาสนา โดยมีอุปสรรคต่างๆ เข้ามาในชีวิตมากมาย ประสบการณ์และสิ่งที่ท่านพบล้วนเป็นเหตุแห่งการเกิดธรรมะในจิตใจ ให้นำไปสู่แนวคิดที่ดีงาม และอัตลักษณ์เฉพาะที่จะนำไปสู่การเป็น “ครูบา” ซึ่งเป็นที่ยอมรับนักถือจากพุทธศาสนิกชนในเขตภาคเหนือ จนขยายไปสู่การนับถือศรัทธาจากสาธุชนทั่วประเทศไทย และยังขยายไปสู่พุทธศาสนิกชนต่างประเทศ ที่ท่านได้จาริกไปเพื่อแสวงบุญและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกด้วย ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาและแยกเป็นแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล ดังนี้

2.2.1 แนวคิดด้านเผยแผ่วิปัสสนาธุระ

เมื่อเข้าฝึกวิปัสสนากรรมฐานจากสำนักวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร และสำนักมหาสิริสาตอ สาสนยิสสา กรุงย่างกุ้ง ประเทศสหภาพพม่า แล้วได้กลับมาเปิดสำนักวิปัสสนากรรมฐาน ดำเนินการสอนตลอดมา

ได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าพระวิปัสสนาจารย์หนเหนือกองการวิปัสสนาธุระ และได้ขยายสำนักสาขาปฏิบัติอีกหลายสำนัก ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

สำนักปฏิบัติวิปัสสนาสาขาในประเทศ

- สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดเมืองมาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดวัดไร่เปิง (ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดถ้ำตอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดถ้ำหม้อ อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดปัญญาธาราม (สันกุ) อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดถ้ำบัวตอง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานพระเทพสิทธิธารจารย์ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานปฏิบัติธรรมล้านนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดพระเกี้ยว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดพระธาตุดอยเกิ้ง อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานสมเด็จพระสังฆราชวิโมกข์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานพระเทพสิทธิธารจารย์ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานพระธาตุเขาเขียว อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานห้วยน้ำดิบ อำเภอป่าไผ่ จังหวัดลำพูน
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดธัมมิกราช อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานป่าสักคำ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานธรรมจักร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานสุพรหมยาน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

สำนักปฏิบัติวิปัสสนาสาขาต่างประเทศ

ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา ได้เดินทางไปเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทั้งในภาคพื้นยุโรปและอเมริกา มีประเทศอังกฤษ, ฝรั่งเศส, เยอรมันนี, สวิสเซอร์แลนด์, เนเธอร์แลนด์, อิตาลี, อเมริกา เม็กซิโก และในปี พ.ศ. 2536 สร้างวัดพุทธปิยวาราม เมืองแฟรงเฟิร์ต ประเทศเยอรมันนี

2.2.2 อัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล พระวิปัสสนาระดับโลก

พระพรหมมงคล นับได้ว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในวิปัสสนากรรมฐานระดับแนวหน้าของโลก ด้วยแนวความคิดและการวางแผนก็สอนวิปัสสนากรรมฐานของท่านเพื่อให้เกิดการขยายสู่ความเป็นสากลและเป็นที่ยอมรับนั้น หลวงปู่ทองมีได้มุ่งเน้นในการสร้างวัดในต่างประเทศ แต่ท่านมีวิสัยทัศน์และเล็งเห็นว่าการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานให้ชาวต่างชาตินั้น หากเป็นชาวต่างประเทศด้วยกันแล้วย่อมเข้าถึงกันได้ง่ายกว่าและสื่อสารกันได้ดีกว่า อีกทั้งการสร้างวัดในต่างประเทศต้องใช้งบประมาณจำนวนมากและยังมีค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาอีกด้วย

ดังนั้นท่านจึงได้คิดและวางแผนในการผลิตบุคลากรจากชาวต่างชาติ โดยการอาศัยชาวต่างชาติที่ได้เดินทางมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับท่านให้เป็นบุคลากรกำลังสำคัญในการเผยแผ่เมื่อชาวต่างชาติเหล่านั้นปฏิบัติแล้วได้ผลดีและประสบความสำเร็จในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน บุคลากรชาวต่างชาติเหล่านี้เมื่อกลับไปยังประเทศของตนก็จะได้นำความรู้ด้านวิปัสสนากรรมฐานที่ได้เรียนมาไปเผยแผ่ต่อไป และขยายวงกว้างขึ้นในประเทศของตน

โดยในบางประเทศที่ชาวต่างชาติได้นำเอาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไปเผยแผ่ได้ผลดี ได้มีการจัดตั้งเป็นสมาคมหรือเป็นสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้น ท่านได้เป็นผู้ให้การสนับสนุน และได้ส่งพระอาจารย์ผู้มีความชำนาญในวิปัสสนากรรมฐานไปเป็นผู้ฝึกอบรม ถือเป็นการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานโดยมุ่งเน้นการสร้างบุคลากรในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งบุคลากรต่างชาตินี้เป็นผู้เข้าใจถึงภาษาและวัฒนธรรมของตนได้มากกว่า ทำให้การเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานของพระเดชพระคุณหลวงปู่เข้าถึงคนหมู่มากได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น สำหรับการเผยแผ่ในต่างแดนนั้นท่านได้มุ่งเน้นในแนวทางนี้มาโดยตลอด

หลวงปู่ทองสอนการเจริญวิปัสสนากรรมฐานในแนว สติปัฏฐาน 4 ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจนถึงระดับสูง สำหรับภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ตลอดจนถึงผู้ที่สนใจทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และมีการจัดให้สวดอารมณทุกวัน (ยกเว้นวันพระ)

ปัจจุบันสำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดพระธาตุศรีจอมทอง สามารถรองรับผู้มาปฏิบัติธรรม โดยมีที่พักทั้งแบบเดี่ยวและแบบหมู่คณะ โดยมีกฎสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมกว่า 200 หลัง สำนักจะจัดอาหารให้ผู้ปฏิบัติวันละ 2 มื้อ คือ เช้าเวลา 06.00 น. และเพล เวลา 11.00 น. โดยมีให้เลือกแบบธรรมดาและมังสวิรัต

2.3 บทสรุป

จากการศึกษาชีวิตของพระพรหมมงคล ด้านชาติภูมิ ชีวิตในวัยเด็กก่อนเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ ชีวิตหลังจากบรรพชาและอุปสมบท การศึกษาทั้งคฤหัสถ์และศีลธรรม สมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ได้รับ ปฏิปทาจริยาวัตร ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

พระพรหมมงคล หรือ เด็กชายทอง นามสกุล พรหมเสน มีพี่น้องร่วมสายโลหิตทั้งหมด 6 คน ท่านเป็นคนคนที่ 5 เกิดในครอบครัวฐานะปานกลาง สืบเชื้อสายมาจากตระกูลขุนนาง ในรัชกาลที่ 6 ได้รับการศึกษาสายสามัญ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากนั้นได้ก้าวเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ เป็น ศาสนทายาทต่อไป

พออายุได้ 11 ปี ก็ได้บรรพชาเป็นสามเณร เมื่ออายุครบ 21 ปี ก็ได้เข้าพิธีอุปสมบทเป็นพระภิกษุในบวรพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกัน ท่านก็ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมสามารถสอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก ต่อมาก็ได้ศึกษาด้านวิปัสสนาธุระ จนเรียนจบด้านวิปัสสนากรรมฐาน ในแนวสติปัฏฐาน 4 มีความเชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติ และสอนวิปัสสนากรรมฐาน เป็นครูสอน เรียกว่า พระวิปัสสนาจารย์ จนเป็นที่ยอมรับทั้งในวงการคณะสงฆ์และสังคมทั่วไป ได้รับการยกย่องและเกียรติคุณอย่างมากมาย

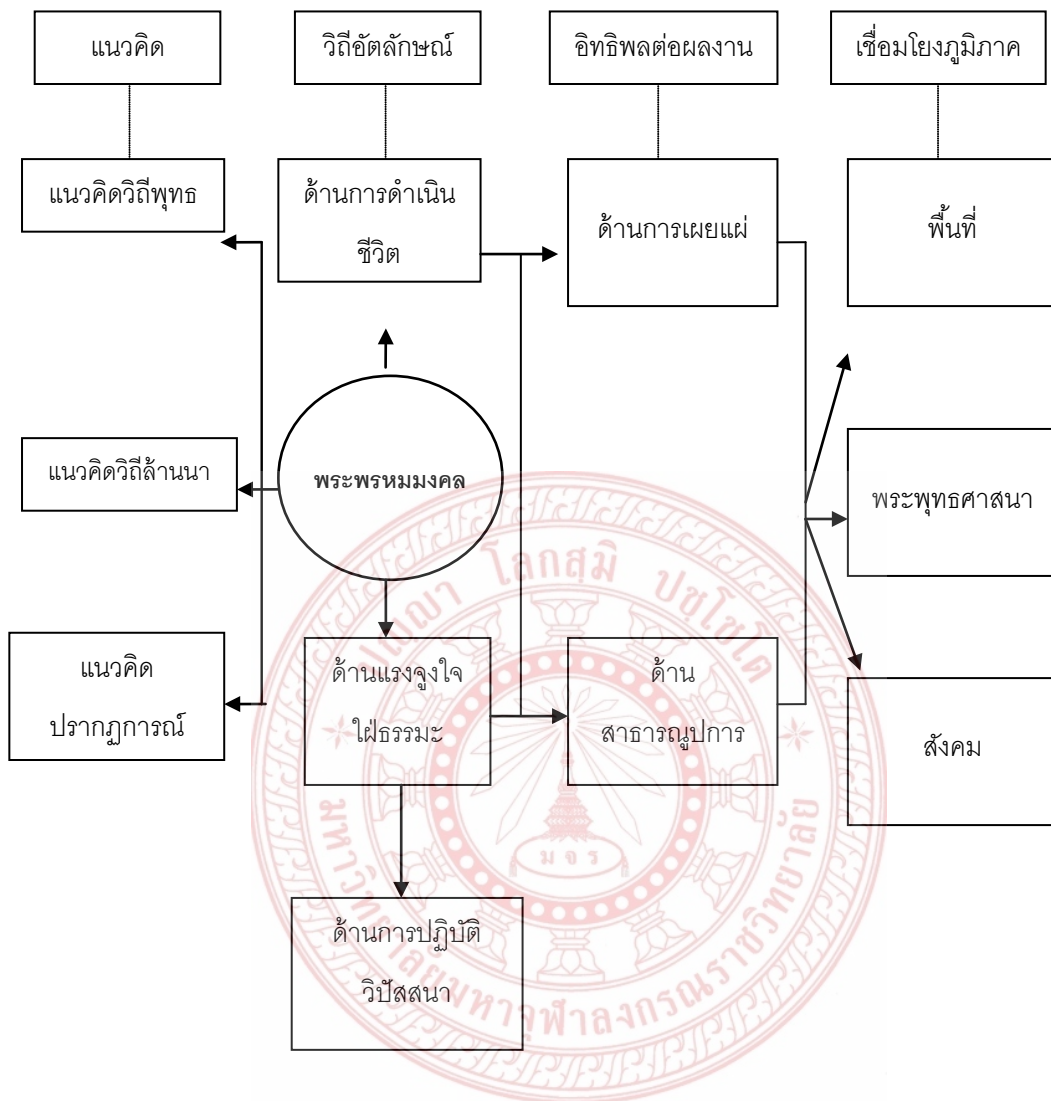
สมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ได้รับ เป็นเครื่องยืนยันและปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนแล้วว่า ท่านเป็นผู้มีศักยภาพ มีคุณธรรม และมีประสิทธิวิญญานมาก จึงได้รับรางวัลและเกียรติคุณทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ดังรายละเอียดที่ปรากฏแล้วนั้น รางวัลหรือเกียรติคุณดังกล่าวเป็นสิ่งที่มีความค่าและทรงเกียรติอย่างยิ่ง เพราะการที่ใครคนใดคนหนึ่งจะได้รับคำกล่าวชมหรือยกย่องเชิดชูนั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย แสดงว่า บุคคลคนนั้นต้องเป็นคนมีความรู้ความสามารถมากและที่สำคัญที่สุดต้องเป็นคนดีที่ควรแก่การเคารพนอบนอบบูชา เฉากเช่น พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

พระพรหมมงคล เป็นพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมทั่วไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นผู้มีบุคลิกภาพปฏิบัติปทาจริยาวัตรที่เรียบร้อยงดงาม จัดอยู่ในเกณฑ์ที่ดีรูปหนึ่ง กล่าวคือ เป็นผู้มีบุคลิกภาพทางกาย เช่น สะอาด ร่าเริง เบิกบาน สุขุม สงบและสำรวม เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี ไม่โกรธ หรือโมโหง่าย

ชี้แนะและช่วยเหลือผู้อื่นด้วยเมตตาธรรม และมีความมั่นใจในตนเองสูง เพราะเป็นผู้รู้จักและปฏิบัติจริง ด้วยความที่ท่านเป็นผู้มีปฏิปทาจริยวัตรที่ตงามนั่นเอง จึงทำให้ท่านสามารถประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ในระดับหนึ่ง กล่าวโดยรวมแล้ว ท่านจัดเป็นพระนักเผยแผ่ที่มีปฏิปทาจริยวัตรน่าเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างยิ่งและมีบุคลิกลักษณะที่ตีเหมาะสมโดยประการทั้งปวง

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีกรอบแนวคิดที่สำคัญในลักษณะของกระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัย รวมทั้งผลลัพธ์จากการศึกษา ดังนี้

บทที่ 3

การเผยแผ่และความเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาเกี่ยวกับผลงานด้านต่าง ๆ ของพระพรหมมงคล ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อมโยงกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ท่านได้สร้างสรรค์ผลงานเหล่านั้นให้ปรากฏแล้ว เป็นการจรโลงพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ผลงานดังกล่าว คือ (1) งานบริหารกิจการคณะสงฆ์ เช่น งานด้านการศึกษา ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านสังคมสงเคราะห์ (2) งานเทศนาและงานประพันธ์ ซึ่งผู้วิจัยจะได้ศึกษาวิเคราะห์ ผลงานในแต่ละด้านดังกล่าวมา เป็นลำดับ

3.1 งานบริหารกิจการคณะสงฆ์

ผลงานด้านต่าง ๆ ในขณะที่พระพรหมมงคลเป็นพระนักปกครอง นักบริหาร ตลอดถึงนักเผยแผ่ ในขณะที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส และผู้บริหาร กิจการของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอที่ท่านรับผิดชอบตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ท่านได้ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายในตำแหน่ง ซึ่งถือว่าเป็นผลงานของท่าน ผลงานดังกล่าวแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ซึ่งจะได้กล่าวเป็นลำดับดังต่อไปนี้

3.1.1 งานบริหารและการจัดการศึกษา

พ.ศ. 2479 เป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งสำนักอบรมฝึกหัดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นเป็นแห่งแรกในจังหวัดเชียงใหม่ ณ วัดเมืองมา จนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังมีการปฏิบัติวิปัสสนาตลอดมา

พ.ศ. 2500 เป็นผู้ริเริ่มก่อสร้างหอสมุด และจัดตั้งห้องสมุดวัดเมืองมาขึ้น

พ.ศ. 2507 เป็นผู้จัดตั้งสำนักสอนพระอภิธรรมขึ้นเป็นแห่งแรก ณ วัดเมืองมา โดยอาราธนาพระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิทางพระอภิธรรมมาจากวัดระฆังโฆสิตาราม ธนบุรี และวัดมหาธาตุฯ พระนคร จนถึงปัจจุบันก็ยังมีการสอนพระอภิธรรมอยู่

พ.ศ. 2510 เป็นผู้บริหารงานด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ในตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอฮอด

พ.ศ. 2510 ได้ริเริ่มจัดตั้งสำนักอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นที่สำนักสงฆ์ ถ้ำตอง ตำบลบ้านแปะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ร่วมกับคณะกรรมการของสำนักและคณะสงฆ์อำเภอจอมทอง สร้างกุฏิ ศาลา และห้องปฏิบัติวิปัสสนาจนเป็นที่เรียบร้อย

พ.ศ. 2512 เปิดสำนักเรียนนักรธรรม บาลีไวยากรณ์ และอภิธรรมชั้น ที่วัดเมืองมาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2515 เริ่มเปิดโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมชั้นที่วัดอินทาราม (แม่ช้าง) อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2523 เปิดสำนักเรียนพระอภิธรรมและนักรธรรมชั้นที่วัดสิริมังคลาจารย์ พร้อมทั้งเปิดเป็นสำนักอบรมวิปัสสนากรรมฐาน และจัดตั้งสำนักแม่ชีประจำจังหวัดเชียงใหม่ขึ้นที่วัดนี้ด้วย

พ.ศ. 2525 เป็นองค์ประธานก่อตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานม่อนฤๅษีขึ้น ที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2531 เปิดสำนักเรียนพระอภิธรรมชั้น ที่วัดรำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2533 เปิดสำนักเรียน นักรธรรม บาลีไวยากรณ์ และภาษาล้านนา ที่วัดรำเปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2535 เปิดสอนนักรธรรม บาลีไวยากรณ์ และภาษาล้านนา ชั้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร และเปิดสอนพระพุทธศาสนาวินายกตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

พ.ศ. 2538 เป็นประธานในการสร้างโรงเรียนในปริยัติธรรม ตามโครงการมูลนิธิเพื่อการศึกษา ขึ้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2539 เป็นประธานในการเปิดโรงเรียนพุทธศาสนาวินายกที่วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เพื่อเป็นการอบรมศีลธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสำหรับเยาวชนระดับชั้น ป.3 – ป.6 จำนวน 400 คน จากโรงเรียนต่าง ๆ ที่อยู่รอบวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เริ่มเปิดเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2539¹

พ.ศ. 2546 - ปัจจุบัน เป็นเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเชียงใหม่แห่งที่ 1

¹ ดิสรณี ช่วยสงคราม,รศ., ประวัติผลงานของพระราชพรหมจารย์, (เอกสารอัดสำเนา, มปป.), หน้า 41 – 41

พ.ศ. 2554 เป็นที่ปรึกษาสำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ

พ.ศ. 2557 - ปัจจุบัน เป็นที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 7

พ.ศ. 2559 - ปัจจุบัน เป็นประธานขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีลห้า ประจำ

หนเหนือ

พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) ได้รับการศึกษาทั้งคหิโลกและคหิธรรมโดยเฉพาะทางธรรม ท่านได้ศึกษาจบนักธรรมชั้นเอก ในสมัยนั้น กล่าวไว้ว่า คนที่จบนักธรรมชั้นเอกเป็นผู้มีความรู้ด้าน ธรรมะ แดกฉานในธรรมสามารถเทศน์ หรือบรรยายได้เป็นอย่างดี แต่ท่านเมื่อเรียนจบนักธรรมเอก แล้ว ปรากฏว่า มีความรักในการปฏิบัติจึงได้ศึกษาเล่าเรียนวิปัสสนากรรมฐานจนสามารถมีความรู้ และเชี่ยวชาญด้านนี้โดยตรง ด้วยความรู้ความสามารถดังกล่าว อีกทั้งท่านเป็นผู้มีความเมตตาเป็นที่ตั้ง ประกอบด้วยความเป็นพระเถระที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล นอกจากสอนวิปัสสนากรรมฐานแล้ว ยังได้ สนับสนุนการศึกษาปริยัติธรรมแก่พระภิกษุ สามเณร กล่าวคือ ได้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้น หลายแห่ง เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งนักธรรมและบาลี จัดตั้งโรงเรียนสอนพระ อภิธรรม สอนวิปัสสนากรรมฐานหลายแห่ง ดังปรากฏในผลงานที่กล่าวมา

ท่านเป็นทั้งพระนักเผยแผ่ พระนักปฏิบัติ พระนักการศึกษา พระนักการปกครอง ครบ บริบูรณ์ในตัวท่านเอง โดยเฉพาะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดพระธาตุ ศรีจอมทองวรวิหาร ในปัจจุบันมีพระภิกษุ สามเณร สามารถสอบบาลีได้เป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ระดับ ประโยค 1 – 2 ถึง ป.ธ.7-8-9 ทั้งนี้ เพราะได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากพระเทพสิทธิอาจารย์เป็นอย่างดี ยิ่งนั่นเอง ด้านการศึกษาฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน ก็เจริญมั่นคงด้วยดีเสมอมา ดังจะเห็นได้จากผลงาน ที่ท่านได้สร้างสรรค์ไว้แล้ว อีกอย่างหนึ่ง ท่านเป็นผู้มีอุดมการณ์สูงและเป็นคนจริงจังกับการทำงาน ทั้ง ที่เป็นงานในตำแหน่งผู้ปกครอง และงานในหน้าที่ของพระสงฆ์สาวก ท่านจะดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และสม่ำเสมอ เป็นผู้มีความรับผิดชอบในหน้าที่สูง

นอกจากท่านจะเห็นความสำคัญและคุณค่าของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้ว งาน การศึกษาด้านปริยัติก็เห็นว่าจะต้องพัฒนาควบคู่ไปพร้อม ๆ กัน เพราะปริยัติเป็นหัวใจของ พระพุทธศาสนา ถ้าขาดปริยัติแล้ว การที่จะปฏิบัติให้เข้าถึงสัจธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ยากยิ่งอีกประการ หนึ่งเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้ที่จะแนะนำการปฏิบัติ จะได้เผยแผ่ความรู้ในพระพุทธศาสนา ควบคู่กับการสอนวิปัสสนากรรมฐานด้วย จะเห็นว่า ท่านเป็นผู้มุ่งมั่นด้วยอุดมการณ์ที่สูงยิ่ง เรียกว่า

ไม่ทิ้งทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญเท่า ๆ กัน ไม่เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ยืนหยัดอยู่ในหลักการแห่งพระพุทธศาสนาด้วยใจมั่นคง

นับได้ว่า ท่านได้สร้างผลงานด้านการบริหารและการจัดการศึกษาให้แก่คณะสงฆ์อำเภอฮอด และจังหวัดเชียงใหม่อยู่ไม่น้อยเลย จะเห็นได้ว่าจากการที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอฮอด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 ถึงปัจจุบัน เป็นเวลาร่วม 50 ปี ท่านได้ดูแลเอาใจใส่ด้านการศึกษาทั้งส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างดี จะสังเกตได้จากการที่ท่านได้เสียสละ เวลาเพื่อการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ตั้งแต่ท่านจบการศึกษา โดยเฉพาะด้านการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน ได้ทำหน้าที่สอนวิปัสสนากรรมฐานมาโดยตลอด ขณะเดียวกันเมื่อท่านได้รับ ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ก็ได้ก่อตั้งสำนักเรียนพระปริยัติธรรม สำนักพระอภิธรรม สำนักปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน ขยายไปอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังปรากฏให้เห็นอยู่ใน ปัจจุบัน ส่วนหนึ่งมาจากผลงานที่ท่านได้ทำไว้ให้แก่คณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันนั่นเอง

3.1.2 งานด้านการปกครอง

พ.ศ. 2491	เป็นเจ้าอาวาสวัดเมืองมาง ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2491	เป็นเลขานุการเจ้าคณะตำบลฮอด อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2509	เป็นรองเจ้าคณะอำเภอฮอด อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2509	เป็นรักษาการเจ้าคณะอำเภอฮอด อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2510	เป็นเจ้าคณะอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2511	เป็นพระอุปัชฌาย์
พ.ศ. 2517	เป็นรักษาการเจ้าอาวาสวัดไร่เปิง (ตโปทาราม) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2531	เป็นเจ้าอาวาสวัดไร่เปิง (ตโปทาราม) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2534 – ปัจจุบัน เป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอ
จอมทอง จังหวัดเชียงใหม่²

พ.ศ. 2546 - ปัจจุบัน เป็นเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเชียงใหม่แห่งที่ 1

พ.ศ.2550 -ปัจจุบัน เป็นที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่

จากการที่ท่านได้รับตำแหน่งทางการปกครองหลาย ๆ ตำแหน่ง เริ่มต้นที่ตำแหน่งเจ้าอาวาส
จะสังเกตได้ว่า ท่านได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสหลายวัด ทั้งนี้เพราะผลจากการที่ท่านได้เผยแผ่วิปัสสนา
กรรมฐานโดยก่อตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานเพื่อสอนด้านการปฏิบัติแก่ศรัทธาประชาชนทั่วไป ท่าน
เป็นเจ้าอาวาสวัดไหนก็ต้องขยายก่อตั้งสำนักวิปัสสนาที่วัดนั้น เริ่มจากวัดเมืองมาง อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่ ท่านก็ได้ตั้งสำนักวิปัสสนาขึ้นที่นั่น เมื่อมีความเจริญมั่นคงดีแล้ว ก็จะขยายไปอีกและ
ด้วยความศรัทธาของประชาชนจึงอยากจะทำให้ท่านได้พัฒนาวัดอื่น ๆ ด้วย จากนั้นจึงได้ย้ายไปเป็นเจ้า
อาวาสวัดรำเปิง (ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ท่านก็ได้สร้างผลงานด้านสาธารณูปการ
และก่อตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานขึ้นที่นั่นอีก ปรากฏว่า ได้ผลเป็นอย่างดี เป็นสำนักปฏิบัติธรรมด้าน
วิปัสสนา เป็นที่นิยมชมชอบของชาวไทยและชาวต่างชาติมากมาย เมื่อมีความมั่นคงดีแล้ว ต่อมาท่าน
ก็ได้รับพระบัญชาจากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ให้ไปดำรง
ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ท่านก็ได้สร้าง
ผลงานต่าง ๆ อย่างมากมาย แต่ที่ถือเป็นงานที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใดที่ท่านจะทิ้งไม่ได้ นั่นคือ การตั้ง
สำนักวิปัสสนากรรมฐาน และโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมชาติและบาลี ที่วัดนี้ ตั้งแต่ที่ท่าน
ได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมาจนกระทั่งปัจจุบัน

งานด้านการปกครองอื่น ๆ เช่น เป็นเลขานุการเจ้าคณะตำบลฮอด และเจ้าคณะอำเภอฮอด
ท่านก็ได้ทำอย่างต่อเนื่อง ปรากฏผลงานให้เห็นอย่างมากมาย โดยเฉพาะในตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ
ฮอดนั้น จะสังเกตเห็นว่า ท่านดำรงตำแหน่งเป็นเวลาอันยาวนานถึง 39 ปีแล้ว จากเวลาตรงนี้เองที่
สะท้อนให้เห็นการทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ไม่ขาดตกบกพร่อง ได้รับความ
ไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชาเป็นอย่างดี ท่านได้ทำหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ระดับอำเภอเป็นไป
ด้วยความเรียบร้อยดีงาม ไม่เคยมีอภิรณในเขตการปกครองเกิดขึ้นแต่ประการใด ทั้งนี้ อาจเป็น
เพราะว่า ท่านเป็นผู้มีบุญญาธิการ มีเมตตาธรรม ประกอบกับเป็นนักปฏิบัติ จึงทำให้ผู้อยู่ใต้บังคับ

² ที่ระลึกงานฉลองสมณศักดิ์ – พัดยศ พระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระสุพรหมยานเถร ฝ้ายวิปัสสนาธุระ (พระอาจารย์
ยทอง สิริมงคล) 5 ธันวาคม 2533, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, 2533), หน้า 2.

บัญชาของท่านมีความเคารพบูชาด้วยใจจริง เหตุนี้ จึงทำให้การปกครองในเขตที่ท่านรับผิดชอบ เป็นไปด้วยสงบเรียบร้อยดีงามทุกประการ ดังที่ พระเทพวิสุทธิคุณ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวว่

ท่านเจ้าคุณ พระพรหมมงคล เป็นพระเถระที่มีจิตใจงดงาม มีความอ่อนน้อมถ่อมตน เสมอ ตันเสมอปลาย มีผลงานด้านการปกครอง การศึกษา การสาธารณูปการ สังคมสงเคราะห์ และ โดยเฉพาะวิปัสสนากรรมฐาน กล่าวได้ว่าท่านเป็นพระนักปฏิบัติที่ดี มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส มีความรู้ ความสามารถวิปัสสนาเป็นเลิศ ขณะเดียวกันท่านก็ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ใน เขตอำเภอฮอด เรียกได้ว่า งานปกครองคณะสงฆ์ทั้งในวัดและนอกวัด ท่านทำได้ดีไม่มีบกพร่อง ท่าน ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอฮอดมาเป็นเวลานาน ในเขตการปกครองของท่านเป็นไปด้วยความสงบ เรียบร้อย ไม่เคยมีอภิรณใด ๆ เลย นับได้ว่า ท่านเจ้าคุณเป็นพระนักปฏิบัติและนักปกครองที่ดีรูป หนึ่งในล้านนา

พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) เป็นพระเถระที่มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ดีมาก ได้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งทางการปกครองตามที่ได้รับแต่งตั้ง เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม และเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของท่าน และได้ทำหน้าที่ไม่ขาดตกบกพร่อง โดยเฉพาะเมื่อ ท่านได้รับตำแหน่งให้ทำหน้าที่ใด ก็จะทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนั้นอย่างสุดความสามารถ จึงทำให้งานที่ได้รับมอบหมายนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีทุกครั้ง สรุปได้ว่า ท่านเป็นพระนักปกครอง นัก บริหาร และนักวางแผนที่ดีรูปหนึ่งของคณะสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยผลงานที่ปรากฏตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน

3.1.3 งานด้านการเผยแผ่

พ.ศ. 2497 เป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งสำนักอบรมฝึกหัดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ขึ้นเป็นแห่งแรกในจังหวัดเชียงใหม่ ณ วัดเมืองมา จนถึงปัจจุบันนี้ก็มี การปฏิบัติวิปัสสนาตลอดมา

พ.ศ. 2510 เป็นผู้ริเริ่มหน่วยพัฒนาจิต สาขาวัดเมืองมา จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2510 ได้ริเริ่มจัดตั้งสำนักอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นที่สำนักสงฆ์ ถ้ำตอง ตำบลบ้านแปะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ร่วมกับคณะกรรมการของสำนักและคณะ สงฆ์อำเภอจอมทอง สร้างกุฏิ ศาลา และห้องปฏิบัติวิปัสสนาจนเป็นที่เรียบร้อย

พ.ศ. 2510 ริเริ่มก่อตั้งสำนักวิปัสสนาปัญญาธาราม (สันถุ) ตำบลหางดง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2524 จัดตั้งโรงพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาล้านนาขึ้นที่วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2526 ก่อตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานขึ้นที่สำนักสงฆ์ถ้ำบวคทอง ตำบล ห้วยน้ำจ่าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2530 เป็นประธานอำนวยการจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาล้านนา

พ.ศ. 2532 เป็นผู้แทนของพระสงฆ์ไทยเข้าร่วมประชุมสมัชชาสันนิบาตศาสนา สากลทั่วโลก ซึ่งมีผู้นำจากศาสนาต่าง ๆ เช่น ท่านดาไลลามะ เป็นต้น มาประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยน ความรู้ ทศนคติ เพื่อความสามัคคีธรรมที่จะสร้างสรรค์สันติภาพของโลก ที่เมืองหลวงของประเทศ เม็กซิโก

พ.ศ. 2536 เป็นประธานก่อตั้งมูลนิธิวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เพื่อดำเนินกิจการด้านสาธารณกุศล ซึ่งเป็นประโยชน์น่านับการต่อสังคมส่วนร่วม

พ.ศ. 2537 เป็นประธานอำนวยการจัดทำพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีล้านนา

พ.ศ. 2538 เป็นผู้แทนของพระสงฆ์แห่งประเทศไทย เดินทางไปร่วมประชุม เพื่อศาสนสัมพันธ์แห่งโลก ประเทศอิตาลี ซึ่งมีผู้แทนทางศาสนาจาก 5 ทวีป 34 ประเทศ มาร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางที่จะสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในโลก ระหว่างวันที่ 15 พฤศจิกายน - 7 ธันวาคม พ.ศ. 2538 และในการประชุม ฯ ครั้งนี้ ท่านได้แลกเปลี่ยนทัศนะในการสร้างสันติภาพของ โลกกับสมเด็จพระสันตะปาปา ยอห์น พอล ที่ 2 ประมุขแห่งคริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิก ณ มหาวิทยาลัยคอปปีโน นครวาติกัน กรุงโรม ประเทศอิตาลี

พ.ศ. 2541 ได้รับอาราธนาเชิญจากกลุ่มโฟโคลาเร่ โดยมีคุณเคียวรา ลูบิก เป็นประธานให้ไปบรรยายธรรมะและสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่สมาชิกโฟโคลาเร่ ที่ ประเทศอิตาลีในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2541 พร้อมทั้งได้เข้าเฝ้าแลกเปลี่ยนทัศนะกับสมเด็จพระ สันตะปาปา ยอห์น พอล ที่ 2 ที่โบสถ์เซ็นต์ปีเตอร์ ประเทศอิตาลี เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2541³

พ.ศ. 2543 เป็นหัวหน้าคณะพระวิปัสสนาจารย์เดินทางไปเผยแผ่วิปัสสนา กรรมฐานในต่างประเทศ เป็นเวลา 5 เดือน ณ ประเทศเยอรมัน ประเทศอิตาลี ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศเม็กซิโก ในแต่ละประเทศ มีผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานทั้งหมด 180 คน และมีผู้เข้ารับฟังการบรรยายธรรม 1,500 คน

³ ดิสรณี ช่วยสงคราม, รศ., ประวัติและผลงานของพระราชพรหมจารย์, หน้า 4 - 5.

พ.ศ. 2545 เป็นประธานพระวิปัสสนาจารย์ ให้การอบรมวิปัสสนากรรมฐาน แก่พระภิกษุ สามเณร แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหารรวมจำนวนทั้งหมด 1,262 รูป/คน

พ.ศ. 2546 เป็นประธานพระวิปัสสนาจารย์ ให้การอบรมวิปัสสนากรรมฐาน แก่พระภิกษุ สามเณร แม่ชี อุบาสก และอุบาสิกา ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร รวมจำนวนทั้งหมด 1854 รูป/คน

พ.ศ. 2547 เป็นหัวหน้าคณะพระวิปัสสนาจารย์เดินทางไปเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานในต่างประเทศ เป็นเวลา 3 เดือน ณ ประเทศอิตาลี ประเทศสเปน ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศเม็กซิโก ในแต่ละประเทศ มีผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทั้งหมด 240 คน และมีผู้เข้ารับฟังการบรรยายและร่วมเวียนเทียนวันวิสาขบูชาที่ประเทศเม็กซิโก จำนวน 150 คน

พ.ศ. 2548 เป็นหัวหน้าเจ้าคณะหนเหนือฝ่ายวิปัสสนาธุระจากกองการวิปัสสนาธุระแห่งประเทศไทย ในพระสังฆราชูปถัมภ์⁴

ผลงานด้านการเผยแผ่ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) ดังกล่าวนั้น นับว่าเป็นผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาอย่างมหาศาล เพื่อให้มองเห็นภาพอย่างชัดเจน ผู้วิจัยขอนำผลงานบางส่วนมากล่าวไว้เป็นตัวอย่าง ดังนี้

3.1.3.1 พระพรหมมงคลกับการรวบรวมพระไตรปิฎกฉบับภาษาล้านนา

พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) ขณะที่ยังดำรงสมณศักดิ์เป็นพระครูพิพัฒนคุณาภิบาล ได้เล็งเห็นความสำคัญและคุณประโยชน์ของการรวบรวมและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาล้านนา เพื่อเป็นมิ่งขวัญของชาวล้านนาสืบไป นอกจากจะเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์พระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองถาวรในภาคเหนือแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ไว้ซึ่งมรดกของวัฒนธรรมทางภาษาด้วย ซึ่งในปัจจุบันนี้พระไตรปิฎกฉบับภาษาล้านนาที่สมบูรณ์เป็นสิ่งที่ทำได้ยากยิ่ง เนื่องจากได้กระจายตามวัดวาอารามต่าง ๆ ในภาคเหนือ ท่านได้ใช้เวลาในการรวบรวมพระไตรปิฎกภาษาล้านนาถึง 19 ปี พร้อมกันนี้ก็ได้นำให้มีการชำระ เรียบเรียงขึ้นใหม่ และจัดพิมพ์ขึ้น โดยเก็บรวบรวมไว้ที่หอ

⁴ ทัศนะในวารสารพระราชาปริทัศน์เฉลิมพระชนพรรษา 5 ธันวาคม 2548 พระเทพสิทธิศาสตร์ วิ. (ทอง สิริมงคล), (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ข้างเผือก, 2548), หน้า 14 – 15

พระไตรปิฎกวัดร่ำเปิง เพื่อให้ศูนย์กลางในการศึกษาค้นคว้าทั้งด้านพระปริยัติธรรมและวิปัสสนาในพระพุทธศาสนา ในเขตภาคเหนือ นับได้ว่าพระไตรปิฎกฉบับล้านนาเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาวล้านนา ซึ่งสมควรที่จะอนุรักษ์ไว้ให้เป็นคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวล้านนาสืบต่อไป⁵

การดำเนินงานในครั้งนี้ ท่านได้เป็นกำลังสำคัญในการยืมพระไตรปิฎกจากหอพระไตรปิฎกวัดวาอารมต่าง ๆ ทั่วภาคเหนือมารวบรวมไว้ และได้อาราธนาพระเถรานุเถระตลอดถึงนักปราชญ์ทางภาษาล้านนา มาช่วยกันตรวจชำระและเรียบเรียงขึ้นใหม่ เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ได้จัดให้มีการหล่อหัวพิมพ์ภาษาล้านนา โดยได้จัดพิมพ์ที่โรงพิมพ์วัดร่ำเปิง

ในวันอังคารที่ 11 มกราคม พุทธศักราช 2515 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงแปรพระราชฐานมาประทับที่ตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ พระธรรมราชา นวัตกรรม (ฟู อุตตสิโว) ได้ถวายพระพรให้ทรงทราบถึงกิจกรรมที่กำลังดำเนินการอยู่ พระองค์ได้ทรงเล็งเห็นประโยชน์และคุณค่าของการสร้างพระไตรปิฎกฉบับล้านนา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนหนึ่งให้เป็นทุนในการดำเนินการ

ในการรวบรวม ชำระ และจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับล้านนานี้ ระหว่างการดำเนินงานได้รับพระกรุณาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โดยพระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินมาที่วัดร่ำเปิง ในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2523 ทรงยกฉัตรพระเจดีย์ และทรงทอดพระเนตรการจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับล้านนา

พระพรหมมงคล ซึ่งขณะนั้นดำรงสมณศักดิ์เป็นพระครูพิพัฒนคุณาบาล ได้ทุ่มเทกำลังกายกำลังใจ กำลังสติปัญญา อย่างเต็มความสามารถ ตลอดถึงปัจจัยเพื่อรวบรวม ชำระ และจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับล้านนา จนกระทั่งงานนี้ได้สำเร็จลุล่วงลงในปี พ.ศ. 2530 ได้จัดงานสมโภชพระไตรปิฎกฉบับล้านนาเสร็จสิ้นลงด้วยดี ส่วนงบประมาณนี้ใช้ในการดำเนินการทั้งสิ้น ประมาณ 3 ล้านบาท ซึ่งเป็นปัจจัยที่ได้รับจากการบริจาคของลูกศิษย์ทั้งหลาย และผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส

ในวันที่ 17 เมษายน พุทธศักราช 2533 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์มาพระราชทานพระไตรปิฎกฉบับล้านนาแก่เจ้าคณะภาค 6 เจ้าคณะภาค 7 เจ้าคณะ

⁵ ทัศนะงานฉลองสมณศักดิ์ - พัตยศ พระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระสุพรหมยานเถร ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (พระอาจารย์ทอง สิริมงคล) 5 ธันวาคม 2533 หน้า 11.

จังหวัด และเจ้าคณะอำเภอ ในเขตภาค 6 และภาค 7 ตลอดถึงเจ้าคณะเมืองเชียงตุง ทั้งหมดรวม 119 ชุด ซึ่งงานพระราชทานพระไตรปิฎกฉบับล้านนานี้ได้สำเร็จลุล่วงลงไปด้วยดี

3.1.3.2 พระพรหมมงคลกับโครงการปริวรรตพระไตรปิฎกอักษรล้านนาภาษาบาลี

พระพรหมมงคล ขณะนั้นดำรงสมณศักดิ์เป็นพระสุพรหมยานเถร เจ้าคณะอำเภอฮอด เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร ได้เสนอแนวคิด โดยเขียนเป็นโครงการเสนอต่อที่ประชุมคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ ในการประชุมครั้งที่ 3/2536 ประชุม ณ วัดข้าวแทนหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2536 โดยท่านได้ปรารภเหตุใหญ่ 3 ประการ ให้คณะสงฆ์พิจารณาดังต่อไปนี้⁶

1) เมื่อปีพุทธศักราช 2020 พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองมากที่สุด ในอาณาจักรดินแดนล้านนา ได้จัดให้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้นเป็นครั้งที่ 8 ของโลก ณ วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีพระธรรมทินเถระเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ พระเจ้าติโลกราช มหากษัตริย์ ลำดับที่ 11 แห่งราชวงศ์มังรายเป็นองค์อุปถัมภ์ใช้เวลา 1 ปี จึงแล้วเสร็จ เมื่อสังคายนาสิ้นสุดลงแล้ว จึงจารึกพระไตรปิฎกทั้ง 3 ปิฎกลงในใบลานเป็นอักษรล้านนาภาษาบาลี หลังจากนั้น มีพระสงฆ์และชาวพุทธที่มีศรัทธาได้ทำการคัดลอก โดยจารึกลงในใบลานนำไปศึกษาเล่าเรียน และเก็บรักษาไว้ตามหอธรรมวัดต่าง ๆ ปัจจุบันพระไตรปิฎกอักษรล้านนาภาษาบาลีดังกล่าว ชำรุดสูญหายไปเป็นจำนวนมาก ถึงแม้จะค้นพบอยู่บ้างก็ไม่สมบูรณ์ อันเนื่องมาจากกาลเวลา และระบบการเก็บรักษาไม่ดีพอ เวลาขนย้ายทำให้ใบลานชำรุดผุพังได้ง่าย ประกอบกับกาลต่อมาสถานการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไป การเรียนภาษาบาลีมีน้อยลง เมื่อนำมาอ่านแล้วไม่เข้าใจ คิดว่าเป็นของไม่มีคุณค่า จึงมีผู้รู้เท่าไม่ถึงการณ์นำไปทำลายบ้าง นำไปเผาเพื่อเอาขี้เถ้า (ผง) ไปสร้างพระบูชาบ้าง บางรายมอบให้ชาวต่างประเทศที่นิยมของเก่าไป และสิ่งสำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือ เมืองเชียงใหม่แคว้นล้านนาเสื่อมอิสรภาพลง และวัฒนธรรมต่างถิ่นเผยแผ่แพร่เข้ามาสู่อาณาจักรล้านนาอย่างกว้างขวาง ทำให้คนส่วนมากโดยเฉพาะคนรุ่นหลัง มองไม่เห็นความสำคัญของอักษรล้านนา มองไม่เห็นของดีที่บรรจุไว้ในคัมภีร์ใบลาน โชคดีที่ยังมีบุคคลบางคน บางพวก บางกลุ่ม ได้มองเห็นความสำคัญและช่วยกัน

⁶ ที่ระลึกในงานทำบุญฉลองอายุครบ 72 ปี พระสุพรหมยานเถร (พระอาจารย์ทอง สิริมจฺโล), (เชียงใหม่ : มปป.),

พยายามอนุรักษ์รักษา ปัจจุบันการศึกษาพระพุทธศาสนากลับฟื้นตัวขึ้นมาในดินแดนเมืองเชียงใหม่ ที่เคยทำการสังคายนาพระไตรปิฎกอีกครั้งหนึ่ง ขณะนี้มีสถาบันศึกษาทางพระพุทธศาสนา เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมและบาลี ที่ให้การศึกษแก่พระภิกษุสามเณรโดยเฉพาะเกิดขึ้นหลายแห่ง มีพระภิกษุสามเณรจากทุกภาคของประเทศมาศึกษาพระพุทธศาสนากันอย่างกว้างขวาง สมควรอย่างยิ่งที่จะสืบค้นเสาะแสวงหาพระไตรปิฎกฉบับอักษรล้านนาภาษาบาลีมาจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มเหมือนเอกสารปัจจุบัน เพื่อให้พระภิกษุสามเณรตลอดจนศรัทธาประชาชนผู้สนใจได้ศึกษาเล่าเรียนกันต่อไป

2) ปีพุทธศักราช 2539 เป็นปีที่เมืองเชียงใหม่มีอายุครบ 700 ปี เมืองเชียงใหม่ถือว่าเป็นเมืองประวัติศาสตร์ และเมืองวัฒนธรรมที่เก่าแก่เมืองหนึ่งของโลก เป็นเมืองที่ชาวโลกรู้จักในนามที่เป็นบ่อเกิดชนบทรรมนิยมประเพณีอันดีงามมากมายและยังอนุรักษ์รักษาไว้ได้อย่างมั่นคงมาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ทางราชการได้จัดงานเฉลิมฉลองสมโภช 700 ปี เมืองเชียงใหม่ขึ้น ในงานอันยิ่งใหญ่นี้ควรนำเอาพระไตรปิฎกอักษรล้านนา ภาษาบาลี มาจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มเหมือนกับเอกสารปัจจุบัน ถ้าปิฎกส่วนใดไม่สามารถจะสืบเสาะแสวงหามาได้ ก็ควรปริวรรตพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มาเป็นอักษรล้านนาให้มีความสมบูรณ์จัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์ร่วมเฉลิมฉลองสมโภช 700 ปี เมืองเชียงใหม่ ในนามของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่

นอกจากนี้ ยังได้จัดให้มีการฉลองสมโภชพระไตรปิฎกอักษรล้านนาขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ เพราะพระไตรปิฎกฉบับอักษรล้านนานี้ได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์พระไตรปิฎกสืบสานวัฒนธรรมล้านนาแล้ว ยังเป็นการสมโภชเฉลิมสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครบ 50 ปี ซึ่งเป็นปีกาญจนาภิเษก และฉลองครบรอบ 700 ปีของเมืองเชียงใหม่ ดังที่นายถาวร เสาร์ศรีจันทร์ กล่าวว่า

เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี และสมโภชเมืองเชียงใหม่ 700 ปี ในปี พ.ศ. 2539 ในกาลอันเป็นมหามงคล ยิ่งทั้งสองประการดังกล่าวมานี้ ทางคณะสงฆ์ ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยการนำของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพรหมมงคล ซึ่งขณะนั้นดำรงสมณศักดิ์เป็นพระสุรพรมหามานเถร (วิ) พระเดชพระคุณได้เป็นประธานจัดทำปริวรรตพระไตรปิฎกฉบับอักษรล้านนาขึ้น เพื่อฉลองงานมงคลทั้งสองดังกล่าวข้างต้น โดยจัดขบวนแห่พระไตรปิฎกเริ่มที่อนุสาวรีย์สามกษัตริย์เข้าสู่วัดสวนดอก ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธาน ตามด้วยขบวนแห่ของข้าราชการ ศรัทธาประชาชน ประกอบด้วยชาวพื้นเมือง

ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ มากมาย นำความปีติยินดี ปลาบปลื้มมาสู่พี่น้องชาวพุทธทั่วทั้งภาคเหนือ นับได้ว่า พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพรหมมงคล เป็นพระมหาเถระผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรม เมตตาธรรม มี วิสัยทัศน์กว้างไกล ดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง และถือว่าเป็นผลงานที่โดดเด่นอย่างเห็นได้ ชัดเจน ผลงานด้านอื่น ๆ คิดว่าเป็นเรื่องธรรมดาทั่วไปที่ใคร ๆ ต่างก็ทำได้ แต่อาจจะไม่ประสบความสำเร็จเท่ากับท่านเจ้าคุณ ทั้งนี้ เพราะท่านเป็นพระมหาเถระที่มีบุญบารมีและเป็นพระวิปัสสนา ที่ประชาชนทั่วไปให้การยอมรับและศรัทธาเลื่อมใสอย่างท่วมท้นนั่นเอง

3.1.3.3 พระพรหมมงคลกับการปริวรรตพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก ฉบับ การ์ตูนเป็นฉบับภาษาล้านนา

การจัดพิมพ์พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก ฉบับการ์ตูน” เป็นภาษาล้านนาเนื่องใน วโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระแทนพระองค์ทรงเปิดป้ายอาคารสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราช ชนินีสรณ์ ณ วัดสิริวังศลาจารย์ กิ่งอำเภอต๋อยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ วันอังคารที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 ในกรณีนี้ พระพรหมมงคล จึงได้ดำเนินการจัดทำโครงการปริวรรตพระราชนิพนธ์ดังกล่าว ให้เป็นภาษาล้านนา เพราะเห็นว่า เป็นพระราชนิพนธ์ที่ทรงคุณค่ายิ่งทางพระพุทธศาสนาและเป็น ประโยชน์แก่ชาวพุทธและผู้สนใจทั่วไป จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาล้านนา ช่วยกันแปล ตรวจ ชำระ จนมีความสมบูรณ์ทุกด้านสำเร็จลุล่วงด้วย ดังที่ พระพรหมมงคล ได้กล่าวไว้ ในคำปรารภการแปลพระราชนิพนธ์เป็นภาษาล้านนาตอนหนึ่งว่า

พระราชนิพนธ์พระมหาชนก ฉบับการ์ตูน ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เป็นวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง อ่านแล้วได้ข้อคิด ได้คติสอนใจ โดยเฉพาะคุณธรรมความเพียร สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้ จักเกิดคุณประโยชน์มากยิ่งขึ้น จึงได้ทำหนังสือถึงสำนักราช เลขาธิการขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตอัญเชิญพระราชนิพนธ์แปลเป็นภาษาล้านนา ซึ่งราชเลขาธิการ ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว พระราชทานพระบรม ราชานุญาต และมีพระราชกระแสรับสั่งว่า “ต้องพิมพ์ภาษาไทยด้วย” อาตมาภาพรู้สึกซึ่งในพระมหา กรุราธิคุณและปิตินดีเป็นล้นพ้น จึงได้มีประการแต่งตั้งคณะทำงานขึ้น ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ

เชี่ยวชาญด้านภาษาล้านนาคำเนินการ ขณะนี้งานแปลพระราชนิพนธ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว และได้จัดพิมพ์เผยแพร่ตามวัตถุประสงค์ต่อไป⁷

งานด้านการเผยแผ่นั้น นับได้ว่า ท่านประสบความสำเร็จได้อย่างสวยงามงดงาม ทั้งนี้เพราะว่าท่านเป็นพระวิปัสสนาจารย์ชั้นผู้ใหญ่ อากัปกริยาของท่านน่าเลื่อมใส สุขุมลุ่ม ทุกอิริยาบถ เป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง พุท บรรยายธรรม หรือนำปฏิบัติ ล้วนอยู่ในอาการสำรวมอย่างยิ่ง คำสอนของท่านลึกซึ้ง ชวนให้คิดละลัดติดตาม เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันสามารถประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี และผลงานของท่านก็เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ท่านเป็นพระนักเผยแผ่ที่เปี่ยมด้วยศักยภาพ คุณภาพ และประสิทธิภาพ ด้วยลักษณะที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว พุดน้อย ปฏิบัติมาก สำรวมอินทรีย์ทุกก้าวย่าง

กล่าวได้ว่า พระพรหมมงคล ได้สร้างผลงานด้านการเผยแผ่ไว้เป็นจำนวนมากทั้งในประเทศและต่างประเทศดังที่ปรากฏแล้ว และสร้างความประทับใจแก่ผู้ร่วมงาน ลูกศิษย์ศรัทธาสาธุชน ตลอดจนถึงผู้ที่ได้สัมผัสงานด้านการเผยแผ่ของท่านเป็นอย่างดี ที่กล่าวเช่นนี้ เพราะผลงานที่ปรากฏนั่นเอง ผลงานทุกอย่างดังกล่าวนี้ ล้วนเป็นผลงานที่ท่านได้สร้างสรรค์ด้วยความตั้งใจและปรารถนาดีต่อพระพุทธศาสนา ประเทศชาติ และสังคม

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล จะได้กล่าวถึงในวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบทที่ 4 ต่อไป

3.14 งานด้านสาธารณูปการ

พ.ศ. 2507 เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างวัดจำนวน 12 วัด ที่ได้อพยพเนื่องจากน้ำท่วมเขื่อนภูมิพล จึงอพยพไปอยู่ที่นิคมสร้างตนเอง กิ่งอำเภอต๋อยเต่า

พ.ศ. 2509 เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างวัดสิริมังคลาจารย์ กิ่งอำเภอต๋อยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2509 เป็นประธานในการพัฒนาและก่อตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานต่าง ๆ กว่า 50 สำนักวิปัสสนา

⁷ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกฉบับการ์ตูน (ฉบับแปลเป็นภาษาล้านนา), (เชียงใหม่ : ธาราทองการพิมพ์, 2547), หน้า 123.

- พ.ศ. 2509 ริเริ่มก่อสร้างวัดสิริมงคลจารย์ กิ่งอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2512 เป็นประธานในการสร้างถนนขึ้นพระธาตุดอยเก็ง รวมเป็นระยะทาง 20 กิโลเมตร
- พ.ศ. 2512 เป็นประธานพัฒนาวัดต่าง ๆ ถนน สะพาน ในอำเภอสอดและกิ่งอำเภอดอยเต่า หลายแห่ง
- พ.ศ. 2517 เป็นประธานในการบูรณปฏิสังขรณ์วัดรำเปิง (ตโปทาราม)
- พ.ศ. 2517 บริจาคพัฒลมไปยังสำนักวิปัสสนากรรมฐานต่าง ๆ อย่างทั่วถึง จำนวนหลายร้อยเครื่อง ซึ่งสำนักวิปัสสนาบางแห่งอยู่ที่ทุรกันดาร อากาศค่อนข้างร้อนมาก
- พ.ศ. 2517 ริเริ่มบูรณปฏิสังขรณ์วัดรำเปิง (ตโปทาราม) ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นวัดร้างให้เป็นสำนักอบรมฝึกหัดวิปัสสนากรรมฐานขึ้น ปัจจุบันเป็นศูนย์วิปัสสนาประจำจังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2534 เป็นประธานในการสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม ขึ้นที่วัดรำเปิง (ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2536 ริเริ่มก่อสร้างกุฏิสำหรับอบรมวิปัสสนากรรมฐาน เป็นจำนวนมากกว่า 100 ห้อง ที่วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันมีการซื้อที่ดินเพื่อขยายเพิ่มเติมอยู่เรื่อย ๆ
- พ.ศ. 2538 เป็นประธานในการสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตามโครงการมูลนิธิเพื่อการศึกษา ขึ้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่⁸
- พ.ศ. 2543 เป็นประธานสร้างกุฏิวิปัสสนากรรมฐาน ลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัสทรงไทยล้านนา ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และเป็นประธานสร้างหอฉัน โรงครัว ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2544 เป็นประธานสร้างกุฏิวิปัสสนากรรมฐาน ลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัสทรงไทยล้านนา ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่และเป็นประธานสร้างธรรมศาลา ลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทรงไทยล้านนา ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และเป็นประธานในการก่อสร้างพระอุโบสถ ลักษณะทรงไทยล้านนา ณ วัดดอยพระเกิด อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

⁸ พระราชพรหมจารีย์ (ทอง สิริมงคล), *คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4*, (เชียงใหม่ : ครองช่างการพิมพ์, 2547), หน้า 16 – 17.

พ.ศ. 2545 เป็นประธานสร้างกุฏิวิปัสสนากรรมฐาน ลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัสทรงไทยล้านนา ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานสร้างหอฉันโยคีผู้ปฏิบัติธรรม ลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัสทรงไทยล้านนา ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานจัดซื้อที่ดินถวายวัดเพื่อขยายสำนักวิปัสสนากรรมฐาน ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และเป็นประธานดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์กุฏิครูบาศรีวิชัย ลักษณะสี่เหลี่ยม ทรงไทยล้านนา ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2546 เป็นประธานสร้างระบบประปาภายในวัดและสำนักวิปัสสนากรรมฐาน รวมทั้งถังเก็บน้ำพร้อมระบบกรองน้ำ เป็นประธานในการสร้างพระอุโบสถ ลักษณะทรงไทยล้านนา ณ วัดพระธาตุดอยน้อย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานในการก่อสร้างสถานีอนามัยพระราชพรหมจารย์ (บ้านตาล) ลักษณะทรงไทยล้านนา ตำบลบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานในการก่อสร้างอาคารสมเด็จพระศรีนครินทร์บรมราชชนนี ลักษณะทรงไทยล้านนา ณ วัดสิริมิ่งคลาจารย์ กิ่งอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์ศาลาลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทรงไทยล้านนา ณ วัดพระธาตุดอยน้อย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2547 เป็นประธานสร้างลานธรรม ลานโพธิ์ ลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทรงไทยล้านนา วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานจัดซื้อที่ดินถวายวัดเพื่อขยายสำนักวิปัสสนากรรมฐาน ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานจัดซื้อดินมาถมที่ดินวัดเพื่อขยายสำนักวิปัสสนากรรมฐาน ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานขุดสระน้ำเพื่อการประปาภายในวัด ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานในการก่อสร้างอาคาร 80 ปี พระราชพรหมอาจารย์ ลักษณะหลังคาทรงไทย ณ วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานในการก่อสร้างพระเจดีย์ธาตุ ลักษณะทรงไทยล้านนา ณ วัดบ้านน้อย ตำบลโป่งตัน อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานในการก่อสร้างพระเจดีย์ธาตุ ลักษณะทรงไทยล้านนา ณ สำนักสงฆ์ปฏิบัติธรรมพระราชพรหมจารย์ (สะเมิง) อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานในการก่อสร้างหอพระไตรปิฎกและมณฑปเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปโบราณ ลักษณะทรงไทยล้านนา ณ วัดหลวงฮอด อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานในการก่อสร้างกุฏิ ลักษณะทรงไทยล้านนาจำนวน 7 หลัง ณ สำนักวิปัสสนาพระราชพรหมอาจารย์ (สะเมิง) อำเภอสะเมิง

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานในการสร้างกุฏิ ลักษณะทรงไทยล้านนาจำนวน 16 หลัง ณ สำนักวิปัสสนาพระราชพรหมจารีย์ (ทุ่งเสี้ยว) อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่⁹

ผลงานด้านสาธารณูปการนั้น ท่านได้สร้างผลงานทั้งในส่วนของวัดในฐานะเจ้าอาวาส และงานสาธารณูปการในอำเภอในฐานะเจ้าคณะอำเภอ ผลงานด้านสาธารณูปการภายในวัด ท่านได้พัฒนาวัด สร้างกุฏิสงฆ์ อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ ศาลาปฏิบัติธรรม เป็นต้น และได้บูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุเสนาสนะภายในวัดเมืองทาง วัดรำเปิง วัดสิริมังคลาจารย์ และวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร ให้อยู่ในสภาพที่ดี ท่านได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ ขณะเดียวกันท่านก็ได้ทำหน้าที่ดูแลเอาใจใส่งานสาธารณูปการของอำเภอฮอดเป็นอย่างดีเช่นกัน เรียกได้ว่า ท่านมีบทบาทในงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์อำเภอฮอดอยู่ไม่น้อย เพราะท่านดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอฮอดเป็นเวลาอันยาวนาน มีความพยายามตั้งใจทำงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างดียิ่ง ไม่ว่าจะงานนั้นจะหนักหรือเบา ท่านก็ไม่เคยหวั่นไหว มีความตั้งใจจริงในการทำงาน เป็นคนจริงจังต่องานที่ได้รับมอบหมาย จึงไม่แปลกเลยที่ท่านทำงานด้านไหนแล้วเป็นอันประสบความสำเร็จได้อย่างงดงาม

3.1.5 งานด้านการศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์

พระพรหมมงคล ได้สร้างผลงานด้านศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์ เริ่มตั้งแต่ท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส เจ้าคณะอำเภอ และในฐานะพระวิปัสสนาจารย์ ท่านได้สร้างผลงานดังกล่าวไว้เป็นจำนวนมาก เท่าที่รวบรวมได้และนำมากล่าวในที่นี้พอเป็นตัวอย่าง เช่น

(1) เป็นประธานก่อตั้งมูลนิธิวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เพื่อดำเนินกิจการด้านสาธารณกุศล ซึ่งเป็นประโยชน์นานัปการต่อสังคมส่วนร่วม

(2) เป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เพื่อเป็นการอบรมศีลธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสำหรับเยาวชนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 6 จำนวน 400 คน เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2539

(3) จัดตั้งกองทุน ผ้าป่าไปทอดยังวัดต่าง ๆ และสำนักวิปัสสนาต่าง ๆ ที่ยังขาดปัจจัยพื้นฐาน เพื่อจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสงเคราะห์แก่พระภิกษุ สามเณร แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา ที่ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอยู่ตามสำนักต่าง ๆ

⁹ ทัศนะในวารสารพระราชาพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2548 พระเทพสิทธิศาสตร์ วิ.(ทอง สิริมงคล), หน้า

(4) บริจาคผ้าห่มกันหนาวให้แก่ราษฎรที่ยากจนในถิ่นทุรกันดารในภาคเหนือทั้งเป็นจำนวนหลายหมื่นผืนในแต่ละปี

(5) บริจาคเสื้อผ้านักเรียน อุปกรณ์การเรียน อุปกรณ์การศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่ยากจนตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ในโอกาสครบรอบวันเกิดของท่านในทุก ๆ ปี

(6) บริจาคเครื่องมือแพทย์ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่จำเป็นแก่โรงพยาบาลต่าง ๆ ในภาคเหนือ¹⁰

จากผลงานดังกล่าว จะเห็นได้ว่า พระพรหมมงคล ได้สร้างสรรค์ผลงานเพื่อสังคมทั้งด้านการศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์ นอกจากนี้ ยังได้ให้ความอุปถัมภ์ด้านการก่อสร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ และอุปถัมภ์ด้านปัจจัยสี่แก่วัดอีกทั้งหลาย ๆ วัดในเขตอำเภอจอมทอง อำเภอฮอด และอำเภอใกล้เคียงในจังหวัดเชียงใหม่ ทุก ๆ ปี ท่านจะบริจาคทาน แจกเครื่องนุ่งห่ม ผ้ากันหนาวให้แก่ชาวนบพและชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ ช่วยเหลือหน่วยงานราชการทั้งในอำเภอจอมทอง และอำเภอฮอด มอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่ยากจนและด้อยโอกาสอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดมา นอกจากนี้จะสงเคราะห์ด้านอาบิสแล้ว ยังได้สงเคราะห์ด้านจิตใจด้วยการแนะนำการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่ผู้ศรัทธาเลื่อมใสอีกด้วย กล่าวได้ว่า ท่านเป็นนักสังคมสงเคราะห์ที่ครบวงจรหมายความว่า สงเคราะห์ทั้งทางด้านร่างกายด้วยการมอบอาบิสสิ่งของและสงเคราะห์ด้านจิตใจด้วยการมอบวิปัสสนากรรมฐานให้เป็นแนวทางปฏิบัติ

3.2 ผลงานด้านเทศนา

พระพรหมมงคล ได้สร้างสรรค์ผลงานด้านการเทศนา โดยจะเน้นเกี่ยวกับการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี กล่าวคือท่านเป็นพระนักปฏิบัติมุ่งสติปัญญา 4 เป็นที่ตั้ง ฉะนั้นในการเทศน์หรือบรรยายธรรมในแต่ละครั้ง ท่านก็จะเน้นวิปัสสนากรรมฐานในการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้ฟังและผู้ปฏิบัติตาม เพราะท่านถือว่าการปฏิบัติกรรมฐานเป็นหนทางนำไปสู่ความหลุดพ้นจากโลกียวิสัยไปจนถึงโลกุตตระ ดังนั้นการเทศนาของท่านจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยท่านได้ยกพุทธศาสนสุภาษิตและข้อความที่เป็นพระพุทธพจน์ตลอดถึงธรรมะทางพระพุทธศาสนาประกอบารเทศน์หรือการบรรยายแทบทุกครั้ง ดังจะได้ยกตัวอย่างด้านการเทศน์หรือการบรรยายบางเรื่อง ดังต่อไปนี้

¹⁰ ทัศนะสำนักงานฉลองสมณศักดิ์ - พตยศ พระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระสุพรหมยานเถร ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (พระอาจารย์ทอง สิริมจฺโล) 5 ธันวาคม 2533. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร), หน้า 9 - 10.

เรื่อง “**ยาที่ใช้ปราบกิเลส คือการปฏิบัติธรรม**”¹¹ การปฏิบัตินั้น เรามีปัญหาว่าทำไมจึงมีการปฏิบัติสติปัฏฐานวิปัสสนาทุกวัน ๆ จะเปลี่ยนบ้างไม่ได้หรือ อันนี้เป็นปัญหาใจ พึงตอบว่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้นต้องการที่จะปราบกิเลสคือความโลภ อุพมาเหมือนเรากินยา เมื่อพยาธิยังไม่หายก็อย่าเปลี่ยนตัวยา หากเปลี่ยนพยาธิก็ไม่หาย เพราะเรามีโรคอยู่เราต้องกินยา ยาที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกิเลสก็คือ ธรรมะของพระพุทธเจ้า จึงจะปราบโรคคือกิเลสในตัวเราได้ เพราะฉะนั้นตราบใดที่เรายังมีกิเลสอยู่จะต้องมีการประพุดติปฏิบัติธรรมตลอดไป จะหยุดหรือจะเปลี่ยนยาไม่ได้ เพราะสิ่งที่จะปราบกิเลสคือความโลภได้นั้นคือวิปัสสนาจึงจะปราบได้ เหมือนเรากินยารสขมมันจะต้องปราบโรคหนึ่ง รสหวานจะต้องปราบโรคหนึ่ง รสเค็มมันต้องปราบอีกโรคหนึ่ง สมุนไพรนั้นมันใช้ปราบโรคต่าง ๆ แต่ธรรมะของพระพุทธเจ้าใช้ปราบกิเลสทั้งหลายได้หมด เพราะฉะนั้น ยานี้จึงมีทั้งภายนอกและภายใน ทางภายนอกนั้นใช้ปราบโรคภายนอก ใช้สมุนไพรปราบโรคภายนอก เจ็บท้อง ปวดหัว เป็นต้น ส่วนยาที่ปราบโรคภายในคือ สติปัฏฐานทั้ง 4 คือ วิปัสสนาซึ่งมันเกี่ยวกับจริตของแต่ละบุคคล เช่น สมถกรรมฐานนั้น ปฏิบัติตามจริต ส่วนวิปัสสนานั้นปฏิบัติได้ทุกจริต สามารถปราบโรคได้ทั้งหมดเลย หากเป็นยาแล้วก็เป็นยาครอบจักรวาล ปราบโรคทั้งหลายได้หมด ไม่จำเป็นจะต้องมีจริตอันใด เมื่อเจริญสติปัฏฐานทั้ง 4 นี้ ย่อมจะปราบกิเลสทั้งหมดได้

เรื่อง “**ปฏิบัติอย่างไรจะไม่ผิด**”¹² เราจะอยู่อย่างไรจึงจะไม่ผิด เราจะปฏิบัติอย่างไรจึงจะไม่ผิด การที่ไม่ผิดเราจะต้องปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้แล้ว อปินณกปฏิบัติพทา หมายถึงการปฏิบัติไม่ผิด 3 อย่าง คือ

1. ส้ารวมอินทรีย์
2. โภขเนมัตตัญญูตา
3. ซาคริยานุโยค

ประการที่ 1 การส้ารวมอินทรีย์ อินทรีย์ คือ ความเป็นใหญ่ ในความเป็นใหญ่ทั้งหมดในร่างกายของเรานั้น คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อินทรีย์ทั้งหลายเหล่านี้มันเป็นใหญ่เฉพาะแต่ละกระทรวง ๆ บรรดารูปทั้งหลายขึ้นอยู่กับตา บรรดาเสียงทั้งหลายขึ้นอยู่ที่หู บรรดากลิ่นทั้งหลายขึ้นอยู่ที่จมูก บรรดาสถทั้งหลายขึ้นอยู่กับลิ้น บรรดาการถูกต้อง เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ขึ้นอยู่ที่กาย

¹¹ พระราชพรหมจารย์, **คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4**, (เชียงใหม่ : 2547), หน้า 70.

¹² **เรื่องเดียวกัน**, หน้า 77 - 79.

บรรดาเทคนิคที่เป็นกุศลหรืออกุศล คิดดี และไม่ดี ขึ้นอยู่ที่ใจ แต่ความจริงนั้นคือใจนั่นเอง ที่ไปอยู่ที่อื่น ก็คือใจนั่นเอง ที่ไปอยู่ที่กายก็คือใจนั่นเอง ที่ไปอยู่ในใจนั้น ก็คือจิตใจนั่นเอง

ประการที่ 2 โภชนะมัตตัญญูตา การกินอาหารนั้นเราจะกินมากเกินไปก็อึดอัด ในครั้งพุทธกาลปรากฏในธรรมบท บางครั้งอาหารไม่ย่อยก็ตาย เพราะอาหารไม่ย่อยก็มี และอีกประการหนึ่งที่เราจะทำความเพียรอันใดก็ไม่สะดวกอึดอัด เป็นที่มาของถีนมิทธะ เพราะฉะนั้นการที่เราจะมีการฉันอาหารอย่างพอประมาณนั้นเราจะฉันอย่างไร ในวิสุทธิมรรคท่านกล่าวไว้ว่า โภชนะมัตตัญญูตา คือ ฉันอาหารให้พอสมควรนั้นท่านกล่าวว่า ยังอีก 5 คำจะอ้อมแล้วก็ดื่มน้ำฉันของหวานอะไรเหล่านี้ ยังอีก 5 คำจะอ้อม ก็ให้เผื่อน้ำไว้ด้วย บางคนก็ฉันตามอายุ บางคนก็ฉันตามปีเกิด ตามวันที่ตามอะไรต่าง ๆ แล้วแต่บางคน บางคนก็ตามพรรษา อายุมากขึ้น พรรษามากขึ้นก็ไม่ไหว ราคีเอาเพียงแค่ 16 คำ โสฬสญาน ถ้าหากว่าข้าวเป็นคำ หรือเป็นข้าวหนึ่ง 16 คำก็พอดี ซึ่งเป็นมัชฌิมา

ประการที่ 3 ชาคริยานุโยค คือ ประกอบความเพียร เราทำความเพียรทุก ๆ วัน เดินจงกลมนั่งสมาธิ ทุกวัน ๆ ได้ 5 นาที 10 นาที 15 นาทีแล้ว แต่ว่าเรามีเวลาหรือมีโอกาสอันใดที่เราจะมาบวชในพระพุทธศาสนานั้นคือ เพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง ฝึกขุททกฐนนั้นต้องมีความมุ่งหมายไปสู่ความหลุดพ้นเป็นประการสำคัญ ใจความแห่งการบวชของเราคือต้องการที่จะให้มีความหลุดพ้น คือพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งปวง นับเป็นที่น่าเห็นใจที่หมู่พวกเราทั้งหลายอุตสาหะที่ไม่มีครอบครัว ไม่มีไร่นา ไม่มีการค้าขาย มีการละทิ้งซึ่งสมบัติทั้งหลายมาอยู่ในพระพุทธศาสนา ก็เพื่อว่าจะได้ให้การปฏิบัติของเรา ให้ถึงซึ่งความหลุดพ้นนั่นเอง

เรื่อง **“คนที่ไม่ปฏิบัติธรรมเหมือนแผ่นดินที่ว่างเปล่า”**¹³ การปฏิบัติธรรม คือ ทำตามคำสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงตรัสสติปัฏฐานทั้ง 4 ซึ่งเป็นธรรมอันประเสริฐ เป็นที่รวบรวมซึ่งพระไตรปิฎกทั้งหมด และเราจะทำตามคำสอนนั้น ๆ คือ เอาสติไปตั้งอยู่ที่จิต เอาสติไปตั้งอยู่ที่ธรรม ผู้ใดเอาจิตหรือสติไปตั้งอยู่ที่ฐานทั้ง 4 ตามคำสอนของพระพุทธองค์ ถือว่าได้ปฏิบัติธรรม ปฏิบัติแล้วเฉพาะ คือ เฉพาะแต่คำสอนของพระพุทธเจ้า เพราะฉะนั้นการที่เราจะเข้าใจในการปฏิบัติธรรมนี้จะต้องเข้าใจว่าทำอย่างไรจึงจะเป็นการปฏิบัติธรรม คือว่าเมื่อเรามีชีวิตอยู่ เราก็ก่อนการหายใจเข้า หายใจออก เราต้องรู้จักว่าเวลาเข้ามันพอง เวลาออกมันยุบ เราก็กำหนดว่าพองหนอ ยุบหนอ อันนี้เรียกว่าการปฏิบัติธรรม เมื่อเวทนาเกิดขึ้นมา เราก็ก่อนสติไปกำหนดว่า ปวดหนอ เจ็บหนอ แค่นั้นเอง การที่จิตของเราคิดดีหรือไม่ดีนั้นเราก็กำหนดว่า คิดหนอ คิดหนอ คิดหนอ นีรวรณทั้ง 5 เกิดขึ้นมา มัน

¹³ พระราชพรหมจารีย์, คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4, หน้า 81 – 82.

จะเป็น กามฉันท์ พยาบาทถิ่นมีโทษ อุทัจจกุกุจจะ วิจิจจฉา ต้องกำหนดอยู่เสมอ นี่เป็นการปฏิบัติธรรม และธรรมนั้นย่อมรักษาผู้ประพฤติ ไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว คือธรรมนี้จะประคับประคองจิตของเราไม่ให้ตกไปในอบายภูมิทั้ง 4 เหมือนกับเราข้ามเรือ ของหนัก ๆ ก็บรรทุกได้แต่ไม่จม และทำให้เรื่อนั้นพาเราข้ามถึงฝั่ง อย่างเดียวกับธรรมะของพระพุทธเจ้าที่เราปฏิบัตินั้นประคองจิตใจของเราไม่ให้ไปเกิดในกำเนิดของสัตว์เดรัจฉาน แมว สุนัข วัว ควาย เพราะว่าธรรมย่อมรักษาผู้ปฏิบัติธรรม คนใดไม่มีธรรมะ ชื่อว่ามีที่ดินอันว่างเปล่า ไม่ได้ปลูกฝังอะไรขึ้นในที่ดินนั้นเลย

เรื่อง **“สมบัติที่มีค่าที่สุด”**¹⁴ พระอริยะเจ้าเป็นผู้ไกลจากกิเลส เราก็ควรจะทำให้ใจห่างไกลจากกิเลส เหมือนพระอริยะเจ้าทั้งหลายเหมือนกัน คนที่ไกลจากกิเลส หรือธรรมที่ไกลจากนิเวศน์ที่เรียกว่า อริยะธรรม ถ้าผู้มีอริยะธรรมกับตัวแล้วก็จะรู้จักคุณค่าของพระพุทธศาสนา

คุณค่าของพระพุทธศาสนามีคุณค่าอย่างไร คือจะเอาสมบัติในโลก บนเทวโลก บนพรหมโลก มารวมกับคุณค่าของพระพุทธศาสนายังมียิ่งกว่านั้น พุดถึงส่วนมากแบ่งเป็นส่วน ๆ และนำพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 16 ส่วน และนำหนึ่งส่วนมาเปรียบกับสมบัติในโลก บนเทวโลก บนพรหมโลก สมบัติเหล่านี้ยังไม่เท่าหนึ่งส่วนของพระพุทธศาสนา “ปฐุพยา เอกฤษเชน สคคสส คมเนน วาสพพโลกาธิปจเจเน โสตาปตติผล วร” สมบัติทั้ง 3 โลกนี้ยังไม่มีอะไรเปรียบกับผู้ที่เห็นธรรม (พระโสดาบัน) ได้เลย

เราจะนับคุณค่าของพระพุทธศาสนา เรานับไม่ได้จะเอาอะไรมาเปรียบไม่ได้เลย ฉะนั้นเราอยู่ในพุทธศาสนาเราต้องรู้จักคุณค่าของพระพุทธศาสนา โดยมากผู้ที่อยู่ในพุทธศาสนานี้ไม่ค่อยรู้จักคุณค่า เพราะสาเหตุฉะนั้นเราต้องนึกถึงบรรพบุรุษของเรา นึกถึงแรงของท่านให้ระลึกถึงบุคคลแต่ครั้งก่อนที่อุตสาห์นำพระธรรมเข้ามาให้พวกเราได้เรียนรู้ ได้ปฏิบัติธรรมกันไว้

เรื่อง **“ยาววา หนาคีบ”**¹⁵ ธรรมะอยู่ไหน ธรรมะอยู่ที่ ยาววา หนาคีบ นี้เอง พระอรหันต์ทั้งหลายเขาหนีไปจากทุกข์ เพราะได้ธรรมะจากตัวเอง อย่างเช่นว่าเราพบธรรมะ แต่ไม่เห็นธรรมะ เราพบกับธรรมะ เรารู้ทุกวัน อย่างเช่นว่า อิริยาบถ 4 นี้ เราเอาเวทนาในตัวเรานี้ มันเจ็บ มันปวด มันเมื่อย มันสบาย ไม่สบาย เเฉ เป็นเวทนา ก็มันอยู่ในตัวและจิต และก็อิริยาบถก็เรายืน เราเดิน เรานั่ง เรานอนทุกวัน เราอย่าประมาทให้ใช้สติกำหนด นอกจากนั้นคือชีวิตคือจิตของเรานี้ จะไปสวรรค์ก็

¹⁴ พระราชพรหมจารย์, **ธรรมะจากหลวงปู่ 3**, (เชียงใหม่ : 2544), หน้า 30.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

เพราะจิต จะไปมรรค ผล นิพพาน ก็เพราะจิต ถ้าจะไปสวรรค์ก็ให้ปฏิบัติสติปัฏฐานทั้ง 4 นี้ จุติขณะมีสติ กำหนดในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรมก็ดี จะไปสวรรค์เพราะเหตุใด เพราะว่าเมื่อสัมผัสกับสติปัฏฐานทั้ง 4 จิตก็เป็นกุศล จิตบริสุทธิ์ ฉะนั้นให้เรายึดในการปฏิบัตินี้ ให้เป็นอาจินณกรรม เวลาเมื่อตาย ไม่มีอะไรแล้วที่จะเป็นที่พึ่งแก่เรา นอกจากจิตของเราที่สัมผัสกับสติปัฏฐานทั้ง 4 นี้ จะตั้งทั้งขึ้น ทั้งลง ทั้งขึ้นก็ได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน ทั้งล่องนี้คือ สวรรค์ คือแน่นอน ถ้าจิตเราบริสุทธิ์ หรือว่าอินทรีย์แก่กล้าก็เข้านิพพานเลย

3.3 ผลงานด้านการเขียนหนังสือ

เรื่อง “ประโยชน์ในการเวียนเทียน”¹⁶ การเวียนเทียน 3 รอบ การเวียนเราจะเวียน ขวา ก็คือการที่เราเอาสิ่งที่เราเคารพไว้ด้านขวา เรียกว่าความเคารพต่อพระธาตุเจ้า การประตักขิณ เราจะต้อง ตั้งปณิธาน ดารที่เขาให้เวียน 3 รอบนั้น เพื่อให้รู้ว่าสังสารวัฏเราเนี่ย มันมีเวียนว่ายตายเกิด เหมือนวงล้อมันหมุนไป แล้วมันก็กลับมาที่เดิมหาเบื้องต้น และเบื้องปลายไม่ได้ สังสารวัฏของเราเนี่ยไม่มีเบื้องต้น และเบื้องปลายถ้าตัวเราไม่ได้ปฏิบัติธรรมแล้ว วิญญาณของคนเรานี้ จะมีที่สิ้นสุด ฉะนั้น พระพุทธองค์จึงให้มีการเวียนประตักขิณ การเวียนประตักขิณไม่ใช่เฉพาะมนุษย์เท่านั้น แม้แต่เทวดา พระอินทร์ ก็ยังประตักขิณที่พระเศศแก้วจุฬามณีทุกวันคืน ไม่ใช่พระอินทร์เท่านั้นหนอโพธิสัตว์ชื่อ อริยมตตริย์ก็มาวันคืน หม่อมมนุษย์หมู่ศรัทธา เราบางคนไม่รู้จักคุณค่าของพระธาตุ มาเวียนเฉพาะ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันคืนไม่ยอมมาเวียนกัน ตัวอย่างพระอินทร์ พระโพธิสัตว์พระศรีอริยมตตริย์ไปทุกวันคืน ที่ไปนี้เพราะท่านเห็นคุณค่าของสิ่งประเสริฐ มนุษย์บางคนนี้ ไม่รู้จักสิ่งที่มีคุณค่า ฉะนั้น ก็ไม่รู้จักพูดอย่างไร เพราะเขาไม่มีเจตนาไปประตักขิณ แต่หมู่คณะศรัทธานี้ ให้เราพระอินทร์ พระโพธิสัตว์เป็นตัวอย่าง ให้ไปประตักขิณทุกวันคืน 1. เพื่อการเคารพบูชา 2. เมื่อวนสามรอบจะได้นึกถึงสังสารวัฏนี้เพื่อจะได้มีใจปฏิบัติ เพื่อจะได้หลุดพ้นจากสังสารวัฏนี้

สังสารวัฏนี้ประกอบด้วย กรรมวัฏฏ์ วิบากวัฏฏ์ กิเลสวัฏฏ์ กรรมวัฏฏ์ คืออะไรทำให้วนเวียน กรรมวัฏฏ์ วิบากวัฏฏ์ คือผลของกรรมที่ทำให้วนเวียน กิเลสวัฏฏ์ คือกิเลสทำให้เรามาวนเวียน ที่นี้เราจะออกจากสังสารวัฏนี้ เราจะออกทางไหน คือ ออกทางกิเลส ให้กำหนดทางกิเลสเห็นหนอ ได้ยินหนอ ได้กลิ่น ได้รสหนอ ถูกหนอ อันนี้คือตัดเลย เมื่อมีความโกรธเกิดขึ้นมีสติกำหนด เมื่อมีความโลภเกิดขึ้นมีสติกำหนด เมื่อมีความหลงเกิดขึ้น ให้มีสติกำหนดให้ตัดอย่างนี้เพื่อที่จะเข้าถึงความพ้นทุกข์

¹⁶ พระราชพรหมจารีย์, **ธรรมะจากหลวงปู่ 1**, (เิงใหม่ : 2544), หน้า 6

เรื่อง “คุณธรรมที่ทำให้เจริญ”¹⁷ เวลาปฏิบัติ คุณธรรมที่จะเจริญหรือจะมีกำลังจะมีหลัก 3 อย่าง “อาตาศิ สัมปะชาโน สติมา

1. **อาตาศิ** คือ ทำให้เป็นปัจจุบันธรรม เวลาอย่างขวาไปนี้ คือจิตของเรากับเท้าให้ไปพร้อมกัน ห้ามเอาจิตไปก่อนแล้วค่อยก้าว หรือเท้าก้าวไปก่อนแล้วค่อยเอาจิตตามไป ถ้าจิตไม่ได้ไปพร้อมกับเท้าจะเดิน 1 ชั่วโมง 2 ชั่วโมง ก็ไม่มีประโยชน์ แต่ถ้าจิตกับเท้าไปพร้อมกันแล้วมีอินทรีย์แก่กล้าก็จะได้บรรลุธรรม เช่น พระองค์หนึ่งในพุทธกาล เดินจงกรมสามก้าวเท่านั้น ก็ได้บรรลุธรรม เพราะการเดินของท่านเป็นปัจจุบันธรรม โภธิปักขิยธรรม เช่น มรรคมงคล 8 ศีล สมาธิ ปัญญา ก็อยู่ที่ปัจจุบันธรรมนี้แหละ

2. **สัมปะชาโน** คือความรู้สึกรู้ตัว

3. **สติมา** เมื่อรู้สึกตัวว่าตอนนี้ทำอะไรอยู่ สติก็จะมากำหนดทันที กำหนดเพื่อให้ได้ปัจจุบันธรรม แล้วจะเกิด “วิเนยยะ โลเก อวิชชาโทมะนัสสัง” คือ เอาความชั่วออกจากตน ไม่ควรเอาการล้างบาปลัทธิอื่นมาเป็นตัวอย่าง บางลัทธิเชื่อว่าการล้างบาปได้ต้องไปอาบแม่น้ำคงคา ถ้าเป็นเช่นนี้ พวกปูพวกปลาที่อยู่ในน้ำคงไม่มีบาปติดตัว แล้วเราไม่ควรจะเอาลัทธิอื่นเป็นตัวอย่าง เอาพระพุทธเจ้าเป็นอย่าง การเอาสติมากำหนดนั้นจะนำเอาความชั่วออกจากตนได้ อวิชชา คือ ตัวโลกต้องเอาออกไป เมื่อโลภะเกิดให้กำหนดให้ได้ปัจจุบัน โทมะนัสสัง คือ โกรธต้องเอาออกไปเมื่อโกรธเกิดขึ้นกำหนดให้ได้ปัจจุบัน ตัวโมหะทำไมไม่มีเพราะเมื่อมีสติอยู่ตัวโมหะจะไม่มีเปรียบเหมือนมีแสงสว่างอยู่แล้วความมืดก็จะมี

เรื่อง “ยาอายุวัฒนะ”¹⁸ วันนี้จะบอก ยาอายุวัฒนะ ได้ยาอายุวัฒนะมา สำหรับบรรพชิตหรืออุบาสก อุบาสิกา ควรที่ใครได้รู้ไว้เพื่ออายุวัฒนะ คำว่าอายุวัฒนะ แปลว่า การเจริญด้วยความสุขในชีวิต ด้วยสุขภาพจิตใจ

1. ทำตนเองให้สบาย คืออย่าไปเครียดมากเกินไป
2. ทำให้รู้จักประมาณในความสบาย ให้รู้ประมาณในความสบาย เช่น อย่าไปนอนมากเกินไป อย่าไปตื่นสายเกินไป สรุพอ่าสบายเกินไป

¹⁷ พระราชพรหมจารีย์, ธรรมะจากหลวงปู่ 1, หน้า 18.

¹⁸ พระราชพรหมจารีย์, ธรรมะจากหลวงปู่ 2, (เชียงใหม่ : 2544), หน้า 5.

3. ในการกินอาหารที่ย่อยง่ายให้ถูกกับธาตุของตัว ให้เลือกอาหารเหมาะสำหรับตัวเอง เราเป็นเด็ก เป็นวัยกลางคน เป็นวัยชรา ก็ควรเลือกอาหารที่เหมาะสมแก่วัยของตนเอง และเป็นอาหารที่ย่อยง่าย
4. มีการรักษาพรหมจรรย์ ให้มีความรู้จักพรหมจรรย์ รักษาพรหมจรรย์ รักษาอุโบสถ
5. ให้ปฏิบัติธรรม เทียวให้เป็นเวลา เช่น ไปนมัสการไหว้พระเจดีย์ ไปไหว้พระบาท ให้มีการเปลี่ยนอารมณ์ และมีการเจริญสติปัฏฐาน 4 แล้วภาวนา เป็นยาอายุวัฒนะที่ปฏิบัติไปแล้ว มีการโล่งโรคลายไข้เจ็บ แม้แต่เทวดาถ้าได้เจริญ สติปัฏฐาน 4 ก็จะได้ อยู่ในเทวโลกต่อไป เพราะฉะนั้น คนที่เจริญสติปัฏฐานทั้ง 4 ก็จะเป็นคนที่มีสุขภาพดี และอายุยืนยาว ขอให้ท่านทั้งหลายปฏิบัติธรรมกัน

เรื่อง “**กำลังใจ**”¹⁹ ทุกสิ่งทุกอย่าง อยู่ในโลกลนี้ด้วยพลัง เช่น เครื่องยนต์ต่าง ๆ ไฟฟ้าต่าง ๆ ก็เกิดมาจากพลังงาน แต่บุคคลอยู่ด้วยพลังอันใด พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “มะโนปุพพังคะมาธัมมา มะโนเสฏฐา มะโนมยา” บุคคลมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐ สำเร็จแล้วด้วยใจ บุคคลอยู่ได้ด้วย พลังจิต พลังเกิดจากพลัง 5 คือ พลังศรัทธา พลังปัญญา พลังวิริยะ พลังสมาธิ พลังสติ คนที่ออก ๆ แอด ๆ ขาดกำลังใจ ขาดกำลังภายใน เราควรปลูกตัวศรัทธาเกิดขึ้น ศรัทธาต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ในการปฏิบัติ สร้างวิริยะ ควรหลัง ควรมอง ที่เป้าหมายอันยิ่งใหญ่ คือ ความหลุดพ้นทุกข์ และมอง มหากรุณาของพระพุทธเจ้า และความเพียรของพระพุทธเจ้า เราทุกคนที่อยู่ในวัดที่มีกินทุกวันเพราะ ความเพียรของพระพุทธเจ้า ขอให้เราทุกคนนึกถึงอย่างนี้ ต่อไปคือ สติ การสร้างก็คือการเก็บทีละเล็ก ทีละน้อย จากการทำนอดอิริยาบถ 4 อินทรีย์ 6 การเหลียวซ้ายแลขวา การเข้าห้องน้ำ หรือในการทำ รุระต่าง ๆ ให้มีความเพียรทำทุกอย่างต่อเนื่อง สติจึงจะมีกำลังขึ้นมา สมาธิพลัง คือ ผู้ใดใจเบาไม่หนัก แน่นอยู่ 100 ปี ก็ไม่มีประโยชน์สู้คนที่ปัญญา รู้จักเพ่งกำหนด แม้เพียงวันเดียวก็ยังประเสริฐกว่า ฉะนั้น จะต้องรวบรวมสมาธิมีอารมณ์อันเดียว และมีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลาและปัญญาพลังจะเกิด จากการฟัง การคิด การภาวนา จากการสร้างกำลังใจ การคิดเป็นการไตร่ตรองด้วยเหตุผล ให้การ ปฏิบัติเป็นไปตามเหตุผล เข้าใจความจริงได้อย่างมีเหตุผล ภาวนามะยะปัญญาจะเกิดขึ้นเอง เป็น ความจริงที่จะเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ ฉะนั้นนักปฏิบัติควรสร้างกำลังภายใน 5 พลัง เพื่อจะได้ปฏิบัติ ธรรมจนได้ผล คือ มรรค นิพพาน ความหลุดพ้น

¹⁹ พระราชพรหมจารีย์, **ธรรมะจากหลวงปู่ 2**, หน้า 17.

เรื่อง “**ธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนา**”²⁰ ก็อีกอันใดจะเสมอศาสนา ก็ธรรมาภิบาลจะเสมอ ธรรมาภิบาลของพระพุทธเจ้าไม่มี อย่างดั่งที่พระองค์ตรัสว่า “เทวmani ภิกขเว ธรรมาภิบาล” ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมาภิบาลมี 2 อย่าง คือ คັນธรรมาภิบาล และวิปัสสนาธรรมาภิบาล

คັນธรรมาภิบาล เป็นการเล่าเรียน เป็นต้นว่า ชั้น 5 อายุตนะ 12 สติปัฏฐาน 4 และธรรมศึกษา นักธรรมตรี

ส่วนวิปัสสนาธรรมาภิบาล ได้แก่การเห็นสภาวะธรรมในตัว ตัวของเรา วิปัสสนา แปลว่า เห็นแจ้ง วิ แปลว่า แจ้ง ปัสสนา แปลว่า ความเห็นมาต่อกันเป็น วิปัสสนา แปลว่า เห็นแจ้ง ผู้ที่เห็นแจ้งในตัวเรา จะเห็นความเปลี่ยนแปลง เรียกว่า อนิจจัง ในตัวเรานี้เต็มไปด้วยทุกข์ เรียกว่า ทุกขัง ในตัวเรานี้เอง เป็น อนัตตา คืออย่าไปยึดถือตัวเราเอง เป็นสักกายทิฐิ เป็นแต่เพียงรูปรนามเท่านั้น เป็นสมมุติ เมื่อเรารู้ว่าเป็นสิ่งสมมุติ ยกกว่าอนัตตา ไม่อยู่ในอำนาจของเรา เมื่อเราปฏิบัติมัน เป็นภาวนามยปัญญาที่เกิดขึ้น เมื่อเราปฏิบัติมันร่างกายของเรา จะมีการเปลี่ยนแปลง เช่น เจ็บปวด เมื่อย สบาย ไม่สบาย เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงเป็นอนิจจัง เจ็บปวดเมื่อยเป็นทุกขัง บางครั้งอาจกำหนดหาย บางครั้งกำหนดไม่หาย มันไม่อยู่ในอำนาจของเรา เมื่อเข้าสัมผัสอย่างนี้แล้วเอาเป็นอารมณ์ วิปัสสนาย่อมเกิดในชั้นธรรมาภิบาลของเรา นักปฏิบัติสัมผัสอย่างนี้บ่อย ๆ ก็เลสทั้งหลายในชั้นธรรมาภิบาล เราจะลดน้อยลงเมื่อเรากินยา ยานี้ย่อมปราบกับโรค โรคนี้ก็จะค่อย ๆ หายไป

เรื่อง “**อปนิสณกปฏิบัติ**”²¹ จะอยู่อย่างไร จะกินอย่างไร จะปฏิบัติอย่างไร จึงจะตรงกับที่พระพุทธองค์สอนไว้ เราอยู่ด้วย อปนิสณกปฏิบัติ คือ ปฏิบัติไม่ผิด 3 อย่าง 1. คือระวางอินทรีย์ 2. โภชนะมัตตัญญูตา 3. ชาคริตานุโยค นี่คือการอยู่การปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

1.อินทรีย์ คือ ความเป็นใหญ่ รูปทั้งหลายขึ้นอยู่ที่ตา เสียงทั้งหลายขึ้นอยู่ที่หู กลิ่นทั้งหลายขึ้นอยู่ที่จมูก รสทั้งหลายขึ้นอยู่ที่ลิ้น สัมผัสทั้งหลายขึ้นอยู่ที่กาย ความคิดทั้งหลายขึ้นอยู่ที่ใจ พระพุทธองค์จึงสอนว่าต้องสำรวม คือต้องมีการกำหนดด้วย และอาทิตตปริยายสูตร อินทรีย์เป็นของร้อนเป็นไฟ แล้วต้องกำหนดด้วย และอาทิตตปริยายสูตร อินทรีย์เป็นของร้อนเป็นไฟ แล้วต้องกำหนดด้วยสติ เวลาได้เห็น ได้กลิ่น ได้รส ได้สัมผัส ได้คิด ต้องสำรวม และกำหนดอยู่เสมอ

2.โภชนะมัตตัญญูตา คือ ต้องรู้จักประมาณในการกิน ไม่ควรกินมากเกินไปจนขี้เกียจปฏิบัติ

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

²¹ พระราชพรหมจารีย์, **ธรรมจากหลวงปู่ 2**, หน้า 43.

3.ชาคริยานุโยค คือ การประกอบความเพียร การประกอบความเพียรนี้ ในการปฏิบัติธรรมเป็นที่สรรเสริญของพระพุทธเจ้า

เรื่อง “**ธรรมะที่จำเป็น**”²² ธรรมที่จำเป็นสำหรับสิ่งมีชีวิตมี 2 อย่าง สติ และขันติขิตนั้นเป็นชีวิตของคนหนุ่ม ชีวิตของคนแก่ สตินี้ย่อมมีความจำเป็นเปรียบเหมือนเรือที่มีหางเสือ ย่อมไปในแนวทางที่ถูกต้อง ย่อมไปถึงเป้าหมายของชีวิต

ขันติ ความอดทน ความอดทนนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประชุมภิกษุทั้งหลาย 1250 องค์ ข้อแรกที่พระพุทธองค์กล่าวถึง คือ ขันติ ความอดทน เราจะอดทนทุกอย่าง อดทนตัวการงานและอดทนต่อความเจ็บใจ เมื่อความเจ็บใจเกิดแก่เราพยายามใช้ความอดทน และเอาสิ่งหนึ่งมาตัดใจคือ กรรมกรรมของเรานั้นปรากฏขึ้นแก่ตัวเราเอง บางอย่างพ่อแม่ไม่ได้ลงโทษ ครูบาอาจารย์ไม่ได้ลงโทษ แต่กรรมของเราลงโทษตัวเราเอง ฉะนั้นเราต้องรู้แจ้งในโลกนี้มันเป็นไป เปลี่ยนแปลง เป็นทุกข์ และมันไม่ได้อยู่ในอำนาจของเรา สิ่ง 3 อย่างจะเกิดขึ้นเพราะเราเจริญวิปัสสนากรรมฐาน

เรื่อง “**ความพร้อม**”²³ ท่านทั้งหลายถึงพร้อมแล้วหรือยัง การที่เราถึงพร้อมเรียกว่า สัมปะทา แปลว่า ถึงพร้อม หรือพร้อมแล้ว การถึงพร้อม ถึงพร้อมด้วยอะไร คือถึงพร้อมด้วยศรัทธาถือว่าเราเลื่อมใสศรัทธาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้มีคณาจารย์ให้ฆ่าสัตว์เราก็ไม่ทำ ศรัทธาที่ไม่หวั่นไหว เรียกว่า อางลศรัทธา อันนี้ถึงพร้อมแล้ว คือถึงพร้อมด้วยศรัทธา และศีล และมีความเสียสละ และมีวิปัสสนาปัญญานี้เรียกว่า การถึงพร้อม ฉะนั้นขอให้พวกเราพร้อมทุกอย่างที่ได้กล่าวมา และก็จะได้ทรัพย์อันประเสริฐ ซึ่งจะเกิดขึ้นในชั้นธสันดาน โดยเฉพาะการถึงพร้อมด้วย การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เรียกได้ว่าเราได้ที่พักแล้วในพระธรรมวินัยนี้

ฉะนั้น เราอย่าเกียจคร้านเบื่อหน่าย และตั้งใจให้เป็นมหากุศลอยู่เสมอ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สติปัญญาทั้ง 4 นี้เป็นกองแห่งกุศลล้วน ๆ เป็นมหากุศล เป็นบ่อเกิดแห่งบุญล้วน ๆ ฉะนั้นขอให้เราถึงพร้อมด้วยวิปัสสนาปัญญา

จากตัวอย่างดังกล่าวมาทั้งหมดนั้น จะเห็นว่า ผลงานด้านการเทศนาและการเขียนหนังสือของท่าน เป็นผลงานที่มีคุณภาพจริง ๆ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ เพราะเนื้อหาสาระธรรมที่ท่านได้บรรยายหรือเขียนนั้น เป็นคำสอนอิงด้วยการแห่ง

²² พระราชพรหมจารย์, **ธรรมจากหลวงปู่ 3**, หน้า 27.

²³ พระราชพรหมจารย์, **ธรรมจากหลวงปู่ 3**, หน้า 47.

พระพุทธศาสนาทุกประการ โดยเนื้อหามุ่งเน้นการปฏิบัติตนเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ เหมาะสมกับสถานการณ์ของสังคมในยุคปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง

จะสังเกตเห็นอีกอย่างหนึ่งก็คือ การบรรยายหรือผลงานด้านหนังสือของท่าน เช่น ธรรมะจากหลวงปู่ แทบทุกเรื่องท่านจะอิงหลักพระพุทธพจน์แล้วอธิบาย ยกตัวอย่างเหตุการณ์ปัจจุบันประกอบละมุงสอนถึงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นหลัก นั่นถือเป็นลักษณะเด่นของงานเทศนาและงานเขียนหนังสือของท่าน

กล่าวได้ว่า ผลงานด้านเทศนาและงานเขียนหนังสือของพระพรหมมงคล เป็นผลงานที่มีคุณภาพและทรงคุณค่าอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพราะท่านได้เทศน์บรรยายให้แก่ผู้ฟัง เนื่องในเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและในโอกาสต่าง ๆ ทั้งที่เป็นงานมงคลและอวมงคล งานด้านวิชาการนอกจากการเทศน์หรือบรรยายแล้ว ท่านยังนำไปปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง และให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้ปฏิบัติตามท่านด้วย งานเขียนของท่านกล่าวได้ว่า เป็นงานที่มีคุณภาพและมีคุณค่าก็เพราะว่าหลักธรรมที่ท่านนำเสนอ มีจุดเด่นมีประเด็นให้ขบคิด เข้าใจง่าย ประเทืองปัญญา มีเนื้อหาชวนให้ติดตาม ชวนให้นำไปปฏิบัติ มีเนื้อหาประยุกต์และมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมอย่างดียิ่ง

3.4 บทสรุป

ผลงานด้านบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระพรหมมงคล ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ งานบริหารและการจัดการศึกษา งานด้านการปกครอง งานด้านการเผยแผ่ งานด้านสาธารณูปการ และงานด้านการศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์ ในแต่ละด้านนั้น สรุปได้ดังนี้

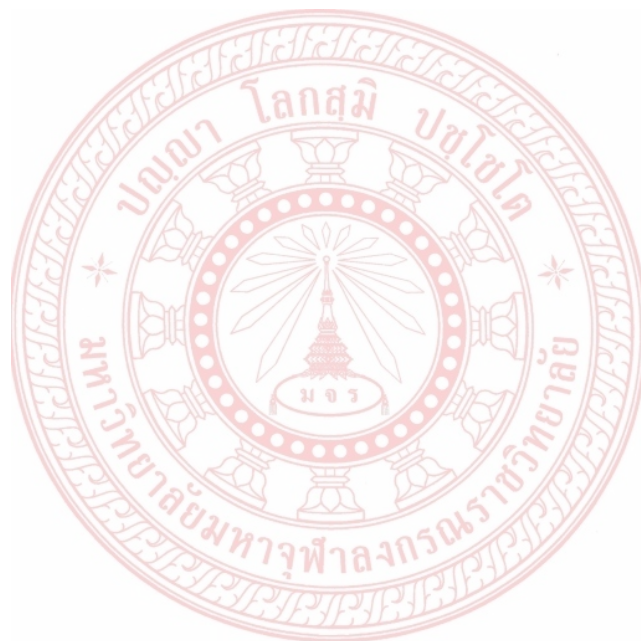
งานด้านบริหารและการจัดการศึกษา เป็นผลงานที่พระพรหมมงคลได้ทำในตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอฮอด โดยเริ่มที่ตัวท่านเป็นผู้ศึกษาหาความรู้ด้านปริยัติธรรม จนเกิดความรู้ความสามารถแตกฉานในธรรมะทางพระพุทธศาสนา จากนั้น ก็ได้เริ่มเข้าสู่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีความชำนาญแตกฉานด้านการปฏิบัติ เป็นครูสอนด้านวิปัสสนา ก่อตั้งโรงเรียนสอนวิปัสสนากรรมฐานด้วยตนเอง ขยายผลไปสู่บุคคลอื่น ๆ โดยให้การฝึกอบรมพระวิปัสสนาจารย์มากมาย จนเกิดเป็นสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในเครือข่ายของท่านขึ้นทั่วภาคเหนือ ทั่วประเทศ และในต่างประเทศ ขณะเดียวกันท่านก็ไม่ทิ้งการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี อันเป็นการศึกษาหลักของคณะสงฆ์ไทยในพระพุทธศาสนา จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อศึกษานักธรรมแล้วบาลีตลอดถึงโรงเรียนพรพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาธรรมะในทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย

ผลงานด้านการปกครอง ท่านสามารถปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาของท่านทั้งในส่วนของวัดและคณะสงฆ์อำเภอฮอดให้อยู่ในความสงบเรียบร้อย อยู่ร่วมกันด้วยความเสียสละและสามัคคีเพราะท่านยึดหลักเมตตาธรรมในการปกครอง ประกอบกับท่านเป็นพระปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานระดับอาจารย์ใหญ่สายวิปัสสนา ด้วยบุคลิกภาพที่สุ่มลุ่มลึก สงบเยือกเย็น สุภาพ อ่อนโยน และมีปฏิปทาจริยาวัตรที่งดงามนี้เอง ทำให้ท่านเป็นที่เคารพบูชาอย่างยิ่งของผู้ใต้บังคับบัญชา กล่าวได้ว่าผลงานด้านการปกครองทั้งในส่วนของวัดและส่วนของคณะสงฆ์อำเภอ เป็นผลงานที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพดีเยี่ยม จะสังเกตได้จากการที่ท่านดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์เป็นระยะเวลาอันยาวนานนั่นเอง

ผลงานด้านการเผยแผ่ ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทั้งด้านพระปริยัติธรรมและด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งการศึกษาทั้ง 2 ประการนี้ ถือว่าเป็นหลักชัยแห่งพระพุทธศาสนา ผู้ที่ประกอบด้วยการศึกษาทั้ง 2 นี้ และสามารถเชี่ยวชาญแล้ว ก็จะสามารถถ่ายทอดสู่คนอื่น ๆ ได้ ท่านเป็นผู้มีคุณสมบัติครบบริบูรณ์สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จด้านนี้พอสมควร

ผลงานด้านสาธารณูปการ ท่านได้สร้างถาวรวัตถุและเสนาสนะภายในวัดที่ท่านเป็นเจ้าของอาวาสและวัดที่ท่านสร้างในเครือข่ายวิปัสสนากรรมฐานมากมายหลายวัดตั้งปรากฏในงานสาธารณูปการนั้นแล้ว นอกจากนี้ ยังได้บูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามในสาขาของท่านอีกมากมายเช่นกัน งานในส่วนที่ท่านรับผิดชอบในฐานะเจ้าคณะอำเภอ ก็ทำอย่างทุ่มเท ไม่ขาดตกบกพร่องโดยประการทั้งปวง

ผลงานด้านการศึกษาสงเคราะห์และสังคมสงเคราะห์ ท่านก็ได้ทำไว้หลาย ๆ โครงการเช่นกัน กล่าวคือ โครงการปริวรรตพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับอักษรล้านนา โครงการสร้างหอพระไตรปิฎกวัดร่ำเปิง โครงการรวบรวมพระไตรปิฎกฉบับภาษาต่าง ๆ ก่อตั้งมูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่ มูลนิธิเพื่อการศึกษาวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เป็นต้น กล่าวได้ว่า ท่านได้ทุ่มเททำงานทั้งในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ในฐานะเจ้าคณะอำเภอ และงานสังคมสงเคราะห์ ที่ท่านได้ช่วยเหลือสังคมด้วยความเป็นพระเถระที่มีเมตตาธรรมเป็นที่ตั้ง และเป็นพระนักพัฒนาสังคมด้านจิตใจ จึงทำให้ท่านประสบความสำเร็จในงานทุกอย่างด้วยความงดงาม

บทที่ 4

วิเคราะห์ผลกระทบความสัมพันธ์ที่มีต่อการศึกษา และการสร้างเครือข่าย วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล

พระพรหมมงคล ให้ความสำคัญและคุณค่าของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ถึงกระนั้นท่านก็ยังไม่ทิ้งงานการศึกษาด้านปริยัติ ซึ่งเห็นว่าจะต้องพัฒนาควบคู่ไปพร้อม ๆ กัน เพราะปริยัติเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ถ้าขาดปริยัติแล้ว การที่จะปฏิบัติให้เข้าถึงสัจธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ยากยิ่งอีกประการหนึ่งเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้ที่จะแนะนำการปฏิบัติ จะได้เผยแพร่ความรู้ในพระพุทธศาสนาควบคู่กับการสอนวิปัสสนากรรมฐานด้วย จะเห็นว่า ท่านเป็นผู้มุ่งมั่นด้วยอุดมการณ์ที่สูงยิ่ง เรียกว่า ไม่ทิ้งทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญเท่า ๆ กัน ไม่เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ยืนหยัดอยู่ในหลักการแห่งพระพุทธศาสนา

4.1 การสนับสนุนด้านการจัดการศึกษา

การสนับสนุนด้านการจัดการศึกษา ด้วยความรู้ความสามารถดังกล่าว อีกทั้งท่านเป็นผู้มีความเมตตาเป็นที่ตั้ง ประกอบด้วยความเป็นพระเถระที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล นอกจากสอนวิปัสสนากรรมฐานแล้ว ยังได้สนับสนุนการศึกษาปริยัติธรรมแก่พระภิกษุ สามเณร กล่าวคือ ได้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นหลายแห่ง เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งนิกธรรมและบาลี จัดตั้งโรงเรียนสอนพระอภิธรรม สอนวิปัสสนากรรมฐานหลายแห่ง ดังปรากฏในผลงานที่กล่าวมา

อีกท่านเป็นทั้งพระนักเผยแผ่ พระนักปฏิบัติ พระนักการศึกษา พระนักการปกครอง ครบบริบูรณ์ในตัวท่านเอง โดยเฉพาะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร ในปัจจุบันมีพระภิกษุ สามเณร สามารถสอบบาลีได้เป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ระดับประโยค 1 – 2 ถึง ป.ธ.7-8-9 ทั้งนี้ เพราะได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากพระพรหมมงคล เป็นอย่างดี ยั่งยืนเอง

4.2 การเผยแผ่วิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4

พระพรหมมงคล เป็นพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแนวสติปัฏฐาน 4 โดยท่านได้รับการคัดเลือกจากพระธรรมราชานุวัตร (ฟู อุตตสิโว) วัดพระสิงห์วรมหาวิหารให้เป็นผู้แทนของพระสงฆ์ในภาคเหนือไปศึกษาวิปัสสนากรรมฐาน ในแนวสติปัฏฐาน 4 ที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์ กรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2495 เป็นเวลา 1 ปี เพื่อเรียนรู้หลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 (พองหนอ ยุบหนอ)

ก่อนที่ท่านจะเดินทางไปศึกษาต่อที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์นั้น ท่านได้เรียนรู้อาจารย์ด้านกรรมฐานแนวสติปัฏฐาน 4 จากครูบาอินทจักรรักษาและครูพรหมจักรสังวร ซึ่งถือว่าเป็นอาจารย์ด้านวิปัสสนาที่ทำให้พระราชพรหมจารย์เกิดแรงศรัทธาที่จะศึกษาค้นคว้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป เรียกได้ว่าเป็นผู้จุดประกายด้านวิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัฏฐาน 4 (พองหนอ – ยุบหนอ) ได้อย่างดีเยี่ยม จากนั้นก็ได้เดินทางไปศึกษาที่ประเทศพม่าด้วยตนเอง ก่อนที่จะถูกส่งไปเรียนเพิ่มเติมที่วัดมหาธาตุฯ ดังกล่าว

หลักปฏิบัติแบบสติปัฏฐาน 4 (พองหนอ – ยุบหนอ) ที่พระพรหมมงคล สืบทอดจากอาจารย์ดังกล่าวและจากการที่ท่านได้เดินทางไปศึกษาต่อดังกล่าวแล้วนั้น เป็นหลักปฏิบัติที่เข้าใจว่าเป็นสติปัฏฐาน 4 แนวพองหนอ – ยุบหนอ ที่มาจากประเทศพม่า เพราะเป็นที่นิยมปฏิบัติกันมาก ดังมีหลักฐานอ้างอิงกันมาว่า

หลักปฏิบัติแบบสติปัฏฐาน 4 (พองหนอ – ยุบหนอ) เป็นที่นิยมปฏิบัติกันในประเทศพม่า สันนิษฐานว่าได้รับแนวคิดในครั้งที่พระโสณเถระและพระอุตตรเถระพร้อมคณะ นำเข้ามาเผยแผ่ในดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิ ในครั้งตติยสังคายนา¹ หนังสือวิปัสสนาธุระของพระภิกษุทันตะอาสาภมหาเถระ อัครมหัทธมมัญฐานาจริยะ เจ้าสำนักวิปัสสนาวิเวกอาศรม กล่าวว่า พระโมคคัลลีสัทธ ได้ส่งสมณทูตเดินทางมาเพื่อประดิษฐานพระพุทธศาสนา และสั่งสอนวิปัสสนากรรมฐาน ดังความตอนหนึ่งว่า

“เธอทั้งสองจงเห็นแก่พระพุทธศาสนา...จงพากันเดินทางไปยังรัฐสุวรรณภูมิ ช่วยกันประดิษฐานพระพุทธศาสนา และสั่งสอนวิปัสสนากรรมฐานให้มหาชนในรัฐนั้นได้บรรลุมรรคผลนิพพาน”²

การที่พระโสณเถระและพระอุตตรเถระ ได้เข้ามาประดิษฐานพระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิ และเผยแผ่การปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 จนต่อมาพระเถระที่สืบทอดหลักการสอนแนวนี้ได้ตั้งเป็นสำนักหรือเป็นคณะสงฆ์ที่มุ่งปฏิบัติสายนี้โดยเฉพาะ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบสติปัฏฐาน 4 เจริญรุ่งเรือง จนเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมสูงสุด ในสมัยของพระมหาสิริสยาตอ ผู้เป็นปรมาจารย์ ซึ่งมีสำนักชื่อ มหาสิริ สานยิตสา นครย่างกุ้ง ประเทศพม่า

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2485 สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสโภ ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่พระธรรมไตรโลกาจารย์) ได้ส่งพระมหาเปริยญจากวัดมหาธาตุฯ ไปศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งคันถธุระและวิปัสสนาธุระที่ประเทศพม่า โดยส่งไปจำนวน 3 รูป หนึ่งในนั้นมี พระมหาโชดกญาณสิริ ติ.ธ.9 (ซึ่งเวลาต่อมาท่านดำรงสมณศักดิ์ที่ พระธรรมธีรราชมหามุนี)

ในปีพุทธศักราช 2496 พระมหาโชดก ญาณสิริ ซึ่งได้จบการศึกษาด้านวิปัสสนาธุระและได้เดินทางกลับประเทศไทย สมเด็จพระพุฒาจารย์ได้ขอให้พม่าส่งพระวิปัสสนาจารย์ 2 รูป จากสภาการ

¹ ภิกษุทันตะ อาสาภมหาเถระ อัครมหัทธมมัญฐานาจริยะ, วิปัสสนาธุระ, (กรุงเทพฯ : C100 Design, 2536), หน้า 42.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

พุทธศาสนาแห่งประเทศไทยมา สภาการพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยก็ได้ส่งพระภิกษุทันตะ อาสภมหาเถร ธัมมาจริยะ กับ พระอินทวังยะ กัมมัฏฐานนาจริยะ เข้ารับหน้าที่เป็นพระวิปัสสนาจารย์ บอกรรณฐานอยู่ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์ คณะ 5 กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2496 หลังจากนั้นก็ได้เริ่มดำเนินงานสอนวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 จนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ต่อมาเมื่อสมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์ถูกทางการจับตัว ด้วยข้อหาทางการเมือง ห้องปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่คณะ 5 วัดมหาธาตุฯ ถูกตรวจค้นทำลายจนหมด พระอินทวังสะธัมมาจริยะ กัมมัฏฐานนาจริยะ ได้เดินทางกลับประเทศ ส่วนพระภิกษุทันตะ อาสภมหาเถรธัมมาจริยะได้ย้ายไปเปิดสอนกรรมฐานที่สำนักวิปัสสนา จังหวัดชลบุรี โดยความอุปถัมภ์ของนายธรรมนุญ สิงคาลวานิช ซึ่งในเบื้องต้นไม่ได้ตั้งชื่อสำนัก ต่อมา ฯพณฯ สัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ตั้งชื่อว่า “วิเวกอาศรม”

หลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบสติปัฏฐาน 4 ที่มีพระมหาสี สยาดอ ผู้เป็นปรมาจารย์ต้นวงศ์ มีสำนักชื่อมหาสี สาสนยิตสา นครย่างกุ้ง ประเทศพม่า โดยมีพระภิกษุทันตะ อาสภมหาเถร ธัมมาจริยะ และพระธรรมธีรราชฆาโมณี (โชดก ญาณสิทธิ) ได้นำมาเผยแพร่ในประเทศไทย เป็นหลักปฏิบัติที่ประยุกต์ขึ้นใหม่จากมหาสติปัฏฐานสูตร ซึ่งหลักปฏิบัติในแนวสติปัฏฐาน 4 นั้น มีอยู่แล้วในอดีต เพียงแต่มีข้อปฏิบัติที่แตกต่างกันบ้าง ซึ่งได้มีศิษยานุศิษย์ของพระภิกษุทันตะ อาสภมหาเถร ธัมมาจริยะ และพระธรรมธีรราชฆาโมณี จำนวนมากตั้งสำนักปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 บางคนยึดถือแนวทางของท่ายอย่างเคร่งครัด แต่บางคนใช้หลักนี้ที่เหมือนจะเป็นแนวสติปัฏฐาน 4 แต่ได้พัฒนาให้มีลักษณะที่เข้ากับลักษณะการสอนของตน³

พระพรหมมงคล นับได้ว่า เป็นพระมหาเถรชาวล้านนาอีกท่านหนึ่งที่ได้รับการฝึกฝนอบรม และเรียนรู้หลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัฏฐาน 4 สายพองหนอ – ยุบหนอ จากครูอาจารย์ในล้านนาก่อนแล้วจึงไปศึกษาเพิ่มเติมที่วัดมหาธาตุ จากนั้นก็ได้เดินทางกลับจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐาน เผยแพร่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนา มาจนปัจจุบัน ซึ่งเจริญรอยตามครูอาจารย์ คือ ครูบาอินทจักรรักษาและครูบาพรหมจักรสังวร ซึ่งถือว่าทั้งสองท่านนั้นได้นำหลักปฏิบัติแบบสติปัฏฐาน 4 เข้ามาเผยแพร่ในดินแดนล้านนาก่อน ดังที่พระพรหมมงคล กล่าวว่า “...ได้ต้มน้ำให้ท่านครูบาทั้งสองได้สร่ง คอยปรนนิบัติรับใช้ท่าน และช่วยเป็นธุระในเรื่องการถวายปัจจัยสี่ ในฐานะอาจารย์ที่ศิษย์จะพึงปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย...ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ก็จำไม่ได้ว่าเป็นปีใด แต่อยู่ในระหว่าง ปี พ.ศ. 2479-2481 ที่ คณะ 5 วัดมหาธาตุ ประมาณ 3 เดือน ซึ่งมีพระวิปัสสนาจารย์จากพม่าที่ได้อาราธนามาสอนก่อนที่จะส่งพระมหาโชดก ญาณสิทธิไปศึกษาอย่างจริงจังที่ประเทศพม่าในเวลาต่อมา และนำกลับมาเผยแพร่ในประเทศไทย”⁴

³ ภิกษุทันตะ อาสภมหาเถร อัครมหา กัมมัฏฐานนาจริยะ, วิปัสสนาธุระ, หน้า 43.

⁴ สัมภาษณ์ : พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล), เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทอง, 21 กันยายน 2560.

หลักการปฏิบัติวิปัสสนาในแนวสติปัฏฐาน 4 ได้รับการสืบทอดกันมาเป็นระยะ ดังประภฏในหนังสือวิปัสสนาธุระ ของ ดร.ภัททันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหากัมมัฏฐานาจริยะ สำนักวิปัสสนาวิเวกอาศรม ซึ่งได้กล่าวถึงพระภิกษุผู้มีชื่อเสียงโด่งดัง ในการสืบทอดวิปัสสนาวงศ์ในประเทศไทย (หมายถึงพระภิกษุผู้อยู่ในสายปฏิบัติแบบพองหนอ ยุบหนอ) โดยย่อมีดังนี้⁵

1. พระธรรมธีรราชกุมาร (โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.9) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์
2. พระธรรมธีรราชกุมาร (วิลาส ญาณวโร ป.ธ.9) วัดยานนาวา กรุงเทพฯ
3. พระราชอุทัยกวี (พุ่ม สุตโต ป.ธ.5) วัดมณีสถิตกปิฏฐาราม จ.อุทัยธานี
4. พระสุพรหมยานเถระ (ครูบาพรหมจักรสังวร) วัดพระพุทธบาทตากผ้า จ.ลำพูน
5. พระสุพรหมยานเถระ (ทอง สิริมงคล) วัดพระธาตุศรีจอมทองฯ จ.เชียงใหม่ (ปัจจุบันพระพรหมมงคล วิ.)

6. พระครูญาณวิมล (พระมหามานิตย์ จตตวิโล ป.ธ.3) วัดกำแพงแลง จ.สุพรรณบุรี
7. พระสุธรรมยานเถระ (ครูบาอินทจักรรักษา) วัดน้ำบ่อหลวง จ.เชียงใหม่ ฯลฯ

พระพรหมมงคล ได้นำหลักปฏิบัติแบบสติปัฏฐาน 4 ซึ่งมีการประยุกต์ขึ้นมาใหม่เข้าสู่ล้านนา และได้เผยแพร่วิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 ดังกล่าว ซึ่งท่านได้ศึกษาและปฏิบัติจนเป็นที่ยอมรับของพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ในล้านนาไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียงและขยายสู่ต่างจังหวัดและต่างประเทศโดยสร้างสำนักปฏิบัติขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศในเวลาต่อมา

4.3 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล

พระพรหมมงคลเป็นพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแนวสติปัฏฐาน 4 โดยท่านได้รับการคัดเลือกจากพระธรรมราชานุวัตร (ฟู อุตตสิโว) วัดพระสิงห์วรมหาวิหารให้เป็นผู้แทนของพระสงฆ์ในภาคเหนือไปศึกษาวิปัสสนากรรมฐาน ในแนวสติปัฏฐาน 4 ที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2495 เป็นเวลา 1 ปี เพื่อเรียนรู้หลักการวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 (พองหนอ ยุบหนอ)

ก่อนที่ท่านจะเดินทางไปศึกษาต่อที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์นั้น ท่านได้เรียนรู้วิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัฏฐาน 4 จากครูบาอินทจักรรักษาและครูพรหมจักรสังวร ซึ่งถือว่าเป็นอาจารย์ด้านวิปัสสนาที่ทำให้พระราชพรหมจารย์เกิดแรงศรัทธาที่จะศึกษาค้นคว้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป เรียกได้ว่าเป็นผู้จุดประกายด้านวิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัฏฐาน 4 (พองหนอ – ยุบหนอ) ได้อย่างดีเยี่ยม จากนั้นก็ได้เดินทางไปศึกษาที่ประเทศพม่าด้วยตนเอง ก่อนที่จะถูกส่งไปเรียนเพิ่มเติมที่วัดมหาธาตุฯ ดังกล่าว

⁵ ภัททันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหากัมมัฏฐานาจริยะ, วิปัสสนาธุระ, หน้า 42.

หลักปฏิบัติแบบสติปัฏฐาน 4 (พองหนอ – ยุบหนอ) ที่พระพรหมมงคลสืบทอดจากอาจารย์ดังกล่าวและจากการที่ทำได้เดินทางไปศึกษาต่อดังกล่าวแล้วนั้น เป็นหลักปฏิบัติที่เข้าใจว่าเป็นสติปัฏฐาน 4 แนวพองหนอ – ยุบหนอ ที่มาจากประเทศพม่า เพราะเป็นที่นิยมปฏิบัติกันมาก ดังมีหลักฐานอ้างอิงกันมาว่า

หลักปฏิบัติแบบสติปัฏฐาน 4 (พองหนอ – ยุบหนอ) เป็นที่นิยมปฏิบัติกันในประเทศพม่า สันนิษฐานว่าได้รับแนวคิดในครั้งที่พระโสณเถระและพระอุตตรเถระพร้อมคณะ นำเข้ามาเผยแผ่ในดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิ ในครั้งตติยสังคายนา⁶ หนังสือวิปัสสนาธุระของพระภิกษุทันตะอาสาภมาเถระ อัครมหากัมมัฏฐานาจารย์ เจ้าสำนักวิปัสสนาวิเวกอาศรม กล่าวว่า พระโมคคัลลีสัตถ์ ได้ส่งสมณทูตเดินทางมาเพื่อประดิษฐานพระพุทธศาสนา และสั่งสอนวิปัสสนากรรมฐาน ดังความตอนหนึ่งว่า

“เธอทั้งสองจงเห็นแก่พระพุทธศาสนา... จงพากันเดินทางไปยังรัฐสุวรรณภูมิ ช่วยกันประดิษฐานพระพุทธศาสนา และสั่งสอนวิปัสสนากรรมฐานให้มหาชนในรัฐนั้นได้บรรลุมรรคผลนิพพาน”⁷

การที่พระโสณเถระและพระอุตตรเถระ ได้เข้ามาประดิษฐานพระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิ และเผยแผ่การปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 จนต่อมาพระเถระที่สืบทอดหลักการสอนแนวนี้ได้ตั้งเป็นสำนักหรือเป็นคณะสงฆ์ที่มุ่งปฏิบัติสายนี้โดยเฉพาะ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบสติปัฏฐาน 4 เจริญรุ่งเรือง จนเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมนิยมสูงสุด ในสมัยของพระมหาสี สยาตอ ผู้เป็นปรมาจารย์ ซึ่งมีสำนักชื่อ มหาสี สานยิตสา นครย่างกุ้ง ประเทศพม่า

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2485 สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อาจ อาสโภ ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่พระธรรมไตรโลกาจารย์) ได้ส่งพระมหาเปริยญจากวัดมหาธาตุฯ ไปศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งคันถธุระและวิปัสสนาธุระที่ประเทศพม่า โดยส่งไปจำนวน 3 รูป หนึ่งในนั้นมี พระมหาโชดกญาณสิทธิ ป.ธ.9 (ซึ่งเวลาต่อมาท่านดำรงสมณศักดิ์ที่ พระธรรมธีรราชฆานามุนี)

ในปีพุทธศักราช 2496 พระมหาโชดก ญาณสิทธิ ซึ่งได้จบการศึกษาด้านวิปัสสนาธุระและได้เดินทางกลับประเทศไทย สมเด็จพระพุทธมาจารย์ได้ขอให้พม่าส่งพระวิปัสสนาจารย์ 2 รูป จากสภาการพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย สภาการพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยก็ได้ส่งพระภิกษุทันตะ อาสภมาเถระ อัครมหากัมมัฏฐานาจารย์ กับ พระอินทวังยะ กัมมัฏฐานาจารย์ เข้ารับหน้าที่เป็นพระวิปัสสนาจารย์ บอกรรณฐานอยู่ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์ คณะ 5 กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2496 หลังจากนั้นก็ได้เริ่มดำเนินงานสอนวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 จนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ

⁶ ภิกษุทันตะ อาสภมาเถระ อัครมหากัมมัฏฐานาจารย์, วิปัสสนาธุระ, (กรุงเทพฯ : C100 Design, 2536), หน้า 42.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

ต่อมาเมื่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ถูกทางการจับตัว ด้วยข้อหาทางการเมือง ห้องปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่คณะ 5 วัดมหาธาตุฯ ถูกตรวจค้นทำลายจนหมด พระอินทวังสะธัมมาจริยะกัมมัญญานาจริยะ ได้เดินทางกลับประเทศ ส่วนพระภัททันตะ อาสภมหาเถระธัมมาจริยะได้ย้ายไปเปิดสอนกรรมฐานที่สำนักวิปัสสนา จังหวัดชลบุรี โดยความอุปถัมภ์ของนายธรรมบุญ สิงคาลวานิช ซึ่งในเบื้องต้นไม่ได้ตั้งชื่อสำนัก ต่อมา ฯพณฯ สฤษฏา ธรรมศักดิ์ ได้ตั้งชื่อว่า “วิเวกอาศรม”

หลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบสติปัฏฐาน 4 ที่มีพระมหาสี สยาดอ ผู้เป็นปรมาจารย์ต้นวงศ์ มีสำนักชื่อมหาสี สาสนยิตสา นครย่างกุ้ง ประเทศพม่า โดยมีพระภัททันตะ อาสภมหาเถระ ธัมมาจริยะ และพระธรรมธีรราชฆาโมณี (โชดก ญาณสิทธิ) ได้นำมาเผยแพร่ในประเทศไทย เป็นหลักปฏิบัติที่ประยุกต์ขึ้นใหม่จากมหาสติปัฏฐานสูตร ซึ่งหลักปฏิบัติในแนวสติปัฏฐาน 4 นั้น มีอยู่แล้วในอดีต เพียงแต่มีข้อปฏิบัติที่แตกต่างกันบ้าง ซึ่งได้มีศิษยานุศิษย์ของพระภัททันตะ อาสภมหาเถระ ธัมมาจริยะ และพระธรรมธีรราชฆาโมณี จำนวนมากตั้งสำนักปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 บางคนยึดถือแนวทางของทำอย่างเคร่งครัด แต่บางคนใช้หลักนี้ที่เหมือนจะเป็นแนวสติปัฏฐาน 4 แต่ได้พัฒนาให้มีลักษณะที่เข้ากับลักษณะการสอนของตน⁸

พระพรหมมงคลนับได้ว่า เป็นพระมหาเถระชาวล้านนาอีกท่านหนึ่งที่ได้รับการฝึกฝนอบรม และเรียนรู้หลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัฏฐาน 4 สายพองหนอ – ยุบหนอ จากครูอาจารย์ในล้านนาก่อนแล้วจึงไปศึกษาเพิ่มเติมที่วัดมหาธาตุ จากนั้นก็ได้เดินทางกลับจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐาน เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนามาจนปัจจุบัน ซึ่งเจริญรอยตามครูอาจารย์ คือ ครูบาอินทจักรรักษาและครูบาพรหมจักรสังวร ซึ่งถือว่าทั้งสองท่านนั้นได้นำหลักปฏิบัติแบบสติปัฏฐาน 4 เข้ามาเผยแพร่ในดินแดนล้านนาก่อน ดังที่พระพรหมมงคลกล่าวว่า “...ได้ตักน้ำให้ท่านครูบาทั้งสองได้สร่ง คอยปรนนิบัติรับใช้ท่าน และช่วยเป็นธุระในเรื่องการถวายปัจจัยสี่ ในฐานะอาจารย์ที่ศิษย์จะพึงปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย...ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ก็จำไม่ได้ว่าเป็นปีใด แต่อยู่ในระหว่าง ปี พ.ศ. 2479-2481 ที่ คณะ 5 วัดมหาธาตุ ประมาณ 3 เดือน ซึ่งมีพระวิปัสสนาจารย์จากพม่าที่ได้อาราธนามาสอนก่อนที่จะส่งพระมหาโชดก ญาณสิทธิไปศึกษาอย่างจริงจังที่ประเทศพม่าในเวลาต่อมา และนำกลับมาเผยแพร่ในประเทศไทย”⁹

หลักการปฏิบัติวิปัสสนาในแนวสติปัฏฐาน 4 ได้รับการสืบทอดกันมาเป็นระยะ ดังประภฏในหนังสือวิปัสสนาธุระ ของ ดร.ภัททันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหากัมมัญญานาจริยะ สำนักวิปัสสนาวิเวกอาศรม ซึ่งได้กล่าวถึงพระภิกษุผู้มีชื่อเสียงโด่งดัง ในการสืบทอดวิปัสสนาวงศ์ในประเทศไทย (หมายถึงพระภิกษุผู้อยู่ในสายปฏิบัติแบบพองหนอ ยุบหนอ) โดยย่อมีดังนี้¹⁰

⁸ ภัททันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหากัมมัญญานาจริยะ, วิปัสสนาธุระ, หน้า 43.

⁹ สัมภาษณ์ : พระเทพปริยัติ, เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่, 15 พฤศจิกายน 2560.

¹⁰ ภัททันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหากัมมัญญานาจริยะ, วิปัสสนาธุระ, หน้า 42.

1. พระธรรมธีรราชกุมารี (โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.9) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์
2. พระธรรมธีรราชกุมารี (วิลาส ญาณวโร ป.ธ.9) วัดยานนาวา กรุงเทพฯ
3. พระราชอุทัยกวี (พุ่ม สุตโต ป.ธ.5) วัดมณีสถิตกปิฎฐาราม จ.อุทัยธานี
4. พระสุพรหมยานเถร (ครูบาพรหมจักรสังวร) วัดพระพุทธรูปตากฟ้า จ.ลำพูน
5. พระสุพรหมยานเถระ (ทอง สิริมงคล) วัดพระธาตุศรีจอมทองฯ จ.เชียงใหม่ (ปัจจุบัน พระพรหมมงคลวิ.)

6. พระครูญาณวิมล (พระมหามานิตย์ จตตวิโล ป.ธ.3) วัดกำแพงแลง จ.สุพรรณบุรี

7. พระสุธรรมยานเถร (ครูบาอินทจักรรักษา) วัดน้ำบ่อหลวง จ.เชียงใหม่

พระพรหมมงคลได้นำหลักปฏิบัติแบบสติปัฏฐาน 4 ซึ่งมีการประยุกต์ขึ้นมาใหม่เข้าสู่ล้านนา และได้เผยแพร่วิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 ดังกล่าว ซึ่งท่านได้ศึกษาและปฏิบัติจนเป็นที่ยอมรับของบพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ในล้านนาไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียงและขยายสู่ต่างจังหวัดและต่างประเทศโดยสร้างสำนักปฏิบัติขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศในเวลาต่อมา ผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลงานการเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 ของพระเทพสิทธิทวารจารย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นลำดับต่อไป

4.4 การการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศ

พระพรหมมงคลมีความมุ่งมั่นและได้ทุ่มเทชีวิตเป็นระยะเวลากว่า 80 ปีเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนาธุระในแนวสติปัฏฐาน 4 นี้ ให้มีการน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติกันอย่างกว้างขวางในหมู่พุทธบริษัททั้งหลาย เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497 เป็นต้นมา ท่านได้ริเริ่มก่อตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานขึ้นเป็นแห่งแรกที่วัดเมืองมาง ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเผยแพร่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 ให้แพร่หลายในหมู่พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ตลอดจนผู้มีจิตเลื่อมใสศรัทธาจะได้น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ผลการดำเนินงานอบรมแนะนำขั้นตอนในการประพฤติปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนี้ปรากฏว่า มีผู้เลื่อมใสศรัทธาให้ความสนใจเข้ารับการอบรมและประพฤติปฏิบัติกันเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งสถานที่ที่วัดเมืองมางไม่เพียงพอที่จะขยายในการก่อสร้างกุฏิเพื่อที่จะใช้ในการปฏิบัติได้ ท่านจึงได้ออกแสวงหาสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อที่จะขยายสาขาสำนักวิปัสสนากรรมฐาน และได้พบวัดร้างร้าง (ตโปทาราม) ซึ่งในขณะนั้นเป็นวัดร้าง อายุประมาณ 500 ปี สร้างขึ้นโดยพระเจ้ายอดเชียงราย อยู่ในเขตตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จึงได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์วัดร้างร้าง เพื่อก่อตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา

ด้วยความสามารถอันยอดเยี่ยมและปฏิธานอันแรงกล้าของท่านที่ได้อุทิศร่างกายแรงใจเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 นี้ ให้มีความเจริญรุ่งเรืองและแพร่หลายให้มากที่สุด จนต้องขยายเขตของสำนักปฏิบัติที่วัดรำเปิงออกไปอีก มีการสร้างกุฏิสำหรับปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ก็ยังไม่เพียงพอ ด้วยสายตาอันกว้างไกลของท่านในการเผยแผ่แนวการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานออกไปในสถานที่ต่าง ๆ จนถึงปัจจุบันมีสำนักปฏิบัติสาขาที่ท่านได้ก่อตั้งไว้กว่า 50 สำนักสาขา เป็นต้นว่า สำนักวิปัสสนาถ้ำตอง สำนักวิปัสสนาสิริมงคลจารย์ สำนักวิปัสสนาวัดม่อนฤๅษี สำนักวิปัสสนาดอยพระเกิด เขตอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาปัญญาธาราม สำนักวิปัสสนาแม่ไถ สำนักวิปัสสนาดอยเหลี่ยม เขตอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาท่งเสี้ยว สำนักวิปัสสนาวัดน้ำบ่อหลวง เขตอำเภอป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาสวรรณคูหา สำนักวิปัสสนาดอยเก็ง อำเภอดอยเต่า สำนักวิปัสสนาถ้ำบวคตอง อำเภอแม่แตง สำนักวิปัสสนาวัดพระบาทอุดม อำเภอฝาง สำนักวิปัสสนาสามสวรรค์ อำเภอสะเมิง สำนักวิปัสสนาวัดสมเด็จจดยน้อย อำเภอแมริม เป็นต้น

จากการศึกษาถึงผลงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนากรรมฐานในประเทศไทยของพระพรหมมงคลจะเห็นได้ว่า ท่านได้สร้างสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นหลายสำนักและหลายสาขาในเวลาอันรวดเร็ว และเมื่อใดที่สำนักนั้นมีความมั่นคงดีแล้ว ท่านก็จะให้ลูกศิษย์รับผิดชอบต่อจากท่าน จากนั้นท่านก็จะจาริกไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่เห็นสมควรว่าเหมาะแก่การตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน หรือที่ศรัทธาประชาชนนิมนต์ท่านไปไกล สำนักปฏิบัติที่ท่านได้สร้างขึ้นแต่ละแห่งมีความเจริญมั่นคงสืบเนื่องถึงปัจจุบัน ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าสำนักและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแต่ละสาขา ดังต่อไปนี้

พระเทพรัตนนายก เจ้าคณะจังหวัดลำพูน กล่าวว่า

“พระเดชพระคุณหลวงพ่ เป็นพระมหาเถระที่นอกเหนือจากปฏิบัติปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย ยังเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองการณ์ไกล มีความอดทนสูง มีเมตตาธรรมสูง เสียสละเพื่อผู้อื่น เพื่อประโยชน์แห่งพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ท่านได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการสร้างคนและสร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ อย่างมากมาย”¹¹

พระครูภาวนาวิรัช เจ้าสำนักวิปัสสนากรรมฐาน วัดรำเปิง กล่าวว่า

“พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณอาจารย์ เป็นพระมหาเถระนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่มีวัตรปฏิบัติจัดอยู่ในระดับที่รูปหนึ่ง ได้สนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนั้น ยังได้จัดตั้งสำนักวิปัสสนาขึ้นหลายแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่วัดรำเปิง ท่านเจ้าคุณอาจารย์ได้มาเป็นเจ้าอาวาสและเจ้าสำนักวิปัสสนามาก่อน เมื่อสำนักมีความเจริญมั่นคงดีแล้ว ท่านเจ้าคุณอาจารย์ก็ได้ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร ในปัจจุบัน

¹¹ สัมภาษณ์ : พระเทพรัตนนายก, เจ้าคณะจังหวัดลำพูน, 13 กันยายน 2560.

ขณะเดียวกัน ก็ได้จัดตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานขึ้นที่นั่นอีก เรียกได้ว่า ท่านไปอยู่ที่ไหนก็ตั้งสำนักวิปัสสนาขึ้นที่นั่น และยังได้จัดตั้งขยายสาขาวิปัสสนากรรมฐานออกไปอีกหลายสาขาในปัจจุบัน”¹²

พระราชเขมากร, ผศ.ดร. เจ้าคณะจังหวัดแพร่ กล่าวว่า

“พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระพรหมมงคลนัปได้ว่าเป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่เก่งและมีความสามารถ เดินตามรอยครูบาอาจารย์คือครูบาอินทจักรรักษาวัตน์น้ำบ่อหลวง ได้อย่างน่าภาคภูมิใจ และที่สำคัญท่านได้ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติและตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานเกือบทั่วทุกภาคของประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากผลงานของท่านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลาหลายปี ที่ท่านได้บากบั่นงานด้านวิปัสสนาจนเป็นที่แพร่หลายในปัจจุบัน ในแต่ละสาขานั้นจะมีผู้ปฏิบัติอยู่มากได้ขาด โดยเฉพาะที่วัดน้ำบ่อหลวงนั้น มีผู้ปฏิบัติวิปัสสนามากมายหลายเพศหลายวัย และท่านก็ได้ให้คำปรึกษาแนะนำด้วยดีตลอดมา”¹³

พระจินดารัตนาภรณ์ รองเจ้าคณะจังหวัดลำปาง กล่าวว่า

พระเดชพระคุณ หลวงพ่อเป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะได้สนับสนุนจัดตั้งสำนักและขยายสาขาออกไปทั่วประเทศและต่างประเทศ ยิ่งในปัจจุบันยังได้ขยายสาขาออกไปเกือบทั่วทั้งภาคเหนือ ที่วัดถ้ำตองแห่งนี้ถือว่าเป็นสำนักวิปัสสนาสาขาของหลวงพ่ ที่สามารถรองรับผู้ปฏิบัติได้ปีละหลายร้อยหลายพันคน ซึ่งมีทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ตลอดถึงชาวต่างชาติ เข้ามาฝึกปฏิบัติเป็นประจำทั้งในพรรษาและนอกพรรษา จะเห็นได้ว่าสังคมปัจจุบันต้องการฝึกฝนจิตใจเป็นอย่างยิ่ง ทุกคนที่เข้ามามุ่งหวังเพื่อที่จะปฏิบัติชำระจิตใจของตนให้สะอาดผ่องใส สมารถจิตมั่นคง ส่วนมากได้ความปลื้มใจ ปลงชีวิตตนเองได้ส่วนหนึ่ง นับว่า วิปัสสนากรรมฐาน ช่วยคนให้พ้นทุกข์ได้มากที่สุดทีเดียว ทั้งนี้ พระเดชพระคุณหลวงพ่อก็ให้ความเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอด้วยดีเสมอมา”¹⁴

จากการสัมภาษณ์เจ้าคณะจังหวัดต่างๆ และผู้เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าทุกท่านที่ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นคล้ายกันว่า พระพรหมมงคลเป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่มีชื่อเสียง สนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในประเทศไทยนั้น ได้จัดตั้งเผยแผ่ขยายสาขาวิปัสสนากรรมฐานไปเกือบทั่วประเทศ โดยเฉพาะภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ นับได้ว่า ท่านเป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนากรรมฐาน ประสบความสำเร็จได้ในระดับที่น่าพอใจ

¹² สัมภาษณ์ : พระครูภาวนาวิรัช, เจ้าอาวาสวัดไร่เปิง (ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, 13 สิงหาคม 2560.

¹³ สัมภาษณ์ ; พระจินดารัตนาภรณ์, รองเจ้าคณะจังหวัดลำปาง, 27 กันยายน 2560.

¹⁴ สัมภาษณ์ : พระราชเขมากร, ผศ.ดร., เจ้าคณะจังหวัดแพร่, 29 กันยายน 2560.

นอกจากนี้ ท่านยังขยายสำนักสาขาออกไปในหลาย ๆ จังหวัดทั่วประเทศ เช่น ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา นครนายก นครปฐม สุราษฎร์ธานี ปราจีนบุรี กาญจนบุรี เป็นต้น เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนทั่วทุกภาคของประเทศไทย ได้มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 นี้อย่างทั่วถึง โดยท่านได้ส่งศิษย์ที่ได้รับการอบรมทางด้านวิปัสสนากรรมฐานไว้ดีแล้ว ออกไปประจำอยู่ที่สำนักปฏิบัติสาขาต่าง ๆ และท่านก็จะเดินทางไปติดตามผลงานอยู่ตลอดเวลา ไม่เคยทอดทิ้ง โดยมีได้เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยในการเดินทางเลย ไม่ว่าสำนักวิปัสสนาสาขานั้นจะอยู่ไกลแค่ไหนและการเดินทางจะมีความยากลำบากเพียงใด ท่านก็มีได้ย่อท้อเพื่องานของพระพุทธศาสนา ที่จะช่วยให้มวลมนุษยชาติเกิดปัญญาพัฒนาจิตให้เข้าถึงคุณธรรมและจริยธรรม ท่านก็จะทุ่มเททั้งกำลังกาย กำลังใจ ในการที่จะเผยแผ่และส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในทุก ๆ วิถีทางที่ท่านได้มีความพยายามมาด้วยความวิริยะอุตสาหะและความอดทน

ปัจจุบันถึงแม้ว่าท่านจะมีอายุมากแล้ว แต่ด้วยปณิธานยังแรงกล้าที่อุทิศชีวิตให้กับงานพระศาสนา ท่านก็ยังคงดำเนินงานฝึกอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 นี้ อย่างต่อเนื่อง ต้องใช้ความเพียรพยายาม ความมานะอดทน และความเสียสละอย่างแรงกล้า ในการที่จะแก้ไข้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการทำงาน เพื่อยกระดับจิตใจของมวลมนุษยชาติให้หมดจดอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ปัจจุบันท่านได้รับบัญชาจากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ให้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา ท่านได้กระทำการฟื้นฟูและส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมากกว่า 100 ห้อง มีสำนักงานวิปัสสนาธุระวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เพื่อเป็นสถานที่ทำการประสานงานในกิจการของการฝึกวิปัสสนากรรมฐาน และมีศาลาสำหรับสอบอารมณ์ผู้เข้ารับการฝึกปฏิบัติ ซึ่งจัดสร้างไว้เป็นอย่างดีเป็นสัดส่วน โดยเฉพาะ นอกจากจะใช้เป็นสถานที่สำหรับสอบอารมณ์โยคีที่เข้ามาปฏิบัติแล้ว ยังใช้ประโยชน์ในการจัดให้มีพิธีขอกรรมฐานและพิธีลากรรมฐานจากท่านด้วย

นอกจากนี้ ยังมีการก่อตั้งมูลนิธิวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2536 โดยได้รับอนุญาตจากเลขาธิการคณะกรรมการสภာวัฒนธรรมแห่งชาติ มีท่านซึ่งดำรงตำแหน่งพระวิปัสสนาจารย์หัวหน้าเขต 7 ภาคเหนือ กองการวิปัสสนาธุระแห่งประเทศไทย เป็นประธานกรรมการมูลนิธิ เพื่อดำเนินกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบำรุงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา บำเพ็ญสาธารณประโยชน์สาธารณกุศลต่าง ๆ ท่านได้ดำเนินการฝึกอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยการสอนและสอบอารมณ์ผู้เข้าปฏิบัติด้วยตนเองตลอดมา เช่น เมื่อวันที่ 11-12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537 ท่านก็ได้เป็นวิทยากรทำการอบรมเรื่อง “ธรรมกับการพัฒนาชีวิต” ให้แก่เจ้าหน้าที่พยาบาลสุติศาสตร์ และนรีเวชวิทยา โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 60 คน มาอบรมปฏิบัติธรรม ณ วัดพระธาตุศรี

จอมทอง วรวิหาร เป็นเวลา 2 วัน ผลการฝึกอบรมสามารถนำประโยชน์ที่ได้จากการฝึกสมาธิ และเดินจงกรม ไปใช้ในการปฏิบัติงาน รักษาศีลธรรมจรรยา และคุณธรรมได้ผลเป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่า ท่านได้มุ่งมั่นทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ ในการที่จะเผยแผ่และส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อพัฒนาจิตของมนุษย์ให้เข้าถึงคุณธรรม และจริยธรรมตลอดมา เวลาที่ควรได้พักผ่อนแทบจะไม่มีเลย เนื่องจากมีผู้เลื่อมใสศรัทธาเข้ารับการฝึกอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกันเป็นจำนวนมาก มีทั้งพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และผู้ที่สนใจในการปฏิบัติทั้งหลาย รวมแล้วเป็นจำนวนหลายหมื่นคน ที่เข้ารับการฝึกวิปัสสนากรรมฐานกับท่านตลอดมาเป็นระยะกว่า 80 ปี

นอกจากนี้ ท่านยังรับอาราธนานิมนต์ให้ไปเทศนา (ธรรมบรรยาย) และอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แก่ทหารและครอบครัว ผู้ป่วยพักฟื้นและญาติผู้ป่วยในโรงพยาบาลต่าง ๆ สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ชำราชากรพลเรือน ตามสถานที่ราชการต่าง ๆ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ประชาชน พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ทั้งในจังหวัดเชียงใหม่ และในจังหวัดใกล้เคียงอีกหลายแห่ง เช่น ตาก ลำปาง ลำพูน แพร่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เป็นต้น และที่อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ท่านก็เป็นองค์ประธานอำนวยการอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้แก่ประชาชนประจำอำเภอฮอด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นมาทุกปี จนถึงปัจจุบัน

ในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ท่านก็ได้พยายามส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แก่พุทธศาสนิกชนให้เข้ามาปฏิบัติกันอย่างกว้างขวาง เช่น เมื่อวันที่ 11 - 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2536 ในสัปดาห์วิสาขบูชา ท่านก็ได้จัดให้มีการปฏิบัติธรรมขึ้น 3 วัน 3 คืน ณ วัดพระธาตุดุศรีจอมทองวรวิหาร เป็นประจำทุกปี ได้มี พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา เข้ามาปฏิบัติธรรมไหว้พระรับศีล รับการอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจากท่านกันเป็นจำนวนมาก มีการนั่งสมาธิและเดินจงกรม ตามโครงการปฏิบัติธรรมกินนอน 3 วัน 3 คืน ได้รับความร่วมมือจากผู้เข้าปฏิบัติโดยตั้งใจ ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นอย่างดี

จากผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในประเทศไทยดังกล่าวมาทั้งหมดนั้นล้วนแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของพระเทพสิทธิธำมรงค์ว่า ท่านเป็นผู้ที่รู้จริง ปฏิบัติจริง และทำจริงนอกจากจะเป็นผู้ลงมือทำด้วยตนเองแล้ว ยังสนับสนุนให้ศิษยานุศิษย์ได้ลงมือปฏิบัติตามด้วย กล่าวคือ เป็นผู้สอนและก่อตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้นขณะที่ท่านได้เข้าไปยังสถานการณ์ที่นั้น ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น นอกจากนั้น ยังได้ขยายสาขาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไปยังต่างจังหวัดอีกมากมาย โดยส่งคณะศิษย์ผู้สำเร็จด้านวิปัสสนาจารย์ไปประจำสาขานั้นๆ ด้วย นับได้ว่า พระพรหมมงคลเป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบสติปัญญา 4 สายพอง - ยุบ ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในล้านนาและจังหวัดอื่น ๆ เกือบทั่วทุกภาคของประเทศไทย และยังได้รับข้อความนิยมจากชาวต่างประเทศในเวลาต่อมา ซึ่งจะได้นำเสนอผลงานด้านการเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัญญา 4 ในต่างประเทศเป็นลำดับต่อไป

4.5 การการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

พระพรหมมงคลนอกจากจะส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 นี้ให้กับพุทธศาสนิกชนชาวไทยแล้ว ท่านยังได้แผ้วแผ่แนวการปฏิบัตินี้ไปยังพุทธศาสนิกชนในประเทศต่าง ๆ ด้วยจุดมุ่งหมายก็เพื่อจะได้พัฒนาจิตของมวลมนุษยย์ในโลกให้เข้าถึงครุธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ทุกคนได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขปราศจากการรบราฆ่าฟันนำสันติภาพอันถาวรให้เกิดขึ้นทั่วโลก

ศรัทธาของชาวต่างประเทศเกิดขึ้นหลังจากที่ท่านได้ขยายสำนักปฏิบัติมาที่วัดไร่เปิง (ตโปทาราม) แล้ว ก็ได้มีชาวต่างประเทศที่เลื่อมใสศรัทธามาปฏิบัติธรรมกันเป็นจำนวนมากด้วยเห็นคุณประโยชน์อันมีค่ามหาศาลของการปฏิบัติจึงพากันมาจากประเทศต่าง ๆ ทั้งฝั่งแถบเอเชีย ยุโรป และสหรัฐอเมริกา เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน สวิสเซอร์แลนด์ อังกฤษ อเมริกา สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ ฮองกง เป็นต้น และมีอยู่เป็นจำนวนหลายคนที่เกิดความเลื่อมใสศรัทธาเป็นกรรมฐานขึ้น และได้อาราธนานิมนต์ท่านให้เดินทางไปอบรมไปเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานยังประเทศต่าง ๆ ดังมีรายการเดินทางไปเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในต่างประเทศของท่าน ซึ่งจะยกมาเป็นตัวอย่าง ดังต่อไปนี้ คือ¹⁵

พ.ศ. 2528 อบรมและสอนวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้แก่ชาวสวิสเซอร์แลนด์และชาวไทยในสวิสเซอร์แลนด์ใน 3 หัวเมือง คือ เมืองซูริก เจนีวา และบอร์น มีผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรมรวมทั้งหมดประมาณ 100 คน

- สอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่เมืองแฟรงเฟิร์ต ประเทศเยอรมัน มีผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรมประมาณ 80 คน
- สอนการปฏิบัติให้กับชาวลาว เขมรและญวน ที่ศูนย์ฝึกสมาธิและวิปัสสนากรรมฐาน ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส มีผู้เข้ารับการอบรมประมาณ 300 คน
- แนะนำการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่อุบาสก อุบาสิกา เป็นจำนวนมากที่วัดไทยพุทธประทีป กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ
- แนะนำหลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่พระภิกษุที่จำพรรษาอยู่ที่วัดนิวยอร์ก และวัดวชิรธรรมประทีป ประเทศสหรัฐอเมริกา
- อบรมและสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่ชาวเม็กซิกัน จำนวน 44 คน ณ ประเทศเม็กซิโก

พ.ศ. 2531 ท่านและคณะได้เดินทางไปยังเมืองโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา เพื่อนำพระไตรปิฎกฉบับบาลีอันน่าไปถวายแด่คณะสงฆ์ ณ วัดราชมหาวิหารกัลยาณี และได้พบปะ

¹⁵ หนังสือที่ระลึกงานฉลองสมณศักดิ์-พัทยศ พระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระสุพรหมยานเถร ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (พระอาจารย์ทอง สิริมงคล) 5 ธันวาคม 2533, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, 2533), หน้า 7-9.

แลกเปลี่ยนทัศนะกับประธานาธิบดีประเทศศรีลังกา เป็นเวลา 30 นาที พร้อมทั้งได้แนะนำการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานแก่พระภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา ในประเทศศรีลังกาด้วย

พ.ศ. 2532 ปฏิบัติศาสนกิจที่ศูนย์พุทธศาสนาวorldเฮาส์ เมืองแฮมบูร์ก ประเทศเยอรมนี ได้ สอนหลักสูตรวิปัสสนากรรมฐานแก่ชาวไทย และชาวเยอรมันประมาณ 55 คน

- สอนหลักสูตรวิปัสสนากรรมฐานแบบเข้ม แก่ชาวเม็กซิโก 37 คน สอนหลักสูตร พื้นฐาน 30 คน ณ เมืองหลวงของประเทศเม็กซิโก และที่ประเทศนี้ท่านยังได้เป็นตัวแทนของพระสงฆ์ ไทยเข้าร่วมประชุมสโมสรรสันนิบาตศาสนาสากลทั่วโลก ซึ่งมีผู้นำทางศาสนาต่าง ๆ ทั่วโลก เช่น ท่าน ดาไลลามะ เป็นต้น มาร่วมประชุมเพื่อสัมนนาแลกเปลี่ยนทัศนะกันเพื่อความสามัคคีธรรมที่จะสร้าง สันติภาพให้เกิดในโลก

- แนะนำการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้แก่อุบาสก อุบาสิกา ประมาณ 20 คน ที่ วัดพุทธรัตนาราม รัฐเท็กซัส และได้ไปศึกษาและดูงานที่วัดพุทธดัลลัส รัฐเท็กซัส และวัดวิงซิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา

พ.ศ. 2534 สอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่เมืองเม็กซิโกซิตี ประเทศเม็กซิโก มีผู้เข้ารับ การฝึกอบรมประมาณ 34 คน

- ศึกษาและดูงานวัดต่าง ๆ ในประเทศญี่ปุ่นพร้อมทั้งอันเชิญพระไตรปิฎกฉบับ ภาษาญี่ปุ่น มาประดิษฐานไว้ที่หอพระไตรปิฎกนานาชาติวัดไร่เปิง (ตโปทาราม) ด้วย

- ศึกษาและดูงานที่วัดต่าง ๆ ในประเทศเกาหลีใต้
- เดินทางไปยังประเทศอินเดีย เพื่อน้อมนมัสการสังเวชนียสถานทั้ง 4 แห่ง และ อัญเชิญพระไตรปิฎกฉบับภาษาสันสกฤตไปประดิษฐานไว้ ณ วัดไทยพุทธคยา ประเทศอินเดีย พร้อมทั้ง นำเอาพระไตรปิฎกฉบับภาษาธิเบตมาประดิษฐานไว้ที่หอพระไตรปิฎกนานาชาติวัดไร่เปิง (ตโปทา ราม)

พ.ศ. 2536 สอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้กับชาวเยอรมัน และชาวไทยในเยอรมัน ที่ เมืองแฟรงเฟิร์ต ประเทศเยอรมนี

พ.ศ. 2537 สอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แก่อุบาสก อุบาสิกา ทั้งชาวไทยและชาว ต่างประเทศ ที่วัดพุทธจักรมงคลวราราม ฮอนโนลูลู ฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา

- สอนและฝึกอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้แก่ชาวพุทธพร้อมทั้งเป็นองค์ ประธานในการทอดผ้าป่าถวายบำรุงค่าน้ำ – ค่าไฟ และบูรณะพระอุโบสถที่ได้รับความเสียหายจาก แผ่นดินไหว ณ วัดไทยลอสแอนเจลิส ประเทศสหรัฐอเมริกา

- สอนและฝึกอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขั้นพื้นฐานแก่อุบาสก อุบาสิกา ชาวไทยและชาวเม็กซิกัน จำนวนประมาณ 30 คน ผู้ปฏิบัติทวนญาณ 20 คน ปฏิบัติขั้นสูง 1 คน และ ปฏิบัติในขั้นพื้นฐาน ณ ศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่เมืองหลวงของประเทศเม็กซิโก มีชาวเม็กซิกัน

ผู้เลื่อมใสศรัทธาขอบวชเป็นสามเณร 8 รูป และแม่ชี 3 ท่าน นอกจากนี้สมาคมชาวพุทธแห่งเม็กซิโก ได้นิมนต์ท่านแสดงปาฐกถาธรรมให้แก่ชาวพุทธในเม็กซิโก จำนวน 200 คน เกี่ยวกับการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน

- สอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แก่อุบาสก อุบาสิกา ที่วัดพุทธจักรมงคลวรา ราม วัดพุทธานุสรณ์ ชานฟรานซิสโก วัดเซนต์โทมัสซีแอตเติล ประเทศสหรัฐอเมริกา

- สอนและฝึกอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่วัดพุทธวิหาร อัมสเตอร์ดัม ประเทศฮอร์แลนด์ และที่วัดไทยพุทธประทีป กรุงลอนดอน ประเทศ อังกฤษ

- สอนและฝึกอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้แก่อุบาสก อุบาสิกา ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมากที่วัดไทยศรีลังกา นครเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี

พ.ศ. 2538 สอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้แก่ชาวเยอรมันและชาวไทยในเยอรมัน ที่เมืองมิวนิค ประเทศเยอรมัน

- เดินทางไปร่วมประชุมเพื่อศาสนสัมพันธ์แห่งโลก ณ นครวาติกัน กรุงโรม ประเทศ อิตาลี ในการเดินทางครั้งนี้ท่านได้แลกเปลี่ยนทัศนะกับสมเด็จพระสันตะปาปา ยอห์น ปอล ที่ 2 เพื่อหาแนวทางในการสร้างสันติภาพอันถาวรให้แก่มวลมนุษยชาติ

พ.ศ. 2539 – 2560 พระพรหมมงคลพร้อมคณะผู้ติดตาม ได้ไปปฏิบัติศาสนกิจ เผยแผ่ พระพุทธศาสนา โดยสอนและฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้แก่อุบาสก อุบาสิกา ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ในแต่ละประเทศซึ่งส่วนมากจะไปซ้ำ ๆ กัน มีดังนี้¹⁶

ประเทศอิตาลี สเปน สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมันนี ฝรั่งเศส อังกฤษ เม็กซิโก ญี่ปุ่นและประเทศ อเมริกา โดยเฉพาะอเมริกันนั้น ได้ไปหลาย ๆ รัฐ เช่น ซีแอตเติล ลาสเวกัส ฮาวาย ชานฟรานซิสโก ลอสแอนเจลิส

จากการที่ท่านได้เดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา และอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน 4 ให้กับพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในประเทศต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ด้วยปฏิปทาที่เคร่งครัดและน่าเคารพเลื่อมใสเป็นอย่างยิ่งของท่าน ที่ได้เดินทางไปปฏิบัติ ภารกิจทางพุทธศาสนา ตลอดจนความเมตตาของท่านที่มีต่อลูกศิษย์ชาวต่างประเทศทั้งหลายตลอด มา ทำให้มีชาวต่างประเทศที่เลื่อมใสศรัทธาในคุณธรรมความดีของท่านได้บริจาคที่ดินให้จัดตั้งเป็น ศูนย์วิปัสสนากรรมฐานขึ้นในประเทศต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น ที่ประเทศเม็กซิโก มีนักธุรกิจจัดสรรที่ดิน 2 สามีภรรยาได้มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับท่าน และมีจิตเลื่อมใสศรัทธาถวายที่ดินเนื้อที่ประมาณ หนึ่งตารางเมตรอยู่ในตำบลซีคอนควัก เมือง EVERNAVACA เพื่อก่อสร้างเป็นศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน อย่างถาวรในประเทศเม็กซิโก

¹⁶ สัมภาษณ์ : พระครูภาวนาวิรัช, เจ้าอาวาสวัดไร่เปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, 13 สิงหาคม 2560.

ประเทศเยอรมนี นครแฟรงเฟิร์ต ก็มีผู้บริจาคที่ดิน เนื้อที่ประมาณ 325 ตารางวา ราคา 1 ล้านมาร์ค คิดเป็นเงินไทยประมาณ 16 ล้านบาท เพื่อสร้างวัดพุทธปิยะวารารามพระสุพรหมยานเถระแฟรงเฟิร์ต เยอรมนี ท่านและคณะศรัทธาทั้งหลาย ได้ร่วมกันสมทบทุนในการก่อสร้างวัด และได้มีชาวเยอรมันซึ่งนับถือพระพุทธศาสนาในเมืองแฟรงเฟิร์ต ได้ถวายรถยนต์เบนซ์ 1 คัน เพื่อนำมาใช้ในเมืองไทย แต่ท่านก็โปรดเมตตาอบรมเบนซ์ให้ไว้เป็นสมบัติของวัดพุทธปิยะวารารามเมืองแฟรงเฟิร์ต ประเทศเยอรมนี เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในกิจการของพระพุทธศาสนาต่อไป¹⁷

ในการเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศของท่านนั้น บางครั้งก็เต็มไปด้วยความยากลำบาก ต้องพบอุปสรรคนานัปการ ไม่สะดวกสบายเหมือนอยู่เมืองไทย ท่านต้องปรับตัวหลาย ๆ อย่าง ให้เข้ากับสภาพของดินฟ้าอากาศ อาหารการกิน ชีวิตความเป็นอยู่ เวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้ง ๆ ที่ท่านก็มีอายุมากแล้ว แต่ก็ต้องใช้ความอดทนเป็นอย่างยิ่งในการเดินทางไปต่างประเทศในแต่ละครั้ง เพื่อประโยชน์อันมหาศาลที่ชาวโลกจะได้รู้ว่าธรรมเนียมปฏิบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 นี้จะช่วยให้มวลมนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โลกสงบร่มเย็นได้ด้วยธรรมะของพระพุทธองค์ และจากการที่ท่านมีความเพียรพยายามเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในประเทศต่าง ๆ นี้ มีผลให้ชาวต่างประเทศต่าง ๆ นี้ มีผลให้ชาวต่างประเทศมีจิตเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ชักชวนกันมาประพฤติปฏิบัติเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการสร้างพื้นฐานของการปฏิบัติที่ถูกต้องไว้ในต่างประเทศและมีชาวต่างประเทศจำนวนมาก ที่มาฝึกปฏิบัติแล้วได้เห็นซึ่งสังฆธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ยิ่งเป็นการเพิ่มศรัทธาอุปาทะยิ่งขึ้น ได้นำวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนี้ไปเผยแผ่ต่อ ๆ ไป ทำให้มีชาวต่างประเทศผู้เลื่อมใสศรัทธาเดินทางมาศึกษาและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในประเทศไทยเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี เป็นไปตามพระประสงค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงตรัสว่า “จรธ ภิกขเว...” ซึ่งแปลว่า คุณภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประกาศพระสังฆธรรมของเราแก่ชนทั้งโลก เพื่อประโยชน์และความสุข แก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลายเหล่านั้น

พระราชจินดานายก เจ้าคณะจังหวัดลำปาง ได้กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ว่า

พระเดชพระคุณหลวงพ่อกุศล หลวงพ่อ ไปปฏิบัติศาสนกิจ เผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เป็นเวลานานแล้ว มีลูกศิษย์ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมากมาย ยกตัวอย่างเช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีลูกศิษย์อยู่ที่นั่นเป็นเป็นจำนวนมาก ในแต่ละปีได้นิมนต์พระเดชพระคุณหลวงพ่อกุศล ไปเทศนาโปรดเรื่องวิปัสสนากรรมฐานอบรมวิปัสสนากรรมฐาน เพราะทั้งคนไทยและคนต่างชาติ ต่างก็ต้องการรรสแห่งพระธรรม โดยเฉพาะด้านจิตใจ ต้องการความสงบสุขเช่นกัน พอได้สัมผัสวิปัสสนาเพียงเท่านั้น ก็

¹⁷ ติสรณี ช่วยส่งคราร,รศ., ประวัติและผลงานของพระราชพรหมจารย์, (เอกสารอัดสำเนา, มปป.),

เกิดความศรัทธาเลื่อมใสในธรรมะทางพระพุทธศาสนา ผากตัวเป็นศิษย์ของพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญรอดของอุปสมบทในพระพุทธศาสนาเป็นสัทธาวิหริกริกของพระเดชพระคุณเป็นจำนวนมาก จะสังเกตได้ ทุกปีพระเดชพระคุณจะได้รับนิมนต์จากศิษย์ต่างประเทศให้ไปโปรด อบรมวิปัสสนากรรมฐานในหลาย ๆ ประเทศ นับว่า พระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญรอด เป็นพระที่พึ่งของชาวโลกก็ว่าได้¹⁸

นอกจากการเผยแผ่ในต่างประเทศตะวันตก ด้านประเทศในภูมิภาคเอเชีย พระพรหมมงคลยังได้เดินทางไปเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง แม้ปัจจุบันท่านจะมีอายุมาก ผู้ที่เคารพศรัทธาในจริยวัตรของท่านก็ยังเดินทางมาศึกษาอยู่ตลอด อย่างเช่นเมื่อวันที่ 1 ส.ค. 2560 เยาวชนจีนนับพันรับแนวปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับหลวงปู่ทอง คณะเยาวชนจากประเทศจีนจำนวน 1,250 คน เดินทางไปที่วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อมาขอรับการแนะนำการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และอยากจะมีพระพุทธ. พระธรรม. พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง กับพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) เจ้าอาวาส ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 7 พระวิปัสสนาจารย์

จึงกล่าวได้ว่า พระพรหมมงคลเป็นพระมหาเถระนักพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่ประกอบความสำเร็จอย่างยอดเยี่ยม และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศสมควรได้รับการส่งเสริมและเผยแพร่ให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนทั่วไปและเพื่อให้ชาวโลกได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการพัฒนาจิตของมวลมนุษยชาติให้เข้าถึงคุณธรรมของพระพุทธองค์ให้มากขึ้น อันจะนำไปสู่การอยู่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของมวลมนุษยชาติทั้งหลายในโลกสืบไป

4.6 วิธีการเผยแผ่และเนื้อหาสาระของวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของพระพรหมมงคล

หลักสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ท่านยึดถือและปฏิบัติตาม คือ วิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัฏฐาน 4 (พองหนอ – ยุบหนอ) ได้แก่

1. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน
2. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน
3. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน
4. ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน¹⁹

หลักนี้เป็นหลักที่ท่านนำมาเผยแผ่ นำเสนอแก่พุทธบริษัท เพื่อปลูกฝังศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นการพัฒนาตนเองเพื่อก้าวไปสู่ประโยชน์สูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

¹⁸ สัมภาษณ์ : พระราชจินดานายก, เจ้าคณะจังหวัดลำปาง, 27 กันยายน 2560.

¹⁹ ที.ม. (ไทย) 10/273/325.

เมื่อพิจารณาถึงบูรณาการทางความคิดที่เชื่อมสัมพันธ์กับหลักการในครั้งพุทธกาลพบว่า แนวคิดตามหลัก สติปัฏฐาน 4 ได้สะท้อนภาพการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยถูกปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัยเป็นความคิดชุดใหม่เพื่อสนับสนุนหลักที่ว่ามนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้ ด้วยการใช้อยุทธศาสตร์ที่เหมือนกัน

การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 (พองหนอ – ยุบหนอ) นี้ เป็นการนำเอา หลักธรรมที่มีอยู่เดิม นำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับยุคสมัย นิยมปฏิบัติกันมากในประเทศพม่า

สติปัฏฐาน แปลว่า การตั้งสติ ถือเป็นวิธีการสำคัญที่สุดในการพัฒนาจิต การปฏิบัติแบบสติปัฏฐานไม่ได้มีจุดมุ่งหมายสุดท้ายที่ดี แต่เป็นการตั้งสติหรือผูกสติไว้กับ กาย เวทนา จิต และธรรม เพื่อเป็นฐานแห่งปัญญาหรือวิปัสสนา หลักสติปัฏฐาน 4 ทำให้เราทราบว่ ชีวิตของเรานี้มีจุดที่ควรใช้ สติคอยกำกับดูแลทั้งหมดเพียง 4 แห่งเท่านั้นคือ

- 1) ร่างกายและพฤติกรรม
- 2) ความรู้สึกสุข ทุกข์ และไม่สุขไม่ทุกข์ (เฉยๆ)
- 3) ภาวะจิตที่แปรเปลี่ยนไปต่าง ๆ ด้วยอำนาจ โลภะ โทสะ และโมหะ
- 4) ความคิดนึกไตร่ตรองในอารมณ์ต่าง ๆ ที่เรียกว่า นิรวณั ประกอบด้วย กามฉันทะ

พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกัจจะ และวิจิกิจฉา

ในสติปัฏฐาน 4 นี้ เป็นแนวปฏิบัติที่นำมาจากมหาสติปัฏฐานสูตร (สูตรว่าด้วยการตั้งสติไว้ที่ ฐานใหญ่ 4 ฐาน) พระผู้มีพระภาคได้ตรัสสอนภิกษุในหมู่บ้านชื่อว่า กัมมาสทัมมะ แคว้นกุรุตั้งพุทธ ดำรัสว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากทางนี้เป็นที่ไป อันเอก เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงความ โศกและปริเทวะ เพื่อความดับสูญแห่ง ทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุธรรมที่ถูกต้อง เพื่อทำพระนิพพาน ให้แจ้ง หากทางนี้คือ สติปัฏฐาน 4 ประการ”²⁰

พระพุทธองค์ได้ทรงอธิบาย สติปัฏฐาน 4 ให้แก่พระภิกษุสงฆ์เหล่านั้นว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มี สัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้ 1 พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่ มีความ เพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้ 1 พิจารณาเห็นจิตใจอยู่ มีความ เพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัด

อภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้ 1 พิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้ 1²¹

²⁰ ที.ม.(ไทย) 10/273/255; ม.ม. (ไทย) 12/132/90.

²¹ ม.ม. (ไทย) 12/132/90.

พระพุทธเจ้าทรงสอนปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 แก่พุทธบริษัทตลอดเวลาที่ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ 45 พรรษา เพราะมีพุทธประสงค์แห่งการแสดง แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

1. เป็นอุปกรณ์เพื่อการเจริญญาณ เจริญสติอันเป็นการพัฒนาศักยภาพในตน เพื่อการรู้กระบวนการเกิดดับของโลกภายในและโลกภายนอกร่างกายเท่านั้น

2. ยืนยันแนวปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 อันจะเป็นไปเพื่อการบรรลุจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ที่ว่า “เพื่อบรรลุธรรมที่ถูกต้อง เพื่อทำนิพพานให้แจ้ง”

3. สร้างสติให้รู้เท่าทันเวทนาตามความเป็นจริง อันเป็นไปเพื่อการกำจัดกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในสันดาน คือ อนุสัย 3 ประการ กล่าวคือ รู้เท่าทันสุขเวทนาที่เกิดขึ้นเพื่อกำจัดความกำหนัด (ราคนุสัย) 1 รู้เท่าทันทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นเพื่อกำจัดความขัดเคือง (ปฏิฆานุสัย) 1 และรู้เท่าทันอทุกขมสุขเวทนาเพื่อกำจัดความไม่รู้ (อวิชขานุสัย) 1²²

สติปัฏฐาน เป็นธรรมหมวดหนึ่งในโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ ซึ่งแบ่งเป็น 7 หมวด ได้แก่

- 1) สติปัฏฐาน 4
- 2) สัมมปธาน 4
- 3) อิทธิบาท 4
- 4) อินทรีย์ 5
- 5) พละ 5
- 6) โพชฌงค์ 7
- 7) มรรค 8

โดยรวมเรียกว่า “เอกายนมรรค”²³ แปลว่า ทางเอก หรือทางสายเดียว ทางอันบุคคลพึงดำเนินไปคนเดียว หมายถึง เดินไปด้วยจิตที่ฝึกดีแล้ว เป็นหนทางดำเนินไปของท่านผู้ประเสริฐที่สุดในโลก มีพระพุทธเจ้าและเหล่าพระอริยสาวก เป็นต้น พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ปฏิบัติกัมมัฏฐานโดยเริ่มจาก สมถกรรมฐานก่อน เมื่อปฏิบัติตามหลักสมถกรรมฐานจนเกิดสมาธิ ต่อจากนั้นจึงใช้สมถกรรมฐานเป็นบาทหรือฐาน เจริญวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งตัววิปัสสนากรรมฐานต้องใช้สติปัญญาในการนำไปสู่ความหลุดพ้น (นิพพาน)

หลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นการเอาสติไปพิจารณารูปนามโดยมีกรอบของอริยสัจ 4 คือมองเห็นว่า กาย เวทนา จิต และธรรม เป็นตัวที่จะต้องกำหนดรู้ตามความจริง

²² พระราชพรหมจารีย์ (ทอง สิริมงคล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4, (เชียงใหม่ : ทรงช่างการพิมพ์ 2547), หน้า 14-15.

²³ ที.ม.อ. (บาลี) 5/373/358 – 359 : ชุ.ป.อ. (บาลี) 48/162/99.

สัมพันธ์กับหลักไตรลักษณ์ คือ พิจารณาให้เห็น ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ความไม่มีตัวตนเพื่อนำไปสู่ การละความยึดมั่นถือในขั้น 5 สาระโดยสังเขปแห่งสติปัฏฐาน 4 คือ²⁴

1) กายานุปัสสนา พิจารณาเห็นกายในกาย หมายถึง การพิจารณาเห็นกายส่วนย่อยในกาย ส่วนใหญ่ คือร่างกาย เป็นต้น ก็ได้ชื่อว่ามีสติตามรู้สภาวะธรรมทางกาย พิจารณาเห็นกายว่าเป็นกอง เป็นที่รวมแห่งอวัยวะใหญ่ย่อย แบ่งเป็น 6 หมวด คือ

ก. อานาปานุปัสสนา	หมวดว่าด้วยการกำหนดลมหายใจเข้าออก
ข. อิริยปถูปัสสนา	หมวดว่าด้วยการกำหนดอิริยาบถ
ค. สัมปชัญญะอุปัสสนา	หมวดสัมปชัญญะ
ง. ปฏิกุลมณสิการูปัสสนา	หมวดพิจารณาของปฏิกุล
จ. ธาตุมนสิการูปัสสนา	หมวดพิจารณาธาตุ
ฉ. นวสีวธิกาอุปัสสนา	หมวดว่าด้วยการพิจารณาซากศพ

2) เวทนानุปัสสนา พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา หมายถึง การพิจารณาเวทนาส่วนย่อยใน ส่วนใหญ่ ที่เกิดขึ้นในขณะปฏิบัติ เช่น ความรู้สึกปวดเข่าในเวลานั่งสมาธิ ความรู้สึกปวดเข่าเป็นส่วน หนึ่งของทุกขเวทนา เป็นต้น มีสติตามรู้ลักษณะธรรมที่เกิดขึ้น คือ การเสวยอารมณ์ การเสพอารมณ์ ความรู้สึกอารมณ์ แบ่งเป็น 3 หมวด คือ

ก. สุขเวทนา	หมวดว่าด้วยเรื่องการเสวยอารมณ์สุข
ข. ทุกขเวทนา	หมวดว่าด้วยเรื่องการเสวยอารมณ์มาสุขไม่ทุกข์
ค. อทุกขมสุขเวทนา	หมวดว่าด้วยเรื่องการเสวยอารมณ์ไม่สุขไม่ทุกข์

3) จิตตานุปัสสนา การใช้สติกำหนดรู้อาการที่ปรากฏทางจิตหรือวิญญาณขั้น 5 เช่น การ กำหนดว่าจิตมีอารมณ์อย่างไร จิตมีราคะ โทสะ โมหะ ความหดหู่ ฟุ้งซ่าน สงบหรือไม่สงบ ก็รู้ว่า จิตมี อารมณ์อย่างนั้น ๆ²⁵

4) อัมมานุปัสสนา พิจารณาเห็นธรรมในธรรม หมายถึง พิจารณาสภาวะธรรมน้อยใน สภาวะธรรมใหญ่ การมีสติรู้ตามธรรมที่เป็นกุศล ที่บังเกิดขึ้นกับจิต กำหนดเป็นอารมณ์ว่าธรรมนี้สักว่า ธรรม ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา แบ่งเป็น 5 หมวด คือ

ก. นิ वर्ณ	คือ กำหนดรู้ว่า นิ वर्ณ 5 แต่ละอย่างมีอยู่ในจิตตนหรือไม่?
ข. ขั้น 5	คือ กำหนดรู้ว่า ขั้น 5 แต่ละอย่างเกิดขึ้นอย่างไร?

²⁴ ที.ม.(ไทย) 10/372 – 403/ 301 – 338.

²⁵ ที่ระลึกในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนพรรษา 5 ธันวาคม 2548 พระเทพสิทธิศาสตร์ วิ. (ทอง สิริมงคล), (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ข้างเขื่อน, 2548), หน้า 65.

ค. อายตนะ คือ กำหนดรู้ว่า อายตนะแต่ละอย่าง และสังโยชน์ที่เกิดได้เพราะอายตนะ อายตนะ

ง. โพชฌงค์ คือ กำหนดรู้ว่า โพชฌงค์ 7 แต่ละอย่างเกิดมีอยู่ที่จิตหรือไม่ ที่ยังไม่เกิดจะเกิดขึ้นอย่างไร

จ. อริยสัจ คือ กำหนดรู้ว่า อริยสัจ 4 แต่ละอย่างตามสภาพความเป็นจริง

หลักปฏิบัติแบบสติปัฏฐาน 4 จึงมีข้อยืนยันว่า ผู้ปฏิบัติย่อมได้รับผลคือ ล่วงพ้นจากความโศก ความรำไรราพัน เพื่อดับทุกข์และความทรมานทางใจ เพื่อให้แจ้งนิพพานในที่สุด มีพุทธดำรัสยืนยันว่า

“คุณภิกษุทั้งหลาย ก็ผู้ใดผู้หนึ่ง พึงเจริญสติปัฏฐานทั้ง 4 นี้ อย่างนี้ ตลอด 7 ปี เขา พึงหวังผล 2 ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งคือ พระอรหัตผลในปัจจุบัน 1 หรือเมื่อยังมีอุปาทิ เหลืออยู่ เป็นพระอนาคามี 1...”²⁶

ข้อความที่ว่าด้วยเรื่องสติปัฏฐานและเรื่องที่เกี่ยวข้องนั้น ปรากฏอยู่มากมายในคัมภีร์ทาง พระพุทธศาสนาทั้งระดับพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อнуฎีกา ปกรณ์วิเสส และคัมภีร์อื่น ๆ ทั้งที่เป็น พุทธดำรัสและภาชิตของพุทธสาวกล่าวกวไว้ทั้งในครั้งพุทธกาล และในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบันข้อมูล เหล่านี้ทำให้คนรุ่นหลังต่อมา นำมาอธิบายความเพิ่มเติมโดยใช้ภาษาสำนวนใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้ง่ายต่อ ความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ

หลักปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นการรู้ปัจจุบันธรรม เป็นการกำหนดรู้ด้วยอาการ กำหนดรู้ เรียกว่า สักแต่ว่า (Bare attention) สติสัมปชัญญะเป็นตัวควบคุมอารมณ์ หรือสิ่งเร้าที่มา กระทบ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ กล่าวคือ สติจะรู้ทันรูป (สิ่งที่ต้องถูกรู้) และนาม (สิ่งรู้) ในขณะที่ เกิดขึ้น โดยกำหนดรู้โดยสักแต่ว่ารู้ และสัมปชัญญะ จะเป็นตัวรู้ของเราเมื่ออวัยวะเกิดการสัมผัส เมื่อสติกับสัมปชัญญะทำงานควบคู่กันในขณะที่ปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 จะเกิดพลัง (ความเพียร พยายาม) รู้ชัดเจนว่า อะไรเป็นรูป เมื่อรู้รูปและอนัตตา (egolessness) เพราะพระไตรลักษณ์ปรากฏ แก่รูปนาม อุปมาเหมือน ตัวเสื่อกับลายเสื่อ รูปนามเปรียบเสมือนตัวเสื่อ ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็น อนัตตา เปรียบเสมือนลายเสื่อ ย่อมปรากฏอยู่พร้อมกัน ปัญญาที่เกิดขึ้นจากสติ สัมปชัญญะ และ ความเพียร เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การปล่อยวางจากรูปและนาม²⁷

วิปัสสนากรรมฐาน เป็นการศึกษากำหนดรูปรูปนาม ที่พระภิกษุตั้งแต่สมัยพุทธกาลฝึกหัดอบรม จิตของตนให้บรรลุเป็นพระอริยเจ้าก่อนที่จะสอนผู้อื่นให้รู้ตาม โดยนัยของการบรรลุธรรมก็มีสติปัฏ ฐาน 4 เป็นการปฏิบัติจามหลักนี้สืบกันมาโดยแฝงอยู่ในกิจวัตรของพระภิกษุ เช่น ปัจจเวกขณวิธี เป็นต้น โดยพระภิกษุถือโดยเคร่งครัดว่าเป็นจารีกของพระสาวกที่ต้องเอาใจใส่ปฏิบัติทุกรูปต้องรู้เนื้อหา

²⁶ ที.ม.(ไทย), 10/404/338 – 340.

²⁷ พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมงคล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4, หน้า

วิธีการ และขั้นตอนการปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้เป็นการพิจารณาที่มีสติเป็นตัวควบคุมมิให้เกิดความบกพร่องผิดพลาด เป็นแบบแผนการสืบทอดวิปัสสนาธุระในครั้งพุทธกาล จวบจนกระทั่งปัจจุบันของพระภิกษุสงฆ์

ในครั้งตติยสังคายนา พระโมคคัลลีสบุตรติสสเถระและคณะได้ร่วมกันทำสังคายนาครั้งที่ 3 โดยมีพระเจ้าอโศกมหาราชทรงให้ความอุปถัมภ์จนเสร็จสิ้น จุดเด่นของการทำสังคายนาครั้งนี้ คือ ได้ส่งสมณทูตพร้อมคณะไปประกาศพระพุทธศาสนาในถิ่นต่าง ๆ รวม 9 สาย ทำให้พระพุทธศาสนาแผ่ขยายออกไปสู่นานาประเทศ ในสมณทูตสายที่มีพระโสณเถระ พระอุตตรเถระ พร้อมคณะได้เดินทางมายังดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นดินแดนที่พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองสูงสุดแม้จะไม่มีเอกสารที่กล่าวไว้โดยตรงว่าเป็นที่ไหนเมืองอะไรแต่พระสมณทูตพร้อมคณะเหล่านั้น ย่อมปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า และสอนให้ผู้อื่นตามคำสอนนั้น ซึ่งต้องมีหลักฐานสติปัญญา 4 เป็นต้น อยู่ในคำสอนอย่างแน่นอน

ดังนั้น การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัญญา 4 นับเป็นการปฏิบัติที่สูงที่สุดในพระพุทธศาสนา เพราะเป็นการปฏิบัติที่ขันธ์หรือสัตว์โลกให้พ้นจากวิภวสังสาร ซึ่งหมายถึงการเวียนว่ายตายเกิดนี้ เปรียบได้กับมหาสมุทรอันกว้างใหญ่ไพศาล มองไม่เห็นฝั่ง สรรพสัตว์ทั้งหลายต่างหลง หลงว่ายวนเวียนในห้วงมรรณพนั้นอย่างปราศจากจุดหมาย แต่ถ้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจนบรรลุมรรคผล แม้เพียงขั้นต่ำเป็นพระอริยบุคคล ก็เท่ากับว่าได้ลัดตัดตรงไปสู่ฝั่งมหาสมุทรมองเห็นฝั่งร่ำไรอยู่เบื้องหน้าแล้ว เมื่อว่ายต่อไปคือ ได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน อีกไม่ช้าไม่นานก็จะบรรลุถึงฝั่งคือพระนิพพานได้ ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดในวิภวสังสารอีกต่อไปจนตลอดอนันตรังกาล²⁸

พระพรหมมงคลได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิปัสสนากรรมฐานแบบสติปัญญา 4 พงหนอ – ยุบหนอ ท่านใช้วิธีการนี้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้รับความนิยมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังได้กล่าวถึงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศและต่างประเทศข้างต้นแล้วต่อไปนี้ จะได้กล่าวถึงเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิปัสสนากรรมฐานแบบสติปัญญา 4 พงหนอ – ยุบหนอ ของพระพรหมมงคลซึ่งถือว่าเป็นเทคนิควิธีการเผยแผ่ที่เป็นเอกลักษณ์ของท่านโดยตรง เพราะท่านมีเทคนิคการปฏิบัติ แนวการสอน ที่ทันสมัยเหมาะสมแก่กาลเวลา เหมาะแก่ผู้ปฏิบัติทุกเพศ ทุกวัย ทุกเชื้อชาติ ทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์

จึงกล่าวได้ว่า พระพรหมมงคล เป็นพระมหาเถระนักพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่ประสบความสำเร็จอย่างยอดเยี่ยม และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศสมควรได้รับการส่งเสริมและเผยแพร่ให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนทั่วไปและเพื่อให้ชาวโลกได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการพัฒนาจิตของมวลมนุษยชาติให้เข้าถึงคุณธรรมของพระพุทธองค์ให้มากขึ้น อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของมวลมนุษยชาติทั้งหลายในโลกสืบไป

²⁸ พระราชพรหมจารีย์ (ทอง สิริมงคล), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัญญา 4, หน้า 64.

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) พบว่า พระพรหมมงคล มีบทบาทที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศโดยมุ่งเน้นการนำเอาหลักการปฏิบัติ ตามแนวสติปัฏฐาน 4 เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ยึดถือปฏิบัติ ซึ่งจะได้กล่าวสรุปเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) 1) เพื่อศึกษาวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล 2) เพื่อศึกษาการเผยแผ่และความเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล และ 3) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบความสัมพันธ์ที่มีต่อการศึกษาและการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล

วิธีการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในลักษณะเชิงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผลงาน สังคม เพื่อค้นหาแนวคิดวิถีอัตลักษณ์ บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทาง การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล ซึ่งมีขั้นตอนที่สำคัญ คือ

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ รายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ ที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับพระพรหมมงคล

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Study) เป็นการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับผลงานและชีวประวัติของพระพรหมมงคลในสามจังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดน่าน และจังหวัดแพร่ ด้านการเผยแผ่ และการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล โดยมีข้อสรุปจากผลการศึกษาในแต่ละประเด็นตามจุดประสงค์หลักของการวิจัย ดังนี้

5.1.1 แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล

จากการศึกษาชีวิตของพระพรหมมงคล ด้านชาติภูมิ ชีวิตในวัยเด็กก่อนเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ ชีวิตหลังจากบรรพชาและอุปสมบท การศึกษาทั้งคดีโลกและคดีธรรม สมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ได้รับ ปฏิปทาจริยาวัตร ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

พระพรหมมงคล หรือ เด็กชายทอง นามสกุล พรหมะเสน มีพี่น้องร่วมสายโลหิตทั้งหมด 6 คน ท่านเป็นคนคนที่ 5 เกิดในครอบครัวฐานะปานกลาง สืบเชื้อสายมาจากตระกูลขุนนาง ในรัชกาลที่ 6 ได้รับการศึกษาสายสามัญ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากนั้นได้ก้าวเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ เป็น ศาสนทายาทต่อไป

พออายุได้ 11 ปี ก็ได้บรรพชาเป็นสามเณร เมื่ออายุครบ 21 ปี ก็ได้เข้าพิธีอุปสมบทเป็น พระภิกษุในบวรพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกัน ท่านก็ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สามารถสอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก ต่อมาก็ได้ศึกษาด้านวิปัสสนาธุระ จนเรียนจบด้านวิปัสสนากรรมฐาน ในแนวสติปัฏฐาน 4 มีความเชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติ และสอนวิปัสสนากรรมฐาน เป็นครูสอน เรียกว่า พระวิปัสสนาจารย์ จนเป็นที่ยอมรับทั้งในวงการคณะสงฆ์และสังคมทั่วไป ได้รับการยกย่องและเกียรติคุณอย่างมากมาย

สมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ได้รับ เป็นเครื่องยืนยันและปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนแล้วว่า ท่านเป็นผู้มีศรัทธาภาพ มีคุณธรรม และมีประสิทธิภาพมาก จึงได้รับรางวัลและเกียรติคุณทั้งที่เป็น รูปธรรมและนามธรรม ดังรายละเอียดที่ปรากฏแล้วนั้น รางวัลหรือเกียรติคุณดังกล่าวเป็นสิ่งที่มีความค่า และทรงเกียรติอย่างยิ่ง เพราะการที่ใครคนใดคนหนึ่งจะได้รับคำกล่าวชมหรือยกย่องเชิดชูนั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย แสดงว่า บุคคลคนนั้นต้องเป็นคนมีความรู้ความสามารถมากและที่สำคัญที่สุดต้องเป็นคนดีที่ควรแก่การเคารพนับถือบูชา เฉกเช่น พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

พระพรหมมงคล เป็นพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมทั่วไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นผู้มีบุคลิกภาพ ปฏิภาณจริยวัตรที่เรียบร้อยงดงาม จัดอยู่ในเกณฑ์ที่รูปหนึ่ง กล่าวคือ เป็นผู้มีบุคลิกภาพทางกาย เช่น สะอาด ร่าเริง เบิกบาน สุขุม สงบและสำรวม เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี ไมโกรธ หรือโมโหง่าย ชี้แนะ และช่วยเหลือผู้อื่นด้วยเมตตาธรรม และมีความมั่นใจในตนเองสูง เพราะเป็นผู้รู้จักจริงและปฏิบัติจริง ด้วยความที่ท่านเป็นผู้มีปฏิภาณจริยวัตรที่งดงามนั่นเอง จึงทำให้ท่านสามารถประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ในระดับหนึ่ง กล่าวโดยรวมแล้ว ท่านจัดเป็นพระนักเผยแผ่ที่มีปฏิภาณจริยวัตรน่าเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างยิ่งและมีบุคลิกลักษณะที่ดีเหมาะสมโดยประการทั้งปวง

5.1.2 บทบาทความสัมพันธ์และผลงานที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา การเผยแผ่การสร้าง เครือข่ายทางวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล

1) บทบาทความสัมพันธ์และผลงานที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา ของพระพรหมมงคล

นอกจากท่านจะเห็นความสำคัญและคุณค่าของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้ว งานการศึกษาด้านปริยัติก็เห็นว่าต้องพัฒนาควบคู่ไปพร้อม ๆ กัน เพราะปริยัติเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ถ้าขาดปริยัติแล้ว การที่จะปฏิบัติให้เข้าถึงสัจธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ยากยิ่งอีกประการหนึ่งเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้ที่จะแนะนำการปฏิบัติ จะได้เผยแผ่ความรู้ในพระพุทธศาสนาควบคู่กับการสอนวิปัสสนากรรมฐานด้วย จะเห็นว่า ท่านเป็นผู้มุ่งมั่นด้วยอุดมการณ์ที่สูงยิ่ง เรียกว่าไม่ทิ้งทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญเท่า ๆ กัน

ท่านได้สร้างผลงานด้านการบริหารและการจัดการศึกษาให้แก่คณะสงฆ์อำเภอฮอดและจังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างมาก ในช่วงที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอฮอดในปี พ.ศ. 2510 ปัจจุบันท่านได้เอาใจใส่ด้านการศึกษาทั้งส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างดี จะสังเกตได้จากการที่ท่านได้เสียสละเวลาเพื่อการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ตั้งแต่ท่านจบการศึกษา โดยเฉพาะด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ได้ทำหน้าที่สอนวิปัสสนากรรมฐานมาโดยตลอด ก็ได้ก่อตั้งสำนักเรียนพระปริยัติธรรม สำนักพระอภิธรรม สำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ขยายไปอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งมาจากผลงานที่ท่านได้ทำไว้ให้แก่คณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

2) การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล

หลักการและวิธีการการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล เป็นการสร้างเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการศึกษาและการเผยแผ่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยมุ่งเน้นทั้งทางภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ ปัจจุบันมีสำนักปฏิบัติสาขาที่ท่านได้ก่อตั้งไว้กว่า 50 สำนัก สาขา เป็นต้นว่า สำนักวิปัสสนาถ้ำตอง สำนักวิปัสสนาสิริมังคลาจารย์ สำนักวิปัสสนาวัดม่อนฤๅษี สำนักวิปัสสนาดอยพระเกิด เขตอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาปัญญาธาราม สำนักวิปัสสนาแม่ไถ่ สำนักวิปัสสนาดอยเหลี่ยม เขตอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาท่งเสี้ยว สำนักวิปัสสนาวัดน้ำบ่อหลวง เขตอำเภอป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาสวรรณคูหา สำนักวิปัสสนาดอยเกิ้ง อำเภอฮอด อำเภอดอยเต่า สำนักวิปัสสนาถ้ำบวคตอง อำเภอแม่แตง สำนักวิปัสสนาวัดพระบาทอุดม อำเภอฝาง สำนักวิปัสสนาสามสวรรค์ อำเภอสะเมิง สำนักวิปัสสนาวัดสมเด็จดอยน้อย อำเภอแม่ริม เป็นต้น

ด้านการแสดงธรรมท่านยังรับอาราธนานิมนต์ให้ไปเทศนาและอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แก่ทหารและครอบครัว ผู้ป่วยพักฟื้นและญาติผู้ป่วยในโรงพยาบาลต่าง ๆ สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ชำราชากรพลเรือน ตามสถานที่ราชการต่าง ๆ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ประชาชน พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ทั้งในจังหวัดเชียงใหม่ และในจังหวัดใกล้เคียงอีกหลายแห่ง เช่น ตาก ลำปาง ลำพูน แพร่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เป็นต้น และที่อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ท่านก็เป็นองค์ประธานอำนวยการอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้แก่ประชาชนประจำอำเภอฮอด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นมาทุกปี จนถึงปัจจุบัน

พระพรหมมงคลนอกจากจะส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 นี้ ให้กับพุทธศาสนิกชนชาวไทยแล้ว ท่านยังได้แผ่แผ่แนวการปฏิบัตินี้ไปยังพุทธศาสนิกชนในประเทศต่าง ๆ ด้วยจุดมุ่งหมายก็เพื่อจะได้พัฒนาจิตของมวลมนุษยในโลกให้เข้าถึงธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ทุกคนได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขปราศจากการรบราฆ่าฟันนำสันติภาพอันถาวรให้เกิดขึ้นทั่วโลก

ศรัทธาของชาวต่างประเทศเกิดขึ้นหลังจากที่ท่านได้ขยายสำนักปฏิบัติมาที่วัดไร่เปิง (ตโปทาราม) แล้ว ก็ได้มีชาวต่างประเทศที่เลื่อมใสศรัทธามาปฏิบัติธรรมกันเป็นจำนวนมากด้วยเห็นคุณประโยชน์อันมีค่ามหาศาลของการปฏิบัติจึงพากันมาจากประเทศต่าง ๆ ทั้งทั้งแถบเอเชีย ยุโรป และสหรัฐอเมริกา เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน สวิสเซอร์แลนด์ อังกฤษ อเมริกา สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ ฮองกง เป็นต้น และมีอยู่เป็นจำนวนหลายคนที่เกิดความเลื่อมใสศรัทธาเป็นกรรมฐานขึ้น และได้อาราธนานิมนต์ท่านให้เดินทางไปอบรมไปเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานยังประเทศต่าง ๆ

5.2 ข้อเสนอแนะ

การทำวิจัยเรื่อง “บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในลักษณะเชิงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผลงาน สังคม เพื่อค้นหาแนวคิดวิถีสันติภาพ บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทาง การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล ดังนั้น จากการศึกษา “บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล” คณะผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็น ที่จะเสนอเป็นแนวคิดไว้ให้กับบุคคลที่สนใจใคร่ศึกษา ดังนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สร้างแรงจูงใจและพัฒนาขีดความสามารถ ของบุคลากรในองค์กร โดยการสนับสนุนจากผู้บริหารและสมาชิกในองค์กร
2. สร้างแรงจูงใจแก่บุคลากรในองค์กรทุกระดับ โดยปรับระบบให้เหมาะสมกับความก้าวหน้าในสายงานที่เป็นธรรม เพื่อสร้างกลไกและพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรให้องค์กร

5.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับบุคลากรในองค์กรอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง โดยความร่วมมือและประสานเชื่อมโยงกับหน่วยงานต่างๆ ในการทำงานร่วมกัน
2. ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กร โดยร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5.2.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาอิทธิพลด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคลกับประเทศเพื่อนบ้าน
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบชีวิตและผลงานของพระพรหมมงคล กับพระเถระชาวล้านนา รูปอื่นๆ
3. ควรศึกษาชีวิตและผลงานของพระเถระชาวล้านนาที่มีผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิธีที่แตกต่างไปจากพระพรหมมงคล

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่.

พระมหาเสถียรพงษ์ คมภีรปัญญา, **เถระประวัติ พระสุพรหมยานเถระ.** มปป.

ภัทรพร สิริกาญ , “ **ความสำคัญของพระสงฆ์ต่อชาวไทย** ”, พ.ศ. ปีที่ 29 ฉบับที่ 196 (ก.ค.-
ส.ค. 2538).

ภัททันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหาภิกษุฐานาจารย์, วิปัสสนาธุระ, (กรุงเทพฯ : C100 Design,
2536).

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **การเผยแผ่เชิงรุก,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548).

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ธาราภิเษก : พิธียกยอสมณศักดิ์
พระสงฆ์ในล้านนา, โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน ,2553.

พระนคร ปญฺญาวชิโร, การศึกษารูปแบบการเทศนาธรรมในล้านนา. บัณฑิตวิทยาลัย :
ศาสนศาสตร์บัณฑิต.

พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริขันธ์), **คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4,**
(เชียงใหม่ ครงช่างการพิมพ์, 2547), หน้า 13-15

พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า,** (กรุงเทพมหานคร ช มูลนิธิพุทธ
ธรรม, 2531).

พระราชพรหมจารย์, **คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4,** (เชียงใหม่ : 2547).

ติสรณี ช่วยสงคราม,รศ., **ประวัติและผลงานของพระราชพรหมจารย์,** (เอกสารอัดสำเนา, มปป.).

ไทรเทพ ไกรงู, **พระธรรมมังคลาจารย์พระวิปัสสนากรรมฐานระดับแนวหน้าของโลก.** บทความ
หนังสือพิมพ์คมชัดลึก วันที่ 9 กันยายน 2556.

เนื้ออ่อน ขวัญทองเขียว, รัฐสยามกับล้านนา พ.ศ. 2417 – 2476.วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎี
บัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2553

ยุพิน เข็มมุกต์, **สถาบันสงฆ์กับการเมืองและสังคมล้านนา พ.ศ.1954-2101.** มปป.

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**, (กรุงเทพมหานคร : นาน
มีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2546).

หนังสือที่ระลึกงานฉลองสมณศักดิ์-พัตยศ พระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระสุพรหมยานเถร ฝ่าย
วิปัสสนาธุระ (พระอาจารย์ทอง สิริมงคล) 5 ธันวาคม 2533, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิทักษ์
อักษร, 2533)

ค. รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล), เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทอง, 21 กันยายน 2560.

พระเทพปริยัติ, เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่, 15 พฤศจิกายน 2560.

พระเทพรัตนนายก, เจ้าคณะจังหวัดลำพูน, 13 กันยายน 2560.

พระครูภาวนาวิรัช, เจ้าอาวาสวัดไร่เปิง (ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่,
13 สิงหาคม 2560.

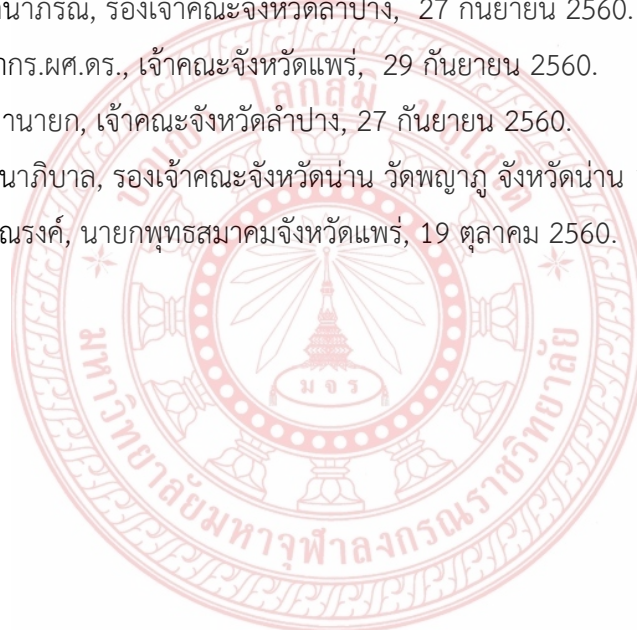
พระจินดารัตนาภรณ์, รองเจ้าคณะจังหวัดลำปาง, 27 กันยายน 2560.

พระราชเชมากร.ผศ.ดร., เจ้าคณะจังหวัดแพร่, 29 กันยายน 2560.

พระราชจินดานายก, เจ้าคณะจังหวัดลำปาง, 27 กันยายน 2560.

พระราชศาสนากิจบาล, รองเจ้าคณะจังหวัดน่าน วัดพญาภู จังหวัดน่าน 15 ตุลาคม 2560.

ผศ.ศรี แนวนรงค์, นายกพุทธสมาคมจังหวัดแพร่, 19 ตุลาคม 2560.

บทความวิจัย

เรื่อง บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ดร. และคณะ

The role and connection Region of Phapormmongkon

Phrakhrusoontrondhammanitus,Ph.D. and team

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) 1) เพื่อศึกษาวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล 1) เพื่อศึกษาการเผยแผ่และความเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล และ 3) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบความสัมพันธ์ที่มีต่อการศึกษาและการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล

วิธีการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่ผสมผสานระหว่าง การศึกษาวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในลักษณะเชิงความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล ผลงาน สังคม เพื่อค้นหาแนวคิดวิถีอัตลักษณ์ บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทาง การสร้างเครือข่าย วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล ใช้แบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูล นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลจากการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) พบว่า พระพรหมมงคล มีบทบาทที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศโดยมุ่งเน้นการนำเอาหลักการปฏิบัติ ตามแนวสติปัญญา 4 เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ยึดถือปฏิบัติ

วิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล เป็นพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัญญา 4 เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมทั่วไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นผู้มีบุคลิกภาพปฏิบัติทางจริยาวัตรที่เรียบง่ายงดงาม

ด้านบทบาทความสัมพันธ์และผลงานที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา ของพระพรหมมงคล

นอกจากท่านจะเห็นความสำคัญและคุณค่าของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้ว งานการศึกษาด้านปริยัติก็เห็นว่าจะต้องพัฒนาควบคู่ไปพร้อม ๆ กัน เพราะปริยัติเป็นหัวใจของ พระพุทธศาสนา ถ้าขาดปริยัติแล้ว การที่จะปฏิบัติให้เข้าถึงสัจธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ยากยิ่งอีกประการ หนึ่งเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้ที่จะแนะนำการปฏิบัติ จะได้เผยแพร่ความรู้ในพระพุทธศาสนา ควบคู่กับการสอนวิปัสสนากรรมฐานด้วย จะเห็นว่า ท่านเป็นผู้มุ่งมั่นด้วยอุดมการณ์ที่สูงยิ่ง เรียกว่า ไม่ทิ้งทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญเท่า ๆ กัน

การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล

หลักการและวิธีการการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหม มงคล เป็นการสร้างเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการศึกษาและการเผยแพร่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยมุ่งเน้นทั้งทางภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ ปัจจุบันมีสำนักปฏิบัติสาขาที่ท่านได้ก่อตั้งไว้กว่า 50 สำนักสาขา เป็นต้นว่า สำนักวิปัสสนาถ้ำตอง สำนักวิปัสสนาสิริมังคลาจารย์ สำนักวิปัสสนาวัดม่อน ฤๅษี สำนักวิปัสสนาดอยพระเกิด เขตอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาปัญญาธาราม สำนักวิปัสสนาแม่โถ สำนักวิปัสสนาดอยเหลี่ยม เขตอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาทุ่ง เสี้ยว สำนักวิปัสสนาวัดน้ำบ่อหลวง เขตอำเภอป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาสวรรณคูหา สำนักวิปัสสนาดอยเก็ง อำเภอดอยเต่า สำนักวิปัสสนาถ้ำบวคตอง อำเภอแม่แตง สำนักวิปัสสนาวัด พระบาทอุดม อำเภอฝาง สำนักวิปัสสนาสามสวรรค์ อำเภอสะเมิง สำนักวิปัสสนาวัดสมเด็จดอยน้อย อำเภอแม่ริม เป็นต้น

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) to study a characteristic of PhraPrommongkol, 2) to study the dissemination and regional connecting of PhraPrommongkol and 3) to analysis the relative effect towards make cultural networks on Buddhism of PhraPrommongkol. This study was a qualitative research. The data were collected both using documentary and in-depth interviews The researcher team will gather data on the essence of the interview, and then content analyzed.

The results of the research were found as follows;

1) The results of the research found that 1) on the characteristics of PhraPrommongkol was a Buddhist dissemination by holding the Satipatthana IV for practicing Vipassana Kammatthana that that was well known Buddhist monk in Thai Society in present time and he also had a good behavior.

2. On the role of relation and output that has influence role education of PhraPrommongkol found that he realized about the Phrapariyattidhamma because of it was essential part of Buddhism. If it loses Phrapariyattidhamma, it will be not enlightenment. Moreover, It will knokledge essenmination in Buddhism along with Vipassana Kammatthana teaching. It saw that he had hightly good both theory and practicing.

3. On the aspect of make culture network on Buddhism of PhraPrommongkol found that he had brought the principle and method on Buddhism to make cultural network both theory and practicing. In the present time, there were more than 50 branch offices of Vipassana Kammatthana offices namely, Thamtong Vipassana Kammatthana offices, Sirimunggalajarn Vipassana Kammatthana offices, Watmoruesi, Vipassana Kammatthana offices Doisaket , Jomthong District, Chaing Mai, Panyavutharamma Vipassana Kammatthana offices, Maetho Vipassana Kammatthana offices, Doiliam Vipassana Kammatthana offices, Thung Seaw Vipassana Kammatthana offices, Watnombourlourng Vipassana Kammatthana offices, Suwankuha Vipassana Kammatthana offices, Doikerk Vipassana Kammatthana offices, Doitou District, Thombouktong, Maetang District, Watphrabohtudom Vipassana Kammatthana offices, Phang District, Samsawan , Samerng Vipassana Kammatthana offices, Watsomdejnoi Vipassana Kammatthana offices, Maerim District, Chaing Mai Province etc.

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทุกศาสนาในโลกล้วนมีคำสอนให้ศาสนิกชนประพฤติตนเป็นคนดี ทั้งดีต่อสังคมและดีต่อศาสนา วิธีการทำความดีนั้นแต่ละศาสนาก็จะแตกต่างกันไป ตามแต่บทบัญญัติและหลักการของศาสนานั้น ๆ แต่ทุกศาสนาก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือการให้ความสำคัญแก่จิตใจ การเชื่อมั่นในความดี การเสียสละ โดยให้เห็นแก่ตัวน้อยที่สุด จนไม่มีความเห็นแก่ตัวเป็นที่สุด แต่ในปัจจุบันศาสนาสากลของโลกกำลังเผชิญกับปัญหาท้าทายร่วมกัน บางศาสนาเผชิญกับปัญหาท้าทายจากภายนอก บางศาสนาเผชิญกับปัญหาท้าทายจากภายใน และบางศาสนาก็เผชิญกับปัญหาท้าทายทั้งสองประการ

ปัจจุบันคนในสังคมขาดศีลธรรมเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา อีกทั้งปัญหาภายในของคณะสงฆ์ยังเป็นอุปสรรคของการเผยแผ่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นพุทธดำรัสที่ ประทานแก่พระอรหันต์ก่อนออกไปประกาศพระศาสนา ความว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของ มนุษย์ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้เธอทั้งหลายก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่าได้ไปทางเดียวกัน 1 รูป ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์ สิ้นเชิง สัตว์ทั้งหลายผู้มีรูปในจักขุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อมเสีย ผู้รู้ทั่วถึงซึ่งธรรมยัง จักมี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม”^๑

จะเห็นได้ว่า ภารกิจสำคัญของพระภิกษุสงฆ์นอกจากการ ปฏิบัติธรรมแล้ว ยังจะต้องทำหน้าที่เผยแผ่พระธรรมคำสอนของ พระบรมศาสดาให้แก่ชาวโลก ให้ชาวโลกได้พบ กับความสุขที่แท้จริง หลุดพ้นจากวิภวสังสาร คือการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยการปฏิบัติ ธรรมตามพุทธวิธี ดังนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงขึ้นอยู่กับ พระภิกษุสงฆ์เป็นสำคัญ จึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) โ

คำว่า “ครุบา” เป็นตำแหน่งของพระสงฆ์ในล้านนา ได้ปรากฏหลักฐานอย่างเด่นชัดตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ.1839-1101) ในการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ของล้านนา พ.ศ.1010 ได้กำหนดให้มีตำแหน่ง ครุบาคามวาสี ครุบาธรรม ครุบาภิธรรม และครุบาวิสัย ในแต่ละแขวงให้มี ครุบาแขวง ละ 1 รูป^๒

^๑ วิมทา.(ไทย) 4/31/39.

^๒ ยุพิน เข็มมุกต์, สถาบันสงฆ์กับการเมืองและสังคมล้านนา พ.ศ.1954-1101, หน้า 46.

หลังจากล้านนาไทย แม้จะตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า และตกอยู่ภายใต้การปกครองของกรุงศรีอยุธยา ตำแหน่งของครูบา ก็ยังไม่ได้หมดสิ้น^๓ ตำแหน่งครูบา ได้สิ้นสุดลงหลังจากมีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ พ.ศ.1445 บังคับใช้ใน 14 มณฑลของประเทศ มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นและได้เปิดการสอบธรรมสนามหลวง ใน พ.ศ.1461^๔ จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้พระสงฆ์ทางล้านนาได้มีการศึกษาตามแบบพระส่วนกลาง ทำให้คำว่า “ครูบา” จึงกลายเป็นศัพท์เฉพาะที่เรียกขานพระอาวุโสในล้านนา

ถึงแม้ว่า ครูบา จะเป็นคำเฉพาะท้องถิ่นในล้านนา แต่ก็มีความหมาย ความเข้มขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ และเอกลักษณ์ อัตลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งการเรียกขานพระมหาเถระในล้านนาว่า “ครูบา” จึงเปรียบเสมือนสมณศักดิ์ที่ชาวบ้าน แต่งตั้งให้กับพระสงฆ์ที่ทรงศีล มีจริยาวัตรตรงตาม

วิถีอัตลักษณ์ของครูบาในล้านนา ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญ ที่จะต้องศึกษาเพื่อให้ทราบถึงแนวคิด และอัตลักษณ์ ของครูบาในอดีตและในปัจจุบัน โดยเฉพาะพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) หรือหลวงปู่ทอง วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการจะศึกษาอัตลักษณ์ของ พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) และการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) และเพื่อศึกษาผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่มีต่อการศึกษา เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี เพื่อเป็นแบบอย่างในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.2.วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อศึกษาวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)
2. เพื่อศึกษาการเผยแผ่และความเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)
3. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่มีต่อการศึกษาและการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

1.3 ปัญหาที่ต้องการทราบ

1. ศึกษาวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)
1. ศึกษาการเผยแผ่และความเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

^๓ คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่, หน้า 105.

^๔ พระมหาเสถียรพงษ์ คมกิตฺติพลโย, เถระประวัติ พระสุพรหมยานเถระ, หน้า6.

3. วิเคราะห์ผลกระทบความสัมพันธ์ที่มีต่อการศึกษาและการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

1.4.ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด จำนวน 5 รูป ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าคณะจังหวัดลำปาง เจ้าคณะจังหวัดลำพูน เจ้าคณะจังหวัดน่านและเจ้าคณะจังหวัดแพร่, พระสังฆาธิการ 5 รูป รวมผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 10 รูป

2. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ศึกษาอัตลักษณ์ของ พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) และการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) และเพื่อศึกษาผลกระทบความสัมพันธ์ที่มีต่อการศึกษา โดยทำการศึกษาเอกสารและออกแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **การเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม** หมายถึง การดำเนินการเชื่อมโยงในการสร้างความสัมพันธ์ภาพ ด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) ในล้านนา
2. **เส้นทางวัฒนธรรม** หมายถึง จังหวัดหรือพื้นที่ของการเดินทางในล้านนา กรณีศึกษาเฉพาะจังหวัด เชียงใหม่ แพร่ น่าน ลำปาง และลำพูน
3. **การเผยแผ่พระพุทธศาสนา** หมายถึง การปฏิบัติศาสนกิจด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) เพื่อนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าสู่ประชาชนทั่วไป
4. **พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)** หมายถึง ครูบาทอง เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

1.6 วิธีการดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ผสมผสานวิธี (Mixed Method Research : MMR) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเชิงเอกสาร (Documentary Research) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant)

ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด จำนวน 5 รูป ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด จำนวน 5 รูป ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าคณะจังหวัดลำปาง เจ้าคณะจังหวัดลำพูน เจ้าคณะจังหวัดน่านและเจ้าคณะจังหวัดแพร่, พระสังฆาธิการ 5 รูป รวมผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 10 รูป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยเน้นการศึกษาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย และแบบสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ข้อมูลเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ตามแนวทางการเชื่อมโยงเส้นทางบุญสู่เส้นทางธรรมของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) โดยใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยเนื้อหา 1 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไป ได้แก่ ชื่อ ฉายา นามสกุล อายุ ตำแหน่ง อาชีพ และประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาประวัติและผลงานของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ สำหรับพระสังฆาธิการ นักวิชาการ ที่มีข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับประวัติและผลงาน ทาง การเชื่อมโยงเส้นทางบุญสู่เส้นทางธรรมของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัย ได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาภาคเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อทำการสัมภาษณ์ เจ้าคณะจังหวัด จำนวน 5 รูป ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าคณะจังหวัดลำปาง เจ้าคณะจังหวัดลำพูน เจ้าคณะจังหวัดน่าน และเจ้าคณะจังหวัดแพร่, พระสังฆาธิการ 5 รูป รวมผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 10 รูป

5. วิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงเอกสาร (Document Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ เป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ผสมผสานวิธี (Mixed Method Research : MMR) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเชิงเอกสาร (Documentary Research) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ ดังนี้

(1) ความหมาย แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาค ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษา การเชื่อมโยงทางสังคมวัฒนธรรม และแนวความคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ของพระมหากษัตริย์ในประเทศไทยและในล้านนา

(2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นที่อยู่ในเนื้อหากลุ่มเดียวกันในบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษา การเชื่อมโยงทางสังคมวัฒนธรรม ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) โลก)

2) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารและผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาทำการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) โลก)

1.7 ผลการวิจัย

1. แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) โลก)

จากการศึกษาชีวิตของพระพรหมมงคล ด้านชาติภูมิ ชีวิตในวัยเด็กก่อนเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ ชีวิตหลังจากบรรพชาและอุปสมบท การศึกษาทั้งคดีโลกและคดีธรรม สมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ได้รับ ปฏิปทาจริยวัตร ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

พระพรหมมงคล หรือ เด็กชายทอง นามสกุล พรหมะเสน มีพี่น้องร่วมสายโลหิตทั้งหมด 6 คน ท่านเป็นคนที่ 5 เกิดในครอบครัวฐานะปานกลาง สืบเชื้อสายมาจากตระกูลขุนนาง ในรัชกาลที่ 6 ได้รับการศึกษาสายสามัญ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากนั้นได้ก้าวเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ เป็น ศาสนทายาทต่อไป

พออายุได้ 11 ปี ก็ได้บรรพชาเป็นสามเณร เมื่ออายุครบ 11 ปี ก็ได้เข้าพิธีอุปสมบทเป็นพระภิกษุในบวรพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกัน ท่านก็ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมสามารถสอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก ต่อมาก็ได้ศึกษาด้านวิปัสสนาธุระ จนเรียนจบด้านวิปัสสนากรรมฐาน ในแนวสติปัฏฐาน 4 มีความเชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติ และสอนวิปัสสนากรรมฐาน เป็นครูสอน เรียกว่า พระวิปัสสนาจารย์ จนเป็นที่ยอมรับทั้งในวงการคณะสงฆ์และสังคมทั่วไป ได้รับการยกย่องและเกียรติคุณอย่างมากมาย

สมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ได้รับ เป็นเครื่องยืนยันและปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนแล้วว่า ท่านเป็นผู้มีศักยภาพ มีคุณธรรม และมีประสิทธิภาพมาก จึงได้รับรางวัลและเกียรติคุณทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ดังรายละเอียดที่ปรากฏแล้วนั้น รางวัลหรือเกียรติคุณดังกล่าวเป็นสิ่งที่มีความคุณค่าและทรงเกียรติอย่างยิ่ง เพราะการที่ใครคนใดคนหนึ่งจะได้รับคำกล่าวชมหรือยกย่องเชิดชูนั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย แสดงว่า บุคคลคนนั้นต้องเป็นคนมีความรู้ความสามารถมากและที่สำคัญที่สุดต้องเป็นคนดีที่ควรแก่การเคารพนอบนอบบูชา เถกเช่น พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

พระพรหมมงคล เป็นพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมทั่วไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นผู้มีบุคลิกภาพปฏิบัติทางจริยวัตรที่เรียบร้อยงดงาม จัดอยู่ในเกณฑ์ที่รูปหนึ่ง กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพทางกาย เช่น สะอาด ร่าเริง เบิกบาน สุขุม สงบและสำรวม เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี ไม่โกรธ หรือโมโหง่าย ชี้แนะและช่วยเหลือผู้อื่นด้วยเมตตาธรรม และมีความมั่นใจในตนเองสูง เพราะเป็นผู้รู้จักจริงและปฏิบัติจริง ด้วยความที่ท่านเป็นผู้มีปฏิบัติทางจริยวัตรที่ดีงามนั่นเอง จึงทำให้ท่านสามารถประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ในระดับหนึ่ง กล่าวโดยรวมแล้ว ท่านจัดเป็นพระนักเผยแผ่ที่มีปฏิบัติทางจริยวัตรน่าเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างยิ่งและมีบุคลิกลักษณะที่ดีเหมาะสมโดยประการทั้งปวง

2. บทบาทความสัมพันธ์และผลงานที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา

นอกจากท่านจะเห็นความสำคัญและคุณค่าของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้ว งานการศึกษาด้านปริยัติก็เห็นว่าจะต้องพัฒนาควบคู่ไปพร้อม ๆ กัน เพราะปริยัติเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ถ้าขาดปริยัติแล้ว การที่จะปฏิบัติให้เข้าถึงสัจธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ยากยิ่งอีกประการหนึ่งเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้ที่จะแนะนำการปฏิบัติ จะได้เผยแผ่ความรู้ในพระพุทธศาสนาควบคู่กับการสอนวิปัสสนากรรมฐานด้วย จะเห็นว่า ท่านเป็นผู้มุ่งมั่นด้วยอุดมการณ์ที่สูงยิ่ง เรียกว่าไม่ทิ้งทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญเท่า ๆ กัน

ท่านได้สร้างผลงานด้านการบริหารและการจัดการศึกษาให้แก่คณะสงฆ์อำเภอฮอดและจังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างมาก ในช่วงที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอฮอดในปี พ.ศ. 1510 ปัจจุบันท่านได้เอาใจใส่ด้านการศึกษาทั้งส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างดี จะสังเกตได้จากการที่ท่านได้เสียสละเวลาเพื่อการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ตั้งแต่ท่านจบการศึกษา โดยเฉพาะด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ได้ทำหน้าที่สอนวิปัสสนากรรมฐานมาโดยตลอด ก็ได้ก่อตั้งสำนักเรียนพระปริยัติธรรม สำนักพระอภิธรรม สำนักปฏิบัติวิปัสสนา

กรรมฐาน ขยายไปอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งมาจากผลงานที่ท่านได้ทำไว้ให้แก่คณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

3. การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล

หลักการและวิธีการการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล เป็นการสร้างเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการศึกษาและการเผยแผ่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยมุ่งเน้นทั้งทางภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ ปัจจุบันมีสำนักปฏิบัติสาขาที่ท่านได้ก่อตั้งไว้กว่า 50 สำนัก สาขา เป็นต้นว่า สำนักวิปัสสนาถ้ำตอง สำนักวิปัสสนาสิริมังคลาจารย์ สำนักวิปัสสนาวัดม่อนฤๅษี สำนักวิปัสสนาดอยพระเกิด เขตอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาปัญญาธาราม สำนักวิปัสสนาแม่ไถ่ สำนักวิปัสสนาดอยเหลี่ยม เขตอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาทุ่งเสี้ยว สำนักวิปัสสนาวัดน้ำบ่อหลวง เขตอำเภอป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาสวรรณคูหา สำนักวิปัสสนาดอยเก็ง อำเภอดอยเต่า สำนักวิปัสสนาถ้ำบวคตอง อำเภอแม่แตง สำนักวิปัสสนาวัดพระบาทอุดม อำเภอฝาง สำนักวิปัสสนาสามสวรรค์ อำเภอสะเมิง สำนักวิปัสสนาวัดสมเด็จดอยน้อย อำเภอแม่ริม เป็นต้น

ด้านการแสดงธรรมท่านยังรับอาราธนานิมนต์ให้ไปเทศนาและอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แก่ทหารและครอบครัว ผู้ป่วยฟักฟื้นและญาติผู้ป่วยในโรงพยาบาลต่าง ๆ สถานสงเคราะห์ ผู้สูงอายุ ข้าราชการพลเรือน ตามสถานที่ราชการต่าง ๆ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ประชาชน พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ทั้งในจังหวัดเชียงใหม่ และในจังหวัดใกล้เคียงอีกหลายแห่ง เช่น ตาก ลำปาง ลำพูน แพร่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เป็นต้น และที่อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ท่านก็เป็นองค์ประธานอำนวยการอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้แก่ประชาชนประจำอำเภอฮอด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 1510 เป็นต้นมาทุกปี จนถึงปัจจุบัน

พระพรหมมงคลนอกจากจะส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 นี้ ให้กับพุทธศาสนิกชนชาวไทยแล้ว ท่านยังได้แผ่แผ่แนวการปฏิบัตินี้ไปยังพุทธศาสนิกชนในประเทศต่าง ๆ ด้วยจุดมุ่งหมายก็เพื่อจะได้พัฒนาจิตของมวลมนุษยย์ในโลกให้เข้าถึงธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ทุกคนได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขปราศจากการรบราฆ่าฟันนำสันติภาพอันถาวรให้เกิดขึ้นทั่วโลก

ศรัทธาของชาวต่างประเทศเกิดขึ้นหลังจากที่ท่านได้ขยายสำนักปฏิบัติมาที่วัดไร่เปิง (โตป่าทาราม) แล้ว ก็ได้มีชาวต่างประเทศที่เลื่อมใสศรัทธามาปฏิบัติธรรมกันเป็นจำนวนมากด้วยเห็นคุณประโยชน์อันมีค่ามหาศาลของการปฏิบัติจึงพากันมาจากประเทศต่าง ๆ ทั้งทั้งแถบเอเชีย ยุโรป และสหรัฐอเมริกา เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน สวิสเซอร์แลนด์ อังกฤษ อเมริกา สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์

ฮ่องกง เป็นต้น และมีอยู่เป็นจำนวนหลายคนที่เกิดความเลื่อมใสศรัทธาเป็นกรณีฐานขึ้น และได้ อารารณานิมนต์ท่านให้เดินทางไปอบรมไปเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานยังประเทศต่าง ๆ

1.8 ข้อเสนอแนะ

การทำวิจัยเรื่อง “บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล” เป็นการศึกษาเชิง คุณภาพที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ใน ลักษณะเชิงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผลงาน สังคม เพื่อค้นหาแนวคิดวิถีอัตลักษณ์ บทบาทการ เชื่อมโยงเส้นทาง การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล ดังนั้น จาก การศึกษา “บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล” คณะผู้วิจัยจึงมีข้อสันนิษฐานและ ข้อคิดเห็น ที่จะเสนอเป็นแนวคิดไว้ให้กับบุคคลที่สนใจใคร่ศึกษา ดังนี้

1. ควรศึกษาอิทธิพลด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคลกับประเทศเพื่อน บ้าน
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบชีวิตและผลงานของพระพรหมมงคล กับพระเถระชาวล้านนา รูปอื่นๆ
3. ควรศึกษาชีวิตและผลงานของพระเถระชาวล้านนาที่มีผลงานด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาด้วยวิธีที่แตกต่างไปจากพระพรหมมงคล

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการและผลที่ได้รับของโครงการ

โครงการวิจัยเรื่อง บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) โลกสม

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)
2. เพื่อศึกษาการเผยแผ่และความเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)
3. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบความสัมพันธ์ที่มีต่อการศึกษาและการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

สรุปผลการดำเนินการตามแผนงาน/กิจกรรมตาม Proposal ในรอบ 12 เดือน

ตามแผนงาน	ปฏิบัติจริง	สนับสนุนวัตถุประสงค์	ร้อยละความพึงพอใจต่อผลสำเร็จ
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลที่ได้จริง	
1. ประชุมเตรียมความพร้อมของคณะเพื่อลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล - ศึกษาประวัติและผลงาน - วิเคราะห์บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรม - เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลงานที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา การเผยแผ่	ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ ผลงานที่สำคัญๆ ที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)	ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติและผลงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)	ข้อที่ 1-3 100%

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุน วัตถุประสงค์	ร้อยละ ความพึง พอใจต่อ ผลสำเร็จ
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลที่ได้จริง		
การสร้างเครือข่าย วัฒนธรรมทาง พระพุทธศาสนา				
2. ลงพื้นที่เก็บข้อมูล เกี่ยวกับประวัติและ ผลงานด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของ พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)	ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับ ประวัติ ผลงานด้านการ เผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่มีต่อการศึกษา การ เผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) ในยุค สมัยที่ล้านนามีความ เจริญด้าน พระพุทธศาสนา	ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับ ประวัติ ผลงานด้าน การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาที่มีต่อ การศึกษา การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของ พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) ในยุคสมัย ที่ล้านนามีความเจริญ ด้านพระพุทธศาสนา	วัตถุประสงค์ ข้อที่ 2	100%
3. ลงพื้นที่สัมภาษณ์ ด้านบทบาทการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของ พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)	ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับ ประวัติ และผลงาน ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของ พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) ที่มีต่อการ เชื่อมโยงเส้นทาง วัฒนธรรมของพระ พรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)	ได้ทราบข้อมูล เกี่ยวกับประวัติ และ ผลงานด้านการเผย แผ่พระพุทธศาสนา ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) ที่มี ต่อการเชื่อมโยง เส้นทางวัฒนธรรม ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)	วัตถุประสงค์ ข้อที่ 2	100%
4. ดำเนินการวิเคราะห์ ข้อมูลจากเอกสารตำรา	ได้ทราบถึงประวัติ ผลงาน ด้านการเผยแผ่	ได้ทราบถึงประวัติ ผลงานด้านการเผยแผ่	วัตถุประสงค์ข้อ ที่ 3	100%

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุน วัตถุประสงค์	ร้อยละ ความพึง พอใจต่อ ผลสำเร็จ
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลที่ได้จริง		
และการสัมภาษณ์ข้อมูล จากผู้ทรงคุณวุฒิ	พระพุทธศาสนา และ บริบททางสังคมในยุค สมัยนั้น พร้อมกับบทบาท การเชื่อมโยง และการ สร้างเครือข่ายด้าน การศึกษาและการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระ พรหมมงคล (ทอง สิริมงคล โล)	พระพุทธศาสนา และ บริบททางสังคมในยุค สมัยนั้น พร้อมกับ บทบาทการเชื่อมโยง และการสร้างเครือข่าย ด้านการศึกษาและการ เผยแผ่ พระพุทธศาสนา ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคลโล)		
5. ดำเนินการสังเคราะห์ องค์ความรู้ที่เกิดจาก การศึกษาเอกสารตำรา และการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับประวัติ การ เชื่อมโยง การสร้าง เครือข่ายทางวัฒนธรรม ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคลโล)	สามารถสรุป ประเด็น สำคัญที่ได้กำหนดไว้ใน วัตถุประสงค์และกรอบ แนวคิดเพื่อนำเสนอต่อ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์	สรุป และนำเสนอต่อ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ พิจารณา กรอบ แนวคิดเพื่อ	วัตถุประสงค์ข้อ ที่ 3	100%

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อ มจร.

ลงนาม.....

(พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน

วันที่ 30 เดือน พฤศจิกายน 2560

แบบสัมภาษณ์

การวิจัย เรื่อง บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล

คำชี้แจง การตอบแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล 2) เพื่อศึกษาบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของพระพรหมมงคล และ 3) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่การสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล คณะผู้วิจัยขอความกรุณาท่านได้ตอบคำถามต่อไปนี้ให้ครบถ้วน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล โดยไม่มีผลกระทบต่อการศึกษาปฏิบัติหน้าที่ของท่านแต่ประการใดทั้งสิ้น ซึ่งแบบสัมภาษณ์ได้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพระพรหมมงคล คณะผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ๕ ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 การจัดการศึกษาสงเคราะห์ของพระพรหมมงคล

ด้านที่ 2 แนวคิดและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล

ด้านที่ 3 ลักษณะที่โดดเด่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล

ด้านที่ 4 บทบาทการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล

ด้านที่ 5 แนวคิด วิถี อัตลักษณ์ และบทบาทของพระพรหมมงคลมีอิทธิพลต่อสังคม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1.1 ชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล..... อายุ.....

1.2 ที่อยู่ปัจจุบัน.....

1.3 การศึกษา.....

1.4 ตำแหน่งหน้าที่.....

1.5 อาชีพ.....

1.6 วันที่ให้สัมภาษณ์.....

2.4 ท่านคิดว่าบทบาทการเชื่อมโยงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคลเป็นอย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.5 ท่านคิดว่าแนวคิด วิถี อัตลักษณ์ และบทบาทของพระพรหมมงคลมีอิทธิพลต่อสังคมอย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

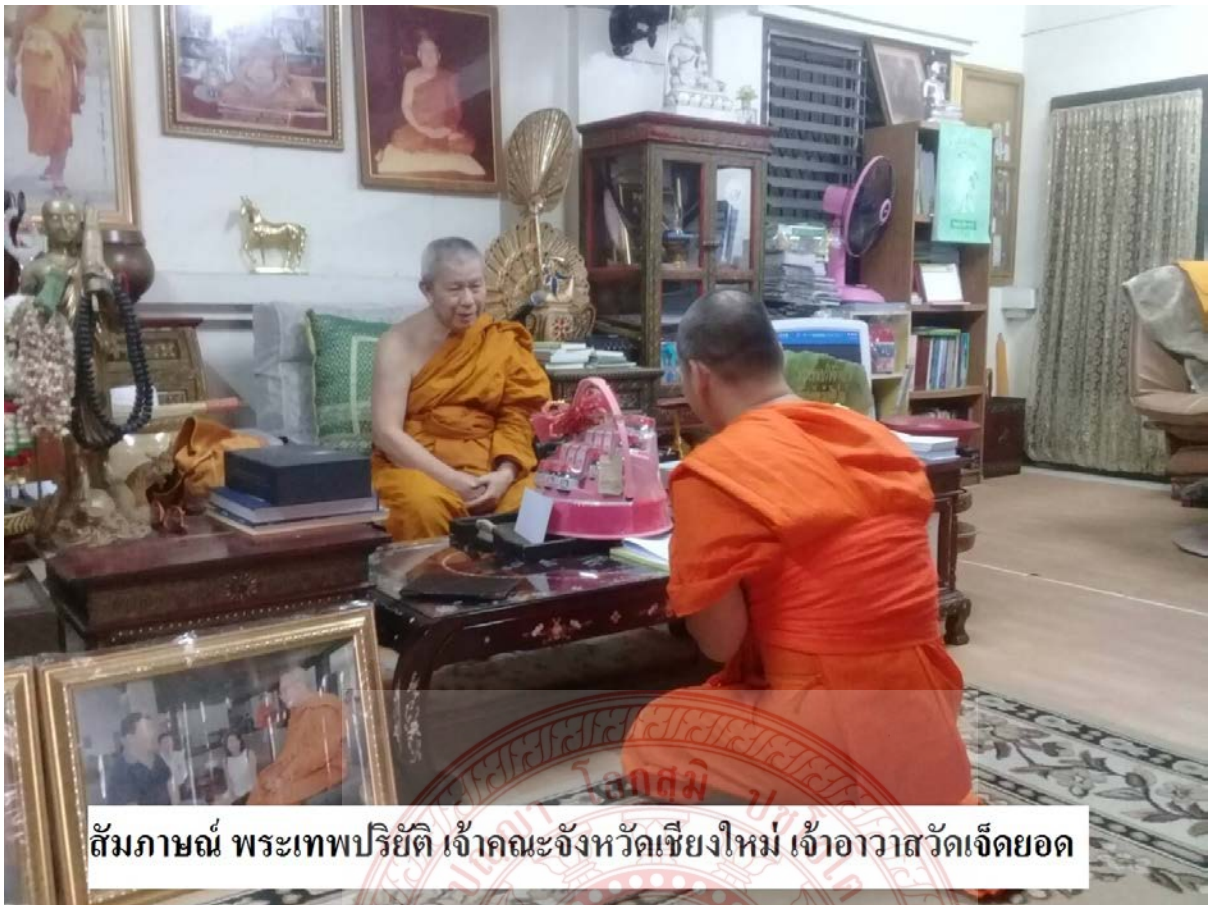
ขอขอบพระคุณอย่างยิ่งที่กรุณาได้ให้ข้อมูลสำคัญ

กราบนมัสการ และสัมภาษณ์ พระพรหมมงคล หรือหลวงปู่ทอง สิริมจุกโธ

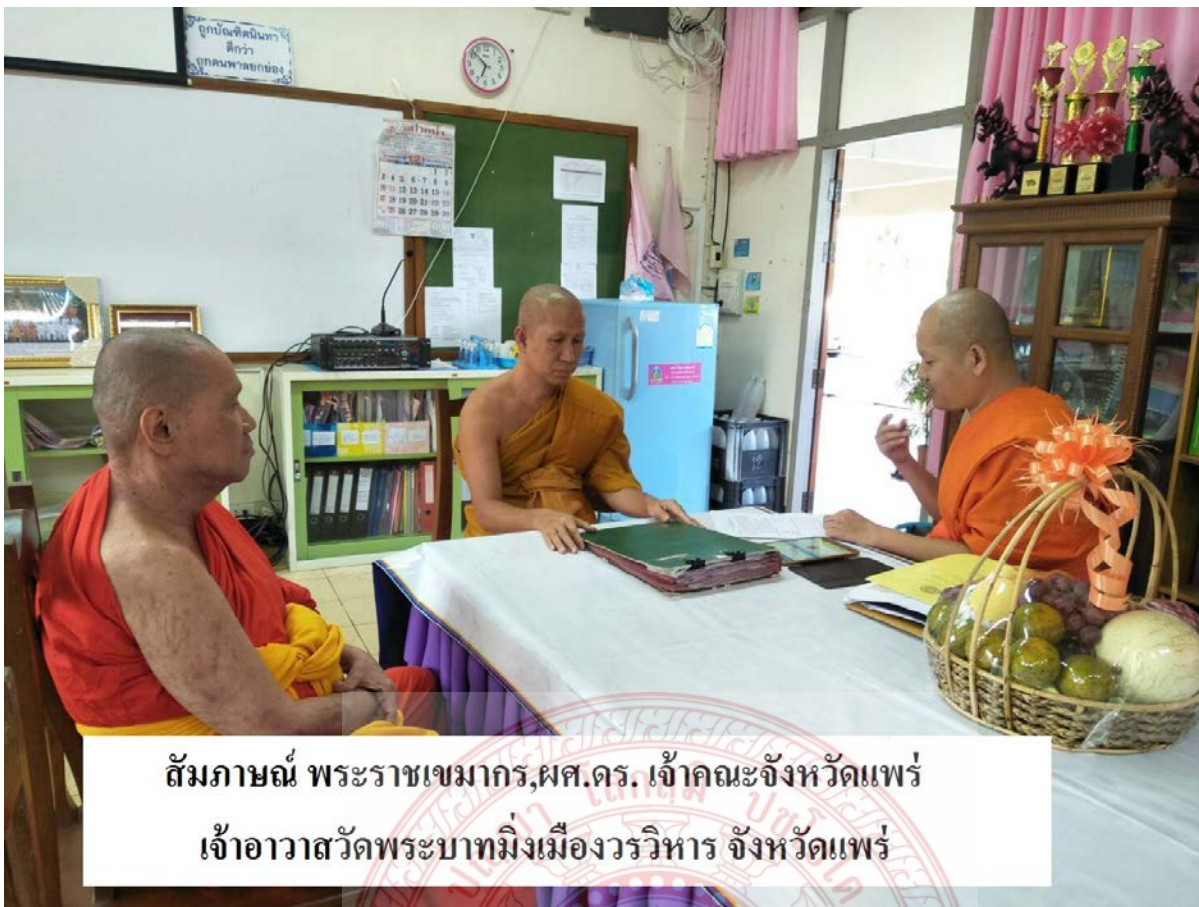
กราบนมัสการ และสัมภาษณ์พระพรหมมงคล หรือหลวงปู่ทอง สิริมจุกโธ

สัมภาษณ์ พระเทพปริยัติ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอด

สัมภาษณ์ พระเทพปริยัติ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอด

สัมภาษณ์ พระราชเชมมาร,ผศ.ดร. เจ้าคณะจังหวัดแพร่
เจ้าอาวาสวัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร จังหวัดแพร่

สัมภาษณ์ พระราชเชมมาร,ผศ.ดร. เจ้าคณะจังหวัดแพร่
เจ้าอาวาสวัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร จังหวัดแพร่

สัมภาษณ์ พระราชาคณะภิกษุ รองเจ้าคณะจังหวัดน่าน วัดพญานากู จังหวัดน่าน

สัมภาษณ์ พระราชาคณะภิกษุ รองเจ้าคณะจังหวัดน่าน วัดพญานากู จังหวัดน่าน

สัมภาษณ์ พระเทพรัตนนายก เจ้าคณะจังหวัดลำพูน
วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร จังหวัดลำพูน

สัมภาษณ์ พระเทพรัตนนายก เจ้าคณะจังหวัดลำพูน
วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร จังหวัดลำพูน

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ เลขที่สัญญา ว.030/2560

ชื่อโครงการ บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคลโล)

หัวหน้าโครงการ พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ 082-029-8286 Email : palad_chalerm@hotmail.com

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

ทุกศาสนาในโลกล้วนมีคำสอนให้ศาสนิกชนประพฤติตนเป็นคนดี ทั้งดีต่อสังคมและดีต่อศาสนา วิธีการทำความดีนั้นแต่ละศาสนาก็จะแตกต่างกันไป ตามแต่บัญญัติและหลักการของศาสนา นั้น ๆ แต่ทุกศาสนาก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือการให้ความสำคัญแก่จิตใจ การเชื่อมั่นในความดี การเสียสละ โดยให้เห็นแก่ตัวน้อยที่สุด จนไม่มีความเห็นแก่ตัวเป็นที่สุด แต่ในปัจจุบันศาสนาสากลของโลก กำลังเผชิญกับปัญหาท้าทายร่วมกัน บางศาสนาเผชิญกับปัญหาท้าทายจากภายนอก บางศาสนาเผชิญกับปัญหาท้าทายจากภายใน และบางศาสนาที่เผชิญกับปัญหาท้าทายทั้งสองประการ

ปัจจุบันคนในสังคมขาดศีลธรรมเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา อีกทั้งปัญหาภายในของคณะสงฆ์ยังเป็นอุปสรรคของการเผยแผ่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่เป็นพุทธดำรัสที่ ประธานแก่พระอรหันต์ก่อนออกไปประกาศพระศาสนา ความว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของ มนุษย์ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้เธอทั้งหลายก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่าได้ไปทางเดียวกัน 2 รูป ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง สัตว์ทั้งหลายผู้มีธูลีในจักขุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อมเสีย ผู้รู้ทั่วถึงซึ่งธรรมยัง จักมี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม”¹

จะเห็นได้ว่า ภารกิจสำคัญของพระภิกษุสงฆ์นอกจากการ ปฏิบัติธรรมแล้ว ยังจะต้องทำหน้าที่เผยแผ่พระธรรมคำสอนของ พระบรมศาสดาให้แก่ชาวโลก ให้ชาวโลกได้พบ กับความสุขที่แท้จริง หลุดพ้นจากวิภวภูษสงสาร คือการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยการปฏิบัติ ธรรมตามพุทธวิธี ดังนั้นการเผยแผ่

¹ วิ.มหา.(ไทย) 4/32/39.

พระพุทธศาสนา จึงขึ้นอยู่กับ พระภิกษุสงฆ์เป็นสำคัญ จึงเป็นเรื่องที่นำศึกษาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

คำว่า “ครูบา” เป็นตำแหน่งของพระสงฆ์ในล้านนา ได้ปรากฏหลักฐานอย่างเด่นชัดตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ.1839-2101) ในการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ของล้านนา พ.ศ.2020 ได้กำหนดให้มีตำแหน่ง ครูบาคามวาสี ครูบาธรรม ครูบาอภิธรรม และครูบาวิสัย ในแต่ละแขวงให้มีครูบาแขวง ละ 1 รูป²

หลังจากล้านนาไทย แม้จะตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า และตกอยู่ภายใต้การปกครองของกรุงศรีอยุธยา ตำแหน่งของครูบา ก็ยังไม่ได้หมดสิ้น³ ตำแหน่งครูบา ได้สิ้นสุดลงหลังจากมีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ พ.ศ.2445 บังคับใช้ใน 14 มณฑลของประเทศ มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นและได้เปิดการสอบธรรมสนามหลวง ใน พ.ศ.2461⁴ จากเหตุผลดังกล่าวทำให้พระสงฆ์ทางล้านนาได้มีการศึกษาตามแบบพระส่วนกลาง ทำให้คำว่า “ครูบา” จึงกลายเป็นศัพท์เฉพาะที่เรียกขานพระอาวุโสในล้านนา

ถึงแม้ว่า ครูบา จะเป็นคำเฉพาะท้องถิ่นในล้านนา แต่ก็มีความหมาย ความเข้มขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ และเอกลักษณ์ อัตลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งการเรียกขานพระมหาเถระในล้านนาว่า “ครูบา” จึงเปรียบเสมือนสมณศักดิ์ที่ชาวบ้าน แต่งตั้งให้กับพระสงฆ์ที่ทรงศีล มีจริยาวัตรงดงาม

วิถีอัตลักษณ์ของครูบาในล้านนา ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่ามีสำคัญ ที่จะต้องศึกษาเพื่อให้ทราบถึงแนวคิด และอัตลักษณ์ ของครูบาในอดีตและในปัจจุบัน โดยเฉพาะ พระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมงคล) หรือที่ชาวบ้านและชาวล้านนา เรียกท่านว่าพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) หรือ หลวงปู่ทอง วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการจะศึกษาอัตลักษณ์ของ พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) และการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล) และเพื่อศึกษาผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่มีต่อการศึกษา เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี เพื่อเป็นแบบอย่างในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

² ยุพิน เข็มมุกต์, สถาบันสงฆ์กับการเมืองและสังคมล้านนา พ.ศ.1954-2101, หน้า 46.

³ คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่, หน้า

⁴ พระมหาเสถียรพงษ์ คมภีรปญโญ, เถระประวัติ พระสุพรหมยานเถระ, หน้า6.

2. วัตถุประสงค์โครงการ

- 2.1 เพื่อศึกษาวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)
- 2.2 เพื่อศึกษาการเผยแผ่และความเชื่อมโยงภูมิภาคของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบความสัมพันธ์ที่มีต่อการศึกษาและการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

3. ผลการวิจัย

3.1 แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของพระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

จากการศึกษาชีวิตของพระพรหมมงคล ด้านชาติภูมิ ชีวิตในวัยเด็กก่อนเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ ชีวิตหลังจากระบพชาและอุปสมบท การศึกษาทั้งคดีโลกและคดีธรรม สมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ได้รับ ปฏิปทาจริยาวัตร ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

พระพรหมมงคล หรือ เด็กชายทอง นามสกุล พรหมะเสน มีพี่น้องร่วมสายโลหิตทั้งหมด 6 คน ท่านเป็นคนที่ 5 เกิดในครอบครัวฐานะปานกลาง สืบเชื้อสายมาจากตระกูลขุนนาง ในรัชกาลที่ 6 ได้รับการศึกษาสายสามัญ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากนั้นได้ก้าวเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ เป็น ศาสนทายาทต่อไป

พออายุได้ 11 ปี ก็ได้บรรพชาเป็นสามเณร เมื่ออายุครบ 21 ปี ก็ได้เข้าพิธีอุปสมบทเป็นพระภิกษุในบวรพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกัน ท่านก็ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมสามารถสอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก ต่อมาก็ได้ศึกษาด้านวิปัสสนาธุระ จนเรียนจบด้านวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 มีความเชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติ และสอนวิปัสสนากรรมฐาน เป็นครูสอน เรียกว่า พระวิปัสสนาจารย์ จนเป็นที่ยอมรับทั้งในวงการคณะสงฆ์และสังคมทั่วไป ได้รับการยกย่องและเกียรติคุณอย่างมากมาย

สมณศักดิ์และเกียรติคุณที่ได้รับ เป็นเครื่องยืนยันและปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนแล้วว่า ท่านเป็นผู้มีศักยภาพ มีคุณธรรม และมีประสิทธิภาพมาก จึงได้รับรางวัลและเกียรติคุณทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ดังรายละเอียดที่ปรากฏแล้วนั้น รางวัลหรือเกียรติคุณดังกล่าวเป็นสิ่งที่มีความค่าและทรงเกียรติอย่างยิ่ง เพราะการที่ใครคนใดคนหนึ่งจะได้รับคำกล่าวชมหรือยกย่องเชิดชูนั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย แสดงว่า บุคคลคนนั้นต้องเป็นคนมีความรู้ความสามารถมากและที่สำคัญที่สุดต้องเป็นคนดีที่ควรแก่การเคารพนับบูชา เถกเช่น พระพรหมมงคล (ทอง สิริมงคล)

พระพรหมมงคล เป็นพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมทั่วไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นผู้มีบุคลิกภาพ

ปฏิปทาจริยวัตรที่เรียบง่ายงดงาม จัดอยู่ในเกณฑ์ที่ดีรูปหนึ่ง กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพทางกาย เช่น สะอาด ร่าเริง เบิกบาน สุขุม สงบและสำรวม เป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดี ไม่โกรธ หรือโมโหง่าย ชี้แนะและช่วยเหลือผู้อื่นด้วยเมตตาธรรม และมีความมั่นใจในตนเองสูง เพราะเป็นผู้รู้จักจริงและปฏิบัติจริง ด้วยความที่ท่านเป็นผู้มีปฏิปทาจริยวัตรที่ดีงามนั่นเอง จึงทำให้ท่านสามารถประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ในระดับหนึ่ง กล่าวโดยรวมแล้ว ท่านจัดเป็นพระนักเผยแผ่ที่มีปฏิปทาจริยวัตรนำเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างยิ่งและมีบุคลิกลักษณะที่ดีเหมาะสมโดยประการทั้งปวง

3.2 บทบาทความสัมพันธ์และผลงานที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา

นอกจากท่านจะเห็นความสำคัญและคุณค่าของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้ว งานการศึกษาด้านปริยัติก็เห็นว่าจะต้องพัฒนาควบคู่ไปพร้อม ๆ กัน เพราะปริยัติเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ถ้าขาดปริยัติแล้ว การที่จะปฏิบัติให้เข้าถึงสัจธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ยากยิ่งอีกประการหนึ่ง เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้ที่จะแนะนำการปฏิบัติ จะได้เผยแผ่ความรู้ในพระพุทธศาสนาควบคู่กับการสอนวิปัสสนากรรมฐานด้วย จะเห็นว่า ท่านเป็นผู้มุ่งมั่นด้วยอุดมการณ์ที่สูงยิ่ง เรียกว่า ไม่ทิ้งทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญเท่า ๆ กัน

ท่านได้สร้างผลงานด้านการบริหารและการจัดการศึกษาให้แก่คณะสงฆ์อำเภอฮอดและจังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างมาก ในช่วงที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอฮอดในปี พ.ศ. 2510 ปัจจุบันท่านได้เอาใจใส่ด้านการศึกษาทั้งส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างดี จะสังเกตได้จากการที่ท่านได้เสียสละเวลาเพื่อการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ตั้งแต่ท่านจบการศึกษา โดยเฉพาะด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ได้ทำหน้าที่สอนวิปัสสนากรรมฐานมาโดยตลอด ก็ได้ก่อตั้งสำนักเรียนพระปริยัติธรรม สำนักพระอภิธรรม สำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ขยายไปอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งมาจากผลงานที่ท่านได้ทำไว้ให้แก่คณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

3.3 การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล

หลักการและวิธีการการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพรหมมงคล เป็นการสร้างเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการศึกษาและการเผยแผ่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยมุ่งเน้นทั้งทางภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ ปัจจุบันมีสำนักปฏิบัติสาขาที่ท่านได้ก่อตั้งไว้กว่า 50 สำนัก สาขา เป็นต้นว่า สำนักวิปัสสนาถ้ำตอง สำนักวิปัสสนาสิริมังคลาจารย์ สำนักวิปัสสนาวัดม่อนฤๅษี สำนักวิปัสสนาดอยพระเกิด เขตอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาปัญญาธาราราม สำนักวิปัสสนาแม่ไถ่ สำนักวิปัสสนาดอยเลี่ยม เขตอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาทุ่งเสี้ยว สำนักวิปัสสนาวัดน้ำบ่อหลวง เขตอำเภอป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ สำนักวิปัสสนาสวรรณคูหา สำนักวิปัสสนาดอยเก้ง อำเภอดอยเต่า สำนักวิปัสสนาถ้ำบวคตอง อำเภอแม่แตง สำนักวิปัสสนาวัดพระบาทอุดม

อำเภอฝาง สำนักวิปัสสนาสามสวรค์ อำเภอสะเมิง สำนักวิปัสสนาวัดสมเด็จพระเจดีย์น้อย อำเภอแม่ริม เป็นต้น

ด้านการแสดงธรรมท่านยังรับอาราธนาิมนต์ให้ไปเทศนาและอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แก่ทหารและครอบครัว ผู้ป่วยพักฟื้นและญาติผู้ป่วยในโรงพยาบาลต่าง ๆ สถานสงเคราะห์ ผู้สูงอายุ ชำราชากรพลเรือน ตามสถานที่ราชการต่าง ๆ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ประชาชน พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ทั้งในจังหวัดเชียงใหม่ และในจังหวัดใกล้เคียงอีกหลายแห่ง เช่น ตาก ลำปาง ลำพูน แพร่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เป็นต้น และที่อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ท่านก็เป็นองค์ประธาน อำนวยการอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้แก่ประชาชนประจำอำเภอฮอด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นมาทุกปี จนถึงปัจจุบัน

พระพรหมมงคลนอกจากจะส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 นี้ให้กับพุทธศาสนิกชนชาวไทยแล้ว ท่านยังได้แผ้วแผ่แนวการปฏิบัตินี้ไปยังพุทธศาสนิกชนในประเทศต่าง ๆ ด้วยจุดมุ่งหมายก็เพื่อจะได้พัฒนาจิตของมวลมนุษย์ในโลกให้เข้าถึงครรุธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ทุกคนได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขปราศจากการรบราฆ่าฟันนำสันติภาพอันถาวรให้เกิดขึ้นทั่วโลก

ศรัทธาของชาวต่างประเทศเกิดขึ้นหลังจากที่ท่านได้ขยายสำนักปฏิบัติมาที่วัดไร่เปิง (ตโปทาราม) แล้ว ก็ได้มีชาวต่างประเทศที่เลื่อมใสศรัทธาปฏิบัติธรรมกันเป็นจำนวนมากด้วยเห็นคุณประโยชน์อันมีค่ามหาศาลของการปฏิบัติจึงพากันมาจากประเทศต่าง ๆ ทั้งทั้งแถบเอเชีย ยุโรป และสหรัฐอเมริกา เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน สวิสเซอร์แลนด์ อังกฤษ อเมริกา สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ ฮองกง เป็นต้น และมีอยู่เป็นจำนวนหลายคนที่เกิดความเลื่อมใสศรัทธาเป็นกรรมฐานขึ้น และได้อาราธนาิมนต์ท่านให้เดินทางไปอบรมไปเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานยังประเทศต่าง ๆ

4. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ประวัติคณะผู้วิจัย

1. ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

1. ชื่อ พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ดร.

Phrakhrusoontrondhammanitus,Ph.D.

2. เลขรหัสประจำตัวนักวิจัย

3. รหัสประจำตัวประชาชน

4. ตำแหน่งปัจจุบัน

- อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

5. หน่วยงานที่สังกัด : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

111 ต.แม่คำมี อ. เมือง จ. แพร่ 54000

โทร. 054- 522275, โทรสาร 054 -621250,

E-Mail:palad_chalerm@hotmail.com มือถือ 0861923286

5. ประวัติการศึกษา

- สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2542
- สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(พุทธศาสนศึกษา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2548
- สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี 2553
- สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก (Buddhist studies) มหาวิทยาลัยมคอช ประเทศอินเดีย 2554

6. ประสบการณ์ทางวิชาการ/งานเอกสารตำรา

- เอกสารประกอบการสอน วิชา **เศรษฐศาสตร์สำหรับครู**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ , 2550
- เอกสารประกอบการสอน **“มนุษย์กับสังคม”** โรงพิมพ์นวสารัสการพิมพ์ , 2550, ISBN 978-974-364-756-7 (เขียนร่วม)

- งานเรียบเรียง “**เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน**” โรงพิมพ์เมืองแพร่การพิมพ์, 2551, ISBN 978-974-393-314-7

- เอกสารประกอบการสอน “**สถิติเบื้องต้นและการวิจัย**” โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554, ISBN 978-974-364-936-3 (เขียนร่วม)

- เอกสารประกอบการสอน “**เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน**” โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554, ISBN 978-616-300-007-1 (เขียนร่วม)

- เอกสารประกอบการสอน “**มนุษย์กับสังคม (ฉบับปรับปรุง)**” โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556, ISBN 978-974-364-756-7 (เขียนร่วม)

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ

1) ชื่อเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการมีส่วนร่วม งานปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ : กรณีศึกษา บ้านแม่ทราย อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่ 2551” 2551.

2) ชื่อเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการมีส่วนร่วม งานปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ : กรณีศึกษา สำนักปฏิบัติธรรมวัดสัมฤทธิ์บุญ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ พ.ศ. 2552” 2552.

3) ชื่อเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการมีส่วนร่วม งานปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ : กรณีศึกษา บ้านห้วยม้า อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ พ.ศ. 2553” 2553.

4) ชื่อเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” 2555.

5) ชื่อเรื่อง “ความพึงพอใจของบุคลากรต่อการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” 2555.

6) ชื่อเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดแพร่ “ 2556.

7) ชื่อเรื่อง “กระบวนการปลูกฝังความสามัคคีเชิงพุทธแก่นักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดแพร่ “ 2557.

8. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

9. บทความวิจัย

10. บทความวิชาการ

ประวัติผู้ร่วมวิจัยที่ 1

1. ชื่อ-สกุล พระครูสิทธิขยาภีรัต,ดร.
Name Phrakhru Sidthichayabhirat,Ph.D..
2. รหัสประจำตัวนักวิจัย
3. เลขประจำตัวบัตรประชาชน -
4. ตำแหน่งปัจจุบัน
-ผู้อำนวยการส่วนคลังและทรัพย์สิน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่
-นักทรัพยากรบุคคล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่
5. หน่วยงานที่สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
111 ต.แม่คำมี อ. เมือง จ. แพร่ 54000
โทร. 054- 522275, โทรสาร 054 -621250,
E-Mail : piriyakon@hotmail.com มือถือ 0861923286
6. ประวัติการศึกษา
- นักธรรมเอก
- ประโยค1-2
- พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ) สาขาสังคมศึกษา
- ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) วิชาเอกพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยนเรศวร
- Ph.D (political science)
7. ประสบการณ์ทางวิชาการ/งานเอกสารตำรา
-
8. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ
-
9. บทความวิจัย
-
10. บทความวิชาการ

ประวัติผู้ร่วมวิจัยที่ 2

1. ชื่อ นายกริช อินเต็ม

Mr.Krit Intem

2. เลขรหัสประจำตัวนักวิจัย

3. เลขประจำตัวบัตรประชาชน -

4. ตำแหน่งปัจจุบัน

- นักวิชาการโสตทัศนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- หัวหน้าฝ่ายห้องสมุดเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

5. หน่วยงานที่สังกัด : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
111 ต.แม่คำมี อ. เมือง จ. แพร่ 54000
โทร. 054- 522275, โทรสาร 054 -621250,
E-Mail :fm100mcuphrae@gmail.comมือถือ 0800963060

6. ประวัติการศึกษา

- พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชา รัฐศาสตร์ (การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

7. ประสบการณ์ทางวิชาการ/งานเอกสารตำรา

- งานวิจัย เรื่อง ศึกษาความพึงพอใจผู้รับฟังสถานีวิทยุเพื่อการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ , 2553.

สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

- งานวิจัย เรื่อง ศึกษาความพึงพอใจผู้รับฟังสถานีวิทยุเพื่อการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ , 2555.

สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ

-

9. บทความวิจัย

10. บทความวิชาการ